

TARTALOM Mécses a te igéd

ROZS-NAGY SZILVIA: „*És Isten e nevetéssel töltötte meg a szánk*” 161

Tanulmányok

JOHN CHRYSOVSZAVGIS: *Új ég és új föld. Az ortodox teológia ökológiai szemszögből* 162

DUGÁR ÉVA: „*Tükör által...*” A Szekszárdi Evangélikus Egyházközség bemutatása vallásszociológiai szemszögből 166

JOHANNES REIMER: *Az igazság mint a misszió célja* 171

Szókapcsolatok

CSEPREGI ZOLTÁN: *Pató Pál úr Wittenbergben. Hypnopédia vagy logopédia? Luther, a liberális pedagógus* 176

Figyelő

Könyvajánló

MARJAI ÉVA: *Az árnyék, a tipológia, meg minden* 179

Krisztusban mindnyájan életre kelnek

GÉMES ISTVÁN: *Búcsú Glatz József evangélikus lelkésztől (1931–2017)* 181

D. SZEBIK IMRE: *Emlékezés Rác Miklós evangélikus lelkész szolgálatára (1938–2017)* 182

Az igehirdető műhelye

BLATNICZKY JÁNOS DÁNIEL: *Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate) (Jn 16,5–15)* 183

ARADI ANDRÁS: *Húsvét ünnepe után 5. vasárnap (Rogate) (Jn 16,23b–27)* 186

BENCE GYŐZŐ: *Mennybemenetel ünnepe (1Kir 8,22–28)* 188

PÁNGYÁNSZKY ÁGNES: *Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi) (1Jn 5,4–10)* 191

GABNAI SÁNDOR: *Pünkösöd ünnepe (4Móz 11,11–17.24–29)* 193

PÉTER ZOLTÁN: *Pünkösöd 2. napja (1Móz 11,1–9)* 196

SZABÓ SZILÁRD: *Szentháromság ünnepe (Ézs 6,1–13)* 198

„És Isten e nevetéssel töltötte meg a szánk”

■ ROZS-NAGY SZILVIA

„...most titeket is szomorúság fog el, de ismét meglátlak majd titeket, és örülni fog a szívetek, és örömtöket senki sem veheti el tőletek: és azon a napon nem kérdeztek éntőlem semmit.” (Jn 16,22–23)

Az ember elvonul a belső szobájába, hogy egy kis csendre leljen. Mert kell egy hely. Mert kell, hogy egy időre megszűnjön a zaj, a gondolatok vad áramlása, az aggodás, a tervezés. Hogy csituljanak a miértek és a merre továbbok. Körbevegyen a csend. A csend, amely csak itt tud megvalósulni, legbelül.

Ez a csend nem süket. Nem visszhangos. Ez a csend tele van várakozással. Várja, hogy megérkezzünk. S amint ott-honosan mozgunk benne, megnyílik előttünk.

Szól hozzánk. Szólhatunk.

Ebben a csendben öröm hallgatni is.

Az itt megszólaló hangok lágyak, mint a szellő susogása. Gyógyító balzsamként szállnak felénk. Erővel töltenek meg. Világosságot teremtenek. Egyenesen beszélnek. Az igen igen, a nem nem. Emlékeztetnek. Az ígéretekre. Az első szeretetre. Az útra, amelyen egyszer elindultunk. Az igazságra, amelyet egyszer követtünk. Az életre, amelyre egyszer vágytunk.

És fájnak. Kegyetlenül fájnak. Mert néha zavar kerül az erőtérbé. Nem véletlenül jutottunk vissza a belső szobába. Tulajdonképpen nem is volt nagyon más, ahová mehettünk volna. Ebben a helyzetben. Egy ilyen helyzetben. Még szavaink sincsenek rá. Hogy is történhetett meg? Velünk. Velünk is.

Jó a csend. Jó nagyon. Hallgatni. Nem, nem is az értelmét a szavaknak, csak a dallamát. A duruzsoló, dorgáló, becézó anyai hangokat. A bátorító, rendreutasító, dörgő apai hangokat. Amelyek kézen fognak. Amelyekből felsejlik, hogy nem vagyunk egyedül. Tartozunk valahová. Számon tartják sorsunkat, hajszálaink színét, vesénkbe látnak, szívünkéből olvasnak, értik gondolatainkat, ismerik törekvéseinket. Valahogy azt dúdolják, jó, hogy itt vagyunk. Ez biztos. Ezt minden idegszálunk érzi.

És jó csendben lenni és várni. Míg eljutnak hozzánk a szavak is. Míg értjük is, amit olvasunk. Míg átvérzi lelkün-

ket a halál, amelynek köszönhetjük az életünket. Míg láng-ra kap bennünk az üszkös fadarab. Míg égni nem kezdünk. Addig csak várunk. Csendben. Hallgatózunk. És még várunk. Még egy kicsit. Aztán sírva felkacagunk, mert mindent megértettünk.

Krisztus feltámadt! Valóban feltámadt! Halleluja!
Feltámadt csendben, a titkokat rejtő éjben,
még a hajnali kórus ébredése előtt.
Halleluja, Krisztus feltámadt!
Valóban feltámadt!

Feltámadt dicsőségben, kegyelemmel telve,
hatalma minden értelmet meghalad.
Halleluja, Krisztus feltámadt!
Valóban feltámadt!

Feltámadt, hogy bizonyítsa: az erőszak nem megoldás,
és békéjét adja nekünk, életet a maga teljességében.
Halleluja, Krisztus feltámadt!
Valóban feltámadt!

Isten saját testébe zárta
a világ bűneit,
ezért az utolsó nevetés Istené.

Isten nevet a végén, mert
szabadság van a kereszten túl,
béke van az erőszakon túl,
barátság van az áruláson túl.
Mert élet van az élet összetöretésén túl.

Az első és utolsó nevetés Istené.
És Isten e nevetéssel töltötte meg a szánk.
Halleluja, Krisztus feltámadt!
Valóban feltámadt!

(David Coleman verse. A szerző fordítása)

Új ég és új föld

*Az ortodox teológia ökológiai szemszögből**

■ JOHN CHRYSOAVGIS

„A világ Isten energiáinak égő csipkebokra”
(Palamasz Szent Gergely)

„A világot betölti Isten fensége!”
(Gerard Manley Hopkins)

Bevezetés

Arra a meggyőződésre jutottunk, hogy a bennünket körülvevő krízis nem elsődlegesen ökológiai jellegű – a valóságban sokkal kevesebb köze van a természetes környezethez, mint azokhoz a módokhoz és eljárásokhoz, ahogyan a világot félreismerjük és kihasználjuk. A környezet iránt érzett aggodalmainkat azonban nem valami felületes vagy szentimentális romantika táplálja, hanem leginkább az az igyekezetünk, hogy Isten teremtését értékelni és méltatni tudjuk. Aggodalmunk azon alapul, hogy halljuk az ígét: „Ezért gyászolni fog az ország” (Hós 4,3); illetve „tudjuk, hogy az egész teremtett világ együtt sóhajtozik és együtt vajúdik” (Róm 8,22).

Mégis úgy tűnik, tragikus módon foglyai vagyunk önző életstílusunknak, amely a természet által szabott korlátokat újra és újra semmibe veszi, noha azok sem alku, sem tagadás tárgyát nem képezhetik. Sajnálatos, hogy bolygónk túlélési képességeiről csak akkor vagyunk hajlandóak bármit is megtanulni, mikor már régen túlléptük azt a pontot, ahonnan nincs visszaút. A természet megtartására irányuló emberi erőfeszítéseket ezért sokkal inkább az alázatnak, mintsem a sikerre való törekvésnek kellene jellemeznie.

Ez a lényege annak a szerény realizmusnak, amely napjainkban a teremtéshez kapcsol bennünket. A föld a maga sajátos módján egyesít mindnyájunkat, túl minden személyes vagy kollektív igyekezeten és túl minden tanításbeli vagy etnikai különbségen. Mindegy, hogy ugyanazon vallási meggyőződésen vagy politikai nézeten vagyunk-e,

mindannyiunk számára közös a környezet tapasztalata: osztozunk a levegőn, amelyet belélegzünk, a vízen, amelyet megiszunk, a talajon, amelyen lépdelünk – akkor is, ha nem egyformán és nem mindig igazságos mértékben. Ennek a nem mindig érthető (és olykor szándékosan figyelmen kívül hagyott) titokzatos összeköttetésnek a révén azonban a föld maga emlékeztet kölcsönös egymásrautaltságunkra.

Bizonyára ebben áll a vallás és a környezet mélyebb összefüggése is. A súlyosan sérült természet gyógyítása során Isten, az emberiség és a teremtés rendje előtti hitelünk a tét. A valásnak ezért van kulcsszerepe e globális probléma kezelésében. A teremtés külső megjelenési formáitól magát távol tartó spiritualitás azonban a misztérium legbenső magván végül kívül reked. Környezetünk állapota ugyanis elsődlegesen nem politikai, gazdasági vagy technológiai, hanem mélyen spirituális ügy.

A világ megismerésének három útja

Hogyan fordíthatnánk visszajára a szennyező és piszkító folyamatokat? Hogyan vezekelhethetnénk azokért a károkért, amelyeket bolygónknak okoztunk? Hogyan juthatunk vissza a teremtésről szóló tudósításban megmutatkozó látásmódhoz? Az ortodox teológia és lelkiség három utat kínál számunkra, hogy helyreállítsuk magunkban a csodálatra való képességet az isteni teremtés szemlélése során:

- Ikonok (a teremtés befogadásának egyik útja);
- Liturgia (a teremtés ünneplésének egyik útja);
- Aszkézis (a teremtés tiszteletének egyik útja).

A természet befogadása az ikonok révén

Akinek van érzéke a természet szentsége iránt, érzi, hogy minden, ami lélegzik, Istent dicséri (Zsolt 150,6). Ha megnyílik szívünk erre az igazságra, akkor „felpattan a sze-

* A dolgozat alapjául szolgáló mű: CHRYSOAVGIS 2004.

münk, és meglátjuk a teremtett dolgok szépségét” (Szíriai Izsák abba). Értelmesen látni – ez az, amit az ikonok tanítanak nekünk. Az ikonok világa új belátásokhoz segít, rámutat az örökkévalóság dimenziójára mindenben, amit szemlélünk. Nemzedékünket, mondhatnánk, a természet világával szembeni önközpontúság jellemzi, a túlvilág tudatosságának hiánya. Úgy tűnik, eloldozhatatlan foglyai vagyunk saját egyéni szükségleteinknek. Megtörtük a közöttünk és világunk közt kötött szent szövetséget.

Az ikon azonban helyreállít és megbékéltet. Az ikon egy másik életvitel lehetőségére emlékeztet, és az általunk létrehozott, csak az „itt és most” értékeire nyitott kultúra korrekívumát kínálja. Az ikonokban az Isten által akarva teremtett világ nyilvánul meg, és a dolgok belső szemléletmódja tárul fel. Amikor elválasztottuk a világot a mennytől, mindkettőt megszentelteltük. Az ikonok a meggyőzés teológiai eszközeivel jelenítik meg a mennyek országába vetett hitünket. Megszüntetnek minden objektív távolságot materiális és spirituális, időben korlátos és örök, teremtett és isteni között.

Az isteni inkarnációról szóló tanítás ilyen módon tehát az ikonográfia szíve közepe. A Jézus Krisztust ábrázoló ikonok emberi arcot kölcsönöznek a teremtetlen Istennek, a „legszebbnek az emberek közt” (Zsolt 45,3), olyan szépséget, amely megmentheti a világot (Dosztojevszkij). Ebben az értelemben az egész világ egy ikon; „Isten szemében semmi sem üresség” – írja Lyoni Irenaeus a 2. században. Ezért van az ikonokon a folyóknak is emberi alakjuk, ahogy a napnak, a holdnak, a csillagoknak és a vizeknek is. Mind emberi arcot öltenek, az emberekhez és Istenhez hasonlóan személyes vonatkozásuk lesz.

A természet liturgiája

Amit az ikon az anyaggal tesz, azt teszi a liturgia az idővel. Ha a világban zajló önző pazarlásban vétkesek vagyunk, annak talán oka lehet az is, hogy elvesztettük az imádsárra való képességünket. Nem vagyunk többé tisztelettudó zarándokok földünkön, egyszerű turistákká értéktelenedtünk. Legfőbb bűnünk talán mégis abban áll, hogy gögösen elutasítottuk a világ elfogadását az áldozás szentségében. Pedig az az igazság, hogy a világ felé is ugyanazzal az érzékenységgel és befogadókészséggel közelítünk, mint az emberek felé. „Mi Atyánkhoz” szóló imádságunkban is az a megközelítési mód köszön vissza, ahogy mi, emberek ezen a földön egymáshoz viszonyulunk. Ég és föld kapcsolata nagyon mélyen gyökerezik.

A liturgia nem más, mint erről az Istent, embert és a dolgokat összekötő kapcsolatról való megemlékezés. Ha felismerjük ezt a kölcsönhatást az emberek és a dolgok közt – és a „kozmosz liturgiát” ünnepeljük, ahogy Hitvalló Szent Maximosz a 7. században leírta –, elindulhatunk a környezeti krízissel való megbirkózás útján. Ekkor teszünk szert, ahogyan Szent Szír Izsák fogalmazott ugyanabban

az évszázadban, „irgalmas szívre, amelyet az egész teremtés iránt érzett szeretet fűt – az emberek, a madarak, a vadállatok és a démonok, Isten minden teremtménye iránt.”

A világ a maga teljességében integráns része a liturgiának. Istent dicsérik a fák és a madarak, dicsőítik a csillagok és az égítetek (Zsolt 19,1–5), a tenger és a homok. A világnak művészeti és zenei dimenziója van. Ha lelkeségünket saját magunkra és saját érdekeinkre redukáljuk, elfelejtjük, hogy a liturgia esdekelve kéri Istent az egész bemocskolt kozmosz megújításáért. Ha életünket csak saját igényeinkre s szükségleteinkre korlátozzuk, elfelejtjük, hogy elhívásunk a teremtés Isten országába való felemelésére szól.

Az aszkézis útja

A világ természetesen nem mindig hasonlít a mennyországra, elég egy gyors pillantást vetnünk csupán a háborúk okozta szenvedésre, hogy kijózanodjunk. Pál mégis így fogalmaz: „Mert tetszett az egész Teljességnek, hogy benne lakjék, és hogy általa békéltessen meg önmagával mindent a földön és a mennyben, úgy, hogy békességet szerzett a keresztfán kiontott vére által.” (Kol 1,19–20) A „keresztfán kiontott vér” említése egyértelmű utalás arra, hogy mi is az ára mindennek. Pazarlásunkért megfizetünk. Az aszkézis itt jut fontos szerephez, mivel az önmegtartóztatás magában hordozza a hála szellemiségét és a világhoz való viszonyulásunkban rejlő csoda újrafelfedezését. Az aszkéta szabad, nincs alávetve káros nézeteknek és szokásoknak, önuralmat gyakorol, képes arra, hogy kimondja: „nem” és „elég”. Aszkézis nélkül senki sem lehet igazán emberi.

Lynn White az idők során klasszikussá vált, Ökológiai válságunk történeti gyökerei című cikkében ráértett az aszketizmus igazságára. A részletes kifejtés igénye nélkül a következőket írta: „A keleti szent elmélkedik, a nyugati pedig cselekszik. [...] a latin egyház a bűnt morális rosszként értette, az ő szemében a helyes magatartás vezetett az üdvözüléshez. [...] A kereszténységnek a természet leigázását illető konzekvenciái a nyugati vallásosság légkörében könnyebben felszínre kerülhettek.” (WHITE 2000, 174. o.)

Úgy tűnik, a kontemplatív magatartás gyengédebb és kíméletesebb a teremtéssel szemben. Paradox módon az ökológiai megtérés valóban kezdődhetne a természet iránt elkötelezett nem cselekvéssel. Az önmegtartóztatás fegyelme ugyanerről szól: ez a csend, az éberség és az eloldozódás útja. Az alázat, a tanulás útja is egyszersmind, amely segíthet könnyédebb léptekkel járni bolygónkon.

Vegyük az önmegtartóztatás egy konkrét példáját, a böjtöt. Mi, ortodoxok az év felében nem fogyasztunk húst és tejterméket, úgy, mintha az év egyik felét meg akarnánk békíteni a másikkal, a világi időt Isten országának idejével. A böjtölés nem egyszerűen a valamiről való lemondásra tanít, hanem az adásra. Nem a megtagadásról

szól, hanem a felajánlásról, arról a tanulásról, amelynek során képessé válunk megosztani valamit, és amely segít az emberekkel és a természet világával újra kapcsolatba kerülni. A böjtölés azt jelenti, leomlanak a falak felebarátunk és saját világunk közt; mások arcában megpillantjuk az ikonok arcát; a föld pedig Isten arcaaként tűnik fel előttünk. A böjtölés végső soron nem más, mint szeretet, elmozdulás attól, amit akarunk, a felé, amire a világnak szüksége van. Feltöltekezünk a jóra való érzékenységgel és Isten félelmével, amelynek révén minden dolgot Istenben látunk, illetve minden dologban Istent látjuk.

A teremtésről való gondoskodás három modellje

Az ortodox teológia három modellt kínál ahhoz, hogy ökológiai imádságunk az elvont teológia peremvidékéről a gyakorlati élet centrumába kerülhessen, hogy lelkiségünk „testet öltson”.

A biblikus modell

E modell szellemében az egyház arra kapott elhívást, hogy szolidáris legyen Krisztus testének leggyengébb részeivel. Ki kell állnia a világ legkiszolgáltatottabb, segítségre szoruló, szólásra képtelen elemeiért, mert „*a teremtett világ maga is meg fog szabadulni a romlandóság szolgaságából Isten gyermekeinek dicsőséges szabadságára. Hiszen tudjuk, hogy az egész teremtett világ együtt sóhajtozik és együtt vajúdik mind ez ideig.*” (Róm 8,21–22)

Ezen túlmenően a föld testünk tagja, húsunktól és életünkötől elválaszthatatlanul. Éppúgy, ahogy egykor Izrael Istene meghallotta a szegények és elnyomottak hangját (2Móz 3; Jn 4), Isten meghallja a föld néma kiáltását. Ez a biblikus alap, Isten ígérete Izrael számára: Isten meghallgatja a világot, törődik vele, és a föld legkisebb dolgára is gondja van.

Az aszketikus modell

A második modell a lelki élet három elemét foglalja magában: a megbocsátást, a megtérést és a felelősséget.

A megbocsátás ősi (Krisztus előtt is létező) viselkedésforma, amely az egész földön elterjedt (a nem keresztény területeken is). Ahogy korábban utaltunk rá, a megbocsátás útján megtanulhatunk egymással osztozni. Társadalmi következményei vannak, figyelmeztet, hogy az anyagi javakat a megfelelő körültekintéssel kezeljük. A lemondás lényege az egyszerű lét, ami maga az élet.

A bűnbánat megtérés egy Istentől adott „természetes” élethez, ahogy a sivatagi atyák fogalmaznának. A bűnbánatban elismerjük, hogy vétkeztünk. Ezen túl beismerjük, hogy nem osztozunk, önzők vagyunk, visszaélünk a föld forrásaival. A bűnbánatban felismerjük, hogy a föld „művelésére és őrzésére” (1Móz 2,15), vagy ahogy a szó szerin-

ti görög fordításban áll, „szolgálatára és megőrzésére” szólvatásunkat nem töltöttük be.

A felelősség kihívás, egyszersmind lehetőség. Csak akkor fordíthatjuk életünket a teremtett világ és Teremtőnk felé, ha mindenről lemondunk, ami lelkünket és életünket elborítja, és megbántuk a pazarlást.

A szentségi modell

Az ortodox keresztények mindezt a szentségeken keresztül érik el. Sajnálatos módon számos egyházi körben a szentségek gyakran pusztá rítusokká laposodnak. A szentségi élet azonban sokkal több, mint a jámbor érintettség vagy a pozitív személyes megélés egy-egy formája. Döntő jelentőségű, hogy képesek vagyunk-e számításba venni és felismerni az egész világ szentségi vonatkozását, hogy semmi sem lehet tisztán szekuláris vagy profán. Világunk kereteit Isten alkotja. Ha Isten visszavonulna a világból, a világ magába zuhanna. A szentségi világkép itt mutatkozik meg igazi mélységében.

Az ortodox keresztények az élet minden egyes pillanatát és vetületét szentségi módon értelmezik – a születéstől a halálig. A szentségek tehát nem valamiféle mágikus hatást fejtenek ki, sokkal inkább „misztikus” módon működnek; aki eldönti, hogy lehetőséget ad magában az Istennel való találkozásra, annak áthatják szívét és életét, az ember testében áramló vérhez vagy a folyók és tengerek mozgásához hasonlóan.

Záró megjegyzések

Általában „ökológiai krízisről” beszélünk, ez azonban csak annyiban állja meg a helyét, hogy a hatásokkal legnyilvánvalóbban az ökológia területén szembesülünk. A krízis mégsem elsősorban ökológiai jellegű. Mi vagyunk válságban, a mi világlátásunk került krízishelyzetbe. A keleti egyház egy misztikusát idézve „a bennünk rejlő kaotikus, természetellenes és Isten teremtésével szemben ellenséges mozgások és erők” lelki harcáról van itt szó. Elfelejtjük, hogy Isten nélkül, egymás nélkül és a teremtés nélkül valójában nem vagyunk emberek.

Ezért leginkább az alázat fegyelmére van szükségünk. A büszkeség tisztán emberi tulajdonság, Ádám ismertetőjegye. Az alázat ezzel szemben az egyszerűség révén megbékítheti a büszkeség által megosztott világot. A megelégedés és a közösség megmentheti a kapzsiság által kizsákmányolt bolygót. Meglehet, azért váltunk vétkessé a fékevesztett pazarlásban, mert az egyszerűség szelleme és az irgalmasság lelkisége kiveszett belőlünk.

Ökológiai bűn: az uralkodás arroganciája

Nem csoda, hogy Bartholomaiosz ökumenikus pátriárka a teológiai és a szekuláris világot egyaránt meglepte, amikor a hanyagságot vagy a természetes környezettel szem-

beni közönyösséget egyformán súlyos bűnnek nevezte. Helytelenül járunk el, ha a bűnt mint viselkedésünk negatív következményét csak az emberekre vonatkoztatjuk, akár egyéni, akár társadalmi szinten, és magatartásunk ökológiai és kozmológiai következményeiről megfeledkezünk. Ahogy Őszentsége 1997-ben Santa Barbarában fogalmazott: „Ha az ember tevékenységének következtében fajok halnak ki és Isten teremtésének biológiai sokfélesége sérül, ha az emberek a föld egészének ártanak az általuk okozott klímaváltozással [...], ha az emberek mérgező anyagokkal szennyezik a levegőt, a talajt és az életet – akkor az bűn.”

Az ember arra hivatott, hogy védje és ápolja a teremtést. Ez a legfőbb oka annak, hogy Isten Ádámot és Évát az Éden kertjébe helyezi (1Móz 2,15), hogy „művelje és őrizze” azt (amit szívesebben fordítanék a „szolgálja és megőrizzé” szavakkal a Septuaginta hívebb és a szavakhoz jobban ragaszkodó görög szövege alapján). Nyilvánvaló, hogy az „uralkodás” (1Móz 1,28; Zsolt 8,5–8) bibliai fogalmának szégyentelenül egoista és haszonelvű félreértelmezése nem volt segítségünkre, hiszen az uralkodás joga mégiscsak az Úré (Zsolt 22,29). Az antropocentrizmus olyan erős kísértés, amelyen mindannyian újra és újra bűnös módon elbukunk, és amely ártalmas teherként telepszik világlátásunkra és cselekedeteinkre.

Felelősség: mit tehetek én?

Manapság természetesen rengeteg praktikus, gyorsan megvalósítható ötletet és javaslatot kaphatnak a gyülekezetek és az egyes emberek, ha bolygónk iránt érzett ökológiai felelősségüket komolyan szeretnék venni. Egyes egyházak és gyülekezetek már most komoly eredményeket és előrelépéseket mondhatnak magukénak e téren. A gyülekezetek és gyülekezeti tagok azzal is segítenek, ha odafigyelnek a fogyasztásra (energiatakarékos égőket, energiahatékony fűtési/hűtési rendszereket használnak); az újrahasznosításra (előnyben részesítik az újrapapírt, a mosható bevásárlószatyrokat, az újratölthető nyomtatópatronokat, az üveget és a fém evőeszközöket a műanyaggal szemben); a pazarlásra (takarékosan bánnak az elektromos árammal, a vízzel, a fűtéssel, az energiával, beleértve a tányérok és poharak használatát is); illetve ha aktívan tesznek is valamit (megosztottan használják a gépkocsikat, és vásárlásaikkal a helyi termelőket támogatják).

Ennél is fontosabb azonban, hogy mindannyian megtanuljunk kevesebbel is elégedetten élni. Hogy a magunkról alkotott kép megváltozhasson, ahhoz nézőpontunk és a hétköznapi rutin radikális iránymódosítása szükséges. Csak így gondolkodhatunk „új földről és új égről” (Jel 21,1). A világ egyensúlyát megzavartuk. Az ökológiai válságot nem oldják meg sem szellemes jelszavak, sem smiley-mat-

ricák, egyedül az önösség ellenszereként megcélzott, önkontrollban és önkorlátozásban megvalósuló lemondás.

Véleményem szerint ez jelenti a probléma gyökerét. Nem vagyunk hajlandók egyszerűbb életet élni – inkább minden eszközzel védjük magunkat az ilyen irányú felhívásokkal szemben. Elhanyagoljuk az egyszerűség vagy megelégedettség spiritualitását. Mindez a következő kérdéseket állítja elélnk: Hogyan kellene élnünk, hogy a harmóniát és ne a széthúzást erősítsük? Hogyan válhatnánk képesekké nap mint nap megvallani, hogy „az Úré a föld” (Zsolt 24,1)?

Az elszámolás kötelezettsége: a teremtés iránti felelősség

Az Ó- és Újszövetség számos igehelye szól a teremtéssel szembeni tudatos és óvó magatartás elvéről és gyakorlatáról, ám a végítéletkor adandó végső számadás kötelezettségének fényében egy egyre sürgetőbb üzenettel is találkozunk. A Lukács evangéliumából ismert hű és okos sáfárról szóló jézusi példázat a következő figyelmeztetéssel zárul: „*Akinek sokat adtak, attól sokat kívánnak, és akire sokat bíztak, attól többet kérnek számon.*” (Lk 12,48) Ez az igehely politikai síkon valószínűleg nem talál általános elfogadásra, mégis van egy olyan kitétele, ami spirituális vonatkozásban sokkal figyelemreméltóbb: „*Boldog az a szolga, akit, amikor megérkezik az úr, ilyen munkában talál!*” (Lk 12,43)

Ahogy a példázatban a sáfár elszámolással tartozik, úgy fogunk mi is elszámolni az Úr színe előtt: „*Mit hallok rólad? Adj számot a sáfárságodról, mert nem lehetsz többé sáfár.*” (Lk 16,2) Biztos, hogy megítéltünk a mi őrzésünkre bízott föld kihasználása miatt, valamint a föld forrásainak egyenlőtlen elosztása miatt is, hiszen arra voltunk hivatottak, hogy „szolgáljuk” a földet. Megítéltünk Isten teremtésének lerombolásáért, mivel az ember uralkodásra szóló mandátumát igaztalanul értelmezve magához ragadta a hatalmat, és jogot formált arra, hogy a föld javait megszerezze, egyszersmind lehetővé tette, hogy a gazdagok (és a gazdag országok) kizsákmányolják a szegényeket (és a szegény országokat).

Mindezzel együtt ha megragadjuk a lehetőséget, és az összes ember és az egész teremtés iránt megnyitjuk szívünket, felismerjük, hogy történetünk elválaszthatatlan a világ egészének sorsától. Képesekké válunk arra is, hogy az univerzumot a maga szétszalazhatatlan összességében szemléljük. És végül megérezzük Isten Szentlelkét, mint egy lágy fuvaltatot, és a világ szívverésébe belesimul saját életünk pulzusa.

Kérdések

Milyen hasonlóságokat lát saját hagyománya és az ortodox egyház hagyományai között a teremtés szentségének meg tapasztalásában és megvallásában?

Egyháza hagyományai milyen sajátos jegyekkel rendelkeznek a bolygónk iránti felelősség vállalása tekintetében?

Milyen módon változtathatná meg Ön/gyülekezete/tágabb közössége a természeti környezettel kapcsolatos rögzült nézeteket, szokásokat és gyakorlatokat?

„Tükör által. . .”

*A Szekszárdi Evangélikus Egyházközség bemutatása vallásszociológiai szempontból**

■ DUGÁR ÉVA

Mind magánéletemben, mind keresztény közösségekben, mind kórházi lelkigondozói munkám során nagyon sokféle hitfelfogással, Istenről való elképzeléssel, életvezetési különbségekkel találkozom. Az ezekhez való viszonyulás kialakítása a magam számára is komoly lelki munkát jelent és sok-sok kérdést vet fel. Leginkább az foglalkoztat, hogy mi áll az eltérő álláspontok, Istenről, hitről, bűnről, életről stb. alkotott elképzelések, az ezekhez való különböző viszonyulások mögött, és vajon mi a valósághoz való viszonyuk. Azaz mi minden befolyásolja, hogy egy-egy ember (csak itt, a keresztény hagyományokkal bíró Európában) milyen vallási közösséghez csatlakozik, melyikben ereszt gyökeret, miért vonzódik bizonyos kegyességi irányzatokhoz, vagy éppen miért kerül bizonyos csoportokat. Különösen is fontos ez akkor, ha mi magunk is akár hivatásszerűen megnyilatkozunk ezekben a témákban, ha arra hívtunk, hogy formáljuk a ránk bízottak látásmódját, segítsük életüket, s ha lehet, hozzájáruljunk életük gyógyulásához, kiteljesedéséhez.

Így adódott a feladat, hogy elsőként saját gyülekezeteimet „tanulmányozzam”. Azonban mielőtt a miértekre kérdezhettem volna, szükségszerű volt a tények: a hitgyakorlási szokások, a teológiai gondolkodás feltérképezése. Ehhez a kérdőíves megoldást választottam – ismerve annak korlátait (többek között erre is utal a cím) –, mégis annak reményében, hogy személyes érdeklődésem kielégítésén túl a gyülekezetépítés számára is hasznos információkat adhat, sőt egyfajta visszajelzést is nyújt is a gyülekezetben eddig elvégzett munkáról.

A vizsgált terület sajátossága, hogy miközben azt vizsgálom, hogy az egyén, a keresztény gyülekezet tagja hogyan gondolkodik Istenről, miként éli meg a vele való közösséget, hogyan kommunikál vele, annak is tudatában kell lenni, hogy nem pusztán egy kognitív vagy affektív jelen-

Hivatkozott művek

CHRYSSAVGIS, John 2004. *Light Through Darkness. Orthodox Spirituality*. Orbis Books, Maryknoll.

WHITE, Lynn 2000. Ökológiai válságunk történeti gyökerei. In: Lányi András – Jávor Benedek (szerk.): *Környezet és etika*. L'Harmattan, Budapest. 167–177. o.

Fordította: Szűcs Kinga

séggel van dolgunk, hanem élő kapcsolattal, ember és Isten kapcsolatával, ahol mindkét fél aktív, és amelyben – a Szentírás tanulsága szerint – maga Isten munkálkodik azon, hogy létrejőjön, hogy beteljesedjen. Ennek tudatában most mégis e kapcsolat emberi tényezőit, emberi oldalát vettem górcső alá, annak reménységével, hogy e munkálkodás közepette maga az élő Isten kommunikál velem, és rajtam keresztül az egész gyülekezettel.

Dolgozatom első részében röviden bemutattam a szekszárdi evangélikus gyülekezetet az úgynevezett lelkészi jelentések, gyülekezeti nyilvántartások alapján, majd egy saját készítésű kérdőíves felmérés tükrében a fent említett témákra fókuszálva. Ezt követően a kérdőíves vizsgálat alapján felvetődő néhány kérdést jártam körül teológiai szempontból, illetve valláspedagógiai megközelítéssel.

A gyülekezet bemutatása a kérdőíves felmérés tükrében

Az önkitalós, úgynevezett P2P-kérdőívben elsősorban zárt kérdéseket alkalmaztam, azaz a kérdésekhez megadtam a válaszlehetőségeket, amelyek közül egyet (alternatív válaszadási lehetőség), helyenként többet (szelektív válaszadási lehetőség) kellett választani. Egy kérdésnél fontossági sorrend megállapítása volt a feladat, egy másikonál – amit egy meglévő szociológiai kérdőívből vettem át (lásd KAMARÁS 2009, 107. o.) – egy hatfokú skálán kellett bejelölni az egyénnek megfelelő választ. Egyetlenegy nyitott kérdés volt a kérdőívben, azaz olyan kérdés, amire önállóan, saját szavakkal kellett választ adni.

A kérdéseket témájuk szerint négy csoportra oszthatjuk:

- személyes kérdések (nem, életkor, iskolai végzettség stb.);
- kérdések a személyes vallásgyakorlatról;
- kérdések a saját vallásos élet megítéléséről;
- az istenképzelethez vonatkozó kérdések.

* A szerzőnek az Evangélikus Hittudományi Egyetemen benyújtott hitoktatói záródolgozatának átdolgozott részlete.

A kérdőívek kiosztása a templomba járó gyülekezeti tagok között történt, istentiszteletet követően három vasárnapon; az íveket azután otthon önkéntesen és névtelenül töltötték ki, illetve adták le.

A felmérés eredményeinek bemutatása

A kiosztott 115 kérdőívből 85 kitöltött kérdőívet kaptam vissza, ez 74%-ot jelent, ami az aktív gyülekezetre vonatkozó felmérés szempontjából jól értékelhető.

A gyülekezet *korfája* körülbelül a felmérés eredményeinek megfelelő vagy kedvezőbb, ugyanis a legidősebbek, illetve a gyerekek és az alkalmanként járó fiatalok nem szerepelnek a felmérésben.

1. ábra

Meglepően magas a gyülekezet *képzettségi szintje*, a megkérdezett férfiak 69%-a, a nők 57%-a felsőfokú végzettségű; a legacsonyabb kategóriában, a 70+-os nők esetében is 45%, és ahol a legmagasabb, a 36–55 éves nők csoportjában a 86%-ot is eléri. Ezek az adatok mindenképpen átlagon felüliek. A lutheránus hagyomány mindig is fontosnak tartotta az oktatást, azon belül is a népoktatást, a kultúrát, ugyanakkor a szociológiai kutatások szerint a magasabb iskolázottsághoz inkább párosul a vallástalanság, ám ez a mi gyülekezetünkben nem így van.

A felmérés alapján gyülekezetünk tagjainak túlnyomó többsége (88%) istenhívó, hitét gyakorló családból származik, de közülük mintegy 66% életében volt egy rövidebb-hosszabb időszak, amikor elfordultak Istentől, az egyháztól.

A közösségben szép számmal vannak más felekezetből érkezők is (12 fő), akik többnyire evangélikus házastársukkal együtt tartoznak a gyülekezetbe; mások a gyülekezetet, az evangélikus tanításokat megismerve csatlakoztak; de vannak olyanok is, akik a környéken laknak, ezért jönnek a mi istentiszteleteinkre. Az evangélikus gyülekezet helyet biztosít egy pünkösdi közösség bibliáorái számára a gyülekezeti teremben, akik közül néhányan rendszeres látogatói az istentiszteletünknek (4 fő).

Az országos felismerések szerint az egyháztagnak tizede látogatja az istentiszteleti alkalmakat (FÁBRI 2010, 106. o.); ez nálunk a népszámlálási adatnak a 10%-a, a nyilvántartottak ötöde, az egyházfenntartói járulékot fizetők fele. E számok is-

meretében az istentiszteletek, gyülekezeti alkalmak látogatottsága meglehetősen jó, ugyanakkor az is látható, hogy a járulékot fizetők száma viszonylag alacsony, ami a gyülekezet feladatellátását, egyéb lehetőségeit korlátozza.

A megkérdezettek 62%-a heti rendszerességgel, 30%-a kéthetente, 5%-a havi rendszerességgel, 5% alkalmanként jár templomba. A nemek között e tekintetben nincs jelentős különbség, az elmondható, hogy a heti rendszerességgel járók között valamennyivel nagyobb arányban vannak a 70 évnél idősebbek, azaz a középkorúak és a fiatalok nemcsak kevesebben vannak arányaiban a gyülekezetben, hanem rendszertelenebbül látogatják a gyülekezet alkalmait. Különösen így van ez a bibliáorák vonatkozásában. Rendszeres *bibliáorára járók* a megkérdezettek 30%-a, ezek 65%-a 70 év feletti. Az aktív dolgozók közül a 36–55 év közötti korosztályban arányaiban nagyobb mértékben járnak rendszeresen vagy alkalmanként hétközi bibliáorára az utóbbi időszakban újraindított női bibliakörnek köszönhetően. Ez a látogatottság a korosztály ismert leterheltsége mellett csak a nagy érdeklődéssel és elköteleződéssel magyarázható, ugyanakkor éppen ezért szükséges az igényes, céltudatos és lelkiismeretes közösségszervezés, témaválasztás, felkészültség. A közösségi programok szervezésénél tehát mindenképpen figyelembe kell venni a gyülekezeti tagok korosztályra jellemző életvitelét, elfoglaltságait. Ezek alapján elsősorban a fiatal nyugdíjasok aktivizálhatók, illetve a kismamák babástól. Nekik van annyi szabadidejük és szabad szellemi kapacitásuk, amit a gyülekezetben akár a tanulásra, lelki töltekezésre, akár a közösség szolgálatára fel tudnak használni. A bibliáora-látogatásnál meghatározó az iskolai végzettség különbözősége.

A *templomba járás motivációját* vizsgálva a megkérdezettek 30%-a a családi hagyományt is megjelölte, de az érintett 26 ember közül csak 2 fő volt az, aki csak ezt az egy okot nevezte meg. 70% belső indíttatásról vallott – Isten közelsége utáni vágy, újat tanulni Istenről –; érdekes módon a nemek között e tekintetben szinte egyáltalán nem volt különbség. A gyülekezeti közösség megélése 46% számára jelent motivációt. Pozitív, hogy a külső elvárás, a hamis elképzelés, miszerint üdvösségét szeretné ezzel biztosítani, mindössze 10 esetben került elő, és ekkor is más motivációk mellett.

A hitélet megélésének második legjellemzőbb módja az *imádság*. A megkérdezettek 82%-a vall arról, hogy életének mindennapos része az imádság, és csak 3-4% az, aki csak a gyülekezeti közösségben imádkozik. A legtöbben (86%) saját szavaikkal imádkoznak – ez talán a protestáns hagyományokból fakad –, de közel 40% többfajta imaformát is gyakorol. Összesen heten imádkoznak csak kötött imaszövegekkel, és öten jelölték meg egyedülként, hogy az ő imaformájuk az Isten előtti elcsendesedés. Ez utóbbi imaforma néhány esetben társul egy sajátos, inkább a keleti vallásokra jellemző istenképpel, amiről a későbbiekben még részletesen írok.

A közös imádságot 13 fő, a megkérdezettek 15 %-a jelölte meg mint számára fontos lehetőséget. A viszonylag ala-

csony szám jelzi, hogy gyülekezetünkben sincs ennek nagy hagyománya, ami talán országos szinten is jellemző (erre vonatkozólag nem találtam adatokat). Ha jobban szemügyre vesszük ezt az adatot, látjuk, hogy a nők 7%-kal nagyobb arányban választották ezt, mint a férfiak, aminek hátterében a nemek közötti eltérő érzésvilág, kommunikációs különbségek húzódnak. A másik érdekesség, hogy a közös imádságot választók 30%-a nem evangélikusnak vallja magát, azaz valószínű, hogy az ő választásukat éppen ez határozta meg, az evangélikusoknál pedig feltételezhetően az ez iránti vágy nagyobb mértékű a gyülekezetben gyakoroltnál. A gyülekezetben működő imaközösségi alkalmak látogatottsága, amelyek a bibliaórához kapcsolódnak, de attól elváltak működnek, még ennél a kérdőívben kapott adatnál is alacsonyabb, jórészt ugyanaz a néhány fő vesz rajtuk részt, illetve az újonnan indult bibliakörben sem alakult ki. Ennek okait kutatva a hagyományok hiánya mellett felfedezhető a tagok, illetve a gyülekezeti vezetők lelki beállítottsága és a közös tapasztalat hiánya. Ennek megértése, megtapasztalása és maga az imaközösségi szó-kés kialakítása, gyakorlása új lehetőség lehet a gyülekezet épülése számára, amiért mind a gyülekezeti vezetőknek, mind a munkatársaknak munkálkodniuk lehet.

A kérdezettek 39%-a naponta *olvas Bibliát, elmélkedik a Szentírás szavain*, 17% hetente, 38% alkalmanként, és 5% az, aki csak a gyülekezetben találkozik Isten igéjével. Ezek az adatok az országos adatoknál jobb képet mutatnak, aminek elsődleges magyarázata az, hogy az általam kérdezettek azok, akik a gyülekezet alkalmaira rendszeresen járnak, akik számára hitük, Istennel való közösségük fontos, míg az országos felmérésben a megkérdezettek az egyháztagok szélesebb köréből kerültek ki, nem csupán az aktív gyülekezeti tagok közül (vö. FÁBRI 2010, 102., 106. o.). A másik magyarázat, amire a hívek önmaguk hitállapotáról való vélekedése enged következtetni, az, hogy valóban fontosnak, szükségesnek tartják a Szentírás ismeretét, az általa, belőle való töltekezést. Talán ez utóbbi magyarázatot támasztja alá az az adat, hogy a kérdezettek 41%-a az Istennel való közösség legfőbb alkalmának az egyéni bibliaolvasást jelölte meg, valamint az is, hogy 36%-a keresztyén írásokat, könyveket is olvas alkalmanként ismeretei gyarapítása, lelki feltöltődés céljából.

Kamarás István vallásszociológiai felmérésében többek között vizsgálta a szent dolgok fontosságát, amiből én most csak a „szent írásokat” emelem ki.

Az evangélikus válaszadók a „szent iratok” fontosságát az ötfokú skálán 3,9-re értékelték, ami jóval átlag alatti (4,4), és „a maguk módján vallásosak” kivételével minden más csoportnál kevésbé tartották azt fontosnak (KAMARÁS 2009, 22–23. o.). Ezt az adatot összevetve a gyülekezetünk adataival (konkrét osztályozás nem szerepelt a gyülekezeti kérdőívben) azt látjuk, hogy a bibliaolvasás fontos a megkérdezettek körében, így nagy valószínűséggel a

Szentírás fontosságára is magasabb osztályzatot adnának. Ugyanakkor arra a kérdésre, hogy „Mi az a három dolog, ami Ön szerint az evangélikus hitszemléletre, hitgyakorlatra jellemző?”, a válaszadók 55%-a azt válaszolta, hogy még nem fogalmazta meg ezt magának. Azaz lehetséges, hogy bizonyos tanításokat ismer, de mégsem tudatosította azokat magában. 25% inkább külső, tapasztalati jellemzőket írt (befogadó, toleráns, nyitott, segítőkész, elfogadó), és a válaszok 20%-a jelez valódi ismeretet (kegyelem, Krisztus, megváltás, Biblia, hit által stb.). Ebből viszont az tűnik ki, hogy a lutheránus hitvallási iratok, illetve azok tanításainak, tételeinek ismerete, az ezzel kapcsolatos tudatosság alacsony a gyülekezetben, ami visszahathat a hitéletre is. Ezek megismeretése, tudatosítása folyamatos feladat.

A templomba járás motivációját vizsgálva a válaszadók több mint háromszorosa jelölt meg érzelmi indítást (vágy Isten közelségére, közösség), mint kognitív tényezőt (újat tanulni Istentől). Az Istent megismerésére, az Istennel való közösség alkalmaira vonatkozó kérdésekre adott válaszok arra engednek következtetni, hogy a megismerésnek, a kapcsolatnak az ismereti és érzelmi oldala egyaránt fontos.

Arra a kérdésre, hogy „Mennyire határozza meg az Ön hite életvitelét, hétköznapi döntéseit?”, 67% azt válaszolta, hogy általában hitbeli meggyőződése szerint dönt, cselekszik, 30% „mindig igyekszik” Jézus útmutatása és példája alapján élni, és csak 3% az, aki időnként, általában csak döntéseit követően gondol hitére. Senki sem választotta „A hit magánügyem, senki nem befolyásolja életemet” választ. Ez több dolgot is jelez: egyrészt az erkölcsiség erősen jelen van a megkérdezettek vallásosságában, másfelől megerősíti és továbbvezeti azt a korábbi megállapítást, miszerint a nyilatkozó közösségnek nemcsak igénye megismereni a Szentírást, hanem az életvitelére is hatással van, azaz nemcsak értelmét, érzelmeit, hanem akaratát is – az egész embert aktivizálja.

A felmérés másik területe arra vonatkozott, hogy a válaszadók *hogyan ítélik meg saját hitéletüket*, „vallásos önmagukat”, *gyülekezetben elfoglalt helyüket*.

A kérdezettek 54%-a „hívó, megtért emberként” tekint önmagára, istenkeresőnek vallja magát 35%, a fennmaradó 8-9% pedig „vallás iránt érdeklődőnek” (2. ábra).

2. ábra

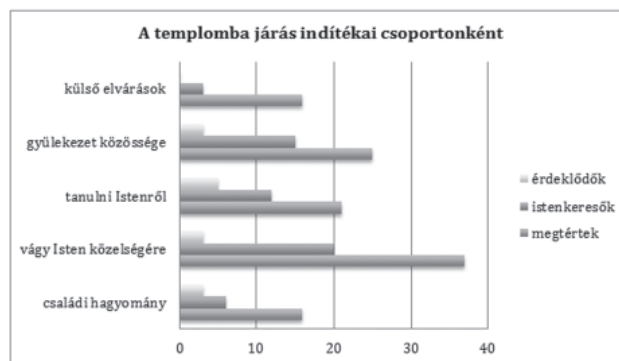
Egy ehhez kapcsolódó kérdésre válaszolva – „Minek tartja maga számára a keresztyén hitet?” – a válaszadók 48%-a „élete alapjának” tartja, 46% „segítségnek, útmutatásnak az élethez”, és csak néhány százalékuk a „hagyomány részének”.

Mi jellemzi az egyes csoportokat a felmérések alapján? A csoportok – a magukat megtértnek, istenkeresőnek vagy a vallás iránt érdeklődőnek tartók – között nemek és iskolai végzettség szempontjából nem mutatkozik különbség. A magukat megtértnek vallók életkori megoszlása is nagy mértékben egyezik az összes megkérdezettek életkori összetételével, kis eltérést mutat a 36–55 éves korosztály esetében, ahol a megtértek aránya magasabb: 30/22, azaz a 36–55 éves korosztály 73%-a „hívó, megtért embernek” vallja magát. Tehát ez a korosztály (egyébként a hittanos korú gyermekeket nevelő szülők korosztálya) a gyülekezetben szűk réteg, viszont igen elkötelezettek saját bevallásuk szerint mind Isten felé, mind a gyülekezet felé, hiszen 86%-uk a gyülekezeti szolgálattevőnek vagy ebben szívesen részt vállalónak tartja magát.

A megtértek 13%-a felnőttként kezdett foglalkozni az istenkérdéssel, 35%-a gyermekkorában is, de kisebb-nagyobb kihagyás után felnőttként tért újra vissza, 52% pedig gyermekkorától folyamatosan gyakorolja hitét. Érdekes adat, aminek háttérében talán a mögöttünk lévő évtizedek politikai fordulatai, a vallásosság megítélésének változásai állnak – az ő fiatalságuk, illetve gyermekkoruk ugyanis az 1950-es, ’60-as évekre, illetve a ’70-es évek elejére esett –, hogy a 70 év feletti, illetve az 56–70 év közöttiek nagyobb arányban vallanak arról, hogy a gyermekkoruk után volt egy időleges kihagyás hitéletükben, vallásgyakorlatukban.

A magukat „hívó, megtértnek” vallók 67%-a „élete alapjának” tartja a keresztyén hitet, 30%-a pedig „csak” (ez az én értelmezésem) „segítségnek, útmutatásnak az élethez”. Ugyanakkor azok között, akik „istenkeresőknek” vallották magukat, 30% számára a keresztyén hit „életük alapját” jelenti, ezek fele (15%) napi rendszerességgel olvassa a Bibliát, illetve gondolkodik róla, heti rendszerességgel jár templomba és bibliaórára, és 43%-uk gyülekezeti szolgálattevőként jellemzi magát. Sokuk, 16 fő gyermekkorától folyamatosan kapcsolatban van Istennel, egyházzal, gyülekezettel. Feltöndök tehát a kérdés, miért tartják magukat mégis keresőnek. A magukat „hívó, megtért embernek” vallók mintegy 54%-a olvassa naponként a Bibliát, 22% hetente, 20% pedig csak alkalmanként. Arra a kérdésre, hogy „Miért megy istentiszteletra?”, a „megtértek” 80%-a, de az „istenkeresők” 63%-a is megjelölte a „Vágyom az Isten közelségére” választ is. E válaszoknak véleményem szerint két magyarázat áll a háttérében. Az elsődleges ok, hogy a válaszadók, így a gyülekezet körében nem tisztázottak a megtérés, az istenkérés fogalmai, ennek következtében különbözőképpen használják azokat, különböző jelentést, sőt jelentésárnyalatot is társítanak hozzá pozitív, illetve negatív összefüggésben is (erre utalhat az a megjegyzés, hogy néhány válaszadó, aki a „hívó, megtért ember vagyok” kategóriát választotta, a hívó

kifejezést aláhúzta vagy a megtérten áthúzta), és e tisztázatlanság hitéletükre is visszahathat. Egy magát nem evangélikusnak valló válaszadó a lutheránus hitszemléletre, hitgyakorlatra jellemző vonásnak tartja, hogy nem hangsúlyozzák megfelelően az üdvbizonyosság fontosságát. Ezért a dolgozatom második részében ezt a kérdést én is igyekeztem végiggondolni. A másik esetleges válasz, ami talán nem mond ellent a az előzőnek, csak kiegészíti, az, hogy az „istenkeresők” motivációja igen erős, ezért minden területen hatással van ez életükre, tehát a gyülekezet lehetősége és feladata az ő „keresésük” támogatása, segítése.

3. ábra

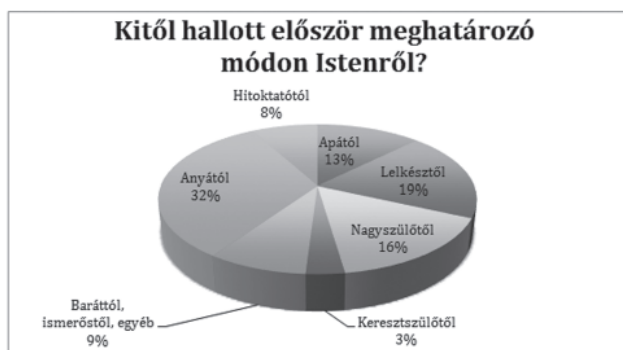
A diagramból kitűnik, hogy a magukat „hívó, megtért” embernek tartók a legmotiváltabbak, mind az Istennel való közösség utáni vágy, mind a külső elvárás is őket mozgatja leginkább.

A megkérdezettek gyülekezet iránti elkötelezettségét, köztudását mutatja, hogy a templomba járás indítékául 41% jelöli meg a gyülekezeti közösséggel való találkozást, 52% tartja magát szolgálattevőnek, és 21% szívesen lenne aktívabb. A válaszadók 16%-a kívülállónak tartja vagy véli magát (11, illetve 5%). Ennek oka összetett: egyrészt néhányan saját bevallásuk szerint csak a tanítás, a prédikáció miatt jönnek istentiszteletra. Az ő koruk nem meghatározó, inkább nők, és meglepő módon nem a más felekezetből jövők közül kerülnek ki. A másik válasz háttérében – akik kívülállónak érzik magukat (5 fő: 3 férfi, 2 nő) – valószínűleg valamilyen személyes sérelem állhat, illetve talán felnőttként újonnan a gyülekezetbe kerülve még nem találták meg helyüket. A még szót azért emelem ki, mert a válaszadók jó része nyitottnak, befogadónak, toleránsnak jellemezte az evangélikusságot, így a szekszárdi evangélikus gyülekezetet is.

4. ábra

A *hitélet mozgatóit* kívántam feltárni, amikor arra vártam választ, hogy mi indította a válaszadókat arra, hogy komolyan vegyék Isten dolgait. Bár teológiai szempontból a kérdésfeltevés önmagában helytelen, hiszen a teológusok egy része szerint természetes istenkeresésünk nem visz közelebb Istenhez, mégis fontos lehet a válaszok elemzése. A megkérdezettek többsége, 66% csak egy okot nevezett meg: ezek több mint fele az élet értelmének keresésére vonatkozott, negyede a lelkiismeret, a bűnök kérdését érintette, és mintegy 6% az élete tragikus eseményét. A válaszadók kétharmada több motivációt is említett: az értelemkeresés és a bűnök kérdése 9%-nál, az élet tragikus eseményei és az élet értelmének keresése 6%-nál, illetve a tragikus események és a bűnök kérdése 2%-nál jelent meg együtt. Az élet szépségei csak 10%-ot indítottak Isten keresésére. Ezen információk a gyülekezet missziós küldetésének betöltéséhez, az igehirdetés megformálásához, az egyház külső és belső kommunikációjához szolgálhatnak alapul.

5. ábra

Az 5. ábrából egyértelműen kitűnik, hogy a megkérdezettek jelentős része a családon belül hallott először érdemben Istenről. Ha azonban korosztályi bontásban is megfigyeljük a válaszokat, észrevesszük, hogy míg az idősebb korosztályban a válaszadók háromnegyede az édesanyjától hallott Istenről, addig a fiatalabbak (36–55 évesek) csak mintegy 10%-a jelölte meg édesanyját, a még fiatalabbak pedig egyáltalán nem, legfeljebb a nagyszülőt. Vagyis a fiatalabb nemzedék úgy nőtt fel, hogy otthon nem hallott Istenről, és még inkább így lesz ez a felnövekvő nemzedéknél. Az is figyelemre méltó, hogy a lelkész többségében a családtagok mellett jelenik meg, azaz ez idáig a szülők által megkezdett tanítást, üdvözlést folytatta. Ez mára tehát megváltozott, feltételezhető, hogy a gyülekezetbe újonnan érkezők ismeretei, tapasztalatai Istenről, hitről, Bibliáról hiányosak, és korunk információs áradatát ismerve zavarosak is. A keresztény ember lehetőségét mutatja, hogy a megkérdezettek közel 10%-a baráttól, munkatárstól kapta az indítást Isten keresésére.

Istenkép és összefüggései

A kérdőívben négy kérdés irányult a válaszadók istenreprezentációjára, amelyekkel igyekeztem a megtanult ismeretek melletti, mögöttes belső képekre is rákérdezni. Ezek „elérése”, tetten érése és egymástól való elkülönítése meglehetősen nehéz, így a feltett négy kérdésre adott válaszokból közel sem rajzolódik ki a teljes kép.

Az egyik kérdést szakemberektől vettem át, egy kilenc kijelentéses attitűdskálát alkalmaztam (ezt használta Kamarás István is vallásszociológiai kutatásában), amely Isten közelségét, távolságát méri: „Kit, mit jelent Önnek Isten?” A lehetséges válaszok: *inkább hatalmas vagy inkább bensőséges – inkább rajtam kívüli vagy inkább bennem lévő – inkább távoli vagy inkább közeli – inkább parancsoló vagy inkább biztató – inkább ítélő vagy inkább vigasztaló – inkább személytelen vagy inkább személyes szellemi erő – inkább apa vagy inkább anya – inkább mester vagy inkább szerető társ – inkább király vagy inkább barát.*

A második kérdésben egyes szám első személyben megfogalmazott állítások közül kellett válogatni: *Isten irgalmasan tekint rám – Isten számon tartja vétkeimet – Isten gondoskodik mindig rólam – Isten azt szeretné, hogy növekedjek – Isten bármikor visszaveheti az életem – Isten ajándékozza az életet nekem, és gyümölcsözővé teszi életemet – Isten sokkal többet vár tőlem – Isten minden bűnömet megbünteti.*

A harmadik kérdésben megadott válaszok közül kellett Istenre vonatkozóan metaforát választani: *apa, anya, pásztor, orvos, tanár, uralkodó, rendőr, könyvelő.*

A negyedik kérdésben pedig ismert szókapcsolatokból, mondásokból kellett olyat választani, ami befolyással van a válaszadó életére: *Segíts magadon, az isten is megsegít. – Isten nem bottal ver. – Isten szemé mindent lát. – Ember tervez, Isten végez. – Isten feljegyezi minden bűnömet. – Emberé a munka, Istené az áldás.*

Ahogy az előbbieken említettem, nem alakult ki teljes kép a válaszadók hitvilágáról, istenképéről, egyrészt a téma szakemberek által is nehéznek tartott megközelíthetősége, másrészt a vizsgálódás csekélyebb mélysége miatt. Az mégis megmutatkozik a válaszokból, hogy nem jellemző szélsőséges, megbetegítő, életidegen istenkép a gyülekezetben. A válaszadók közül ketten tűnnek ki, akik az általános keresztény istenképhez képest inkább határozottan a kelti vallásokra jellemző személytelen istenről vallottak; ők az antropomorf metaforákat és a személyes állításokat sem tudták értelmezni, és ez a kép megmutatkozik vallásgyakorlatukban is: vagy egyáltalán nem imádkoznak személyesen, vagy az imádság kizárólag csendet jelent számukra.

A válaszadók közül csak néhányaknál (3–4 fő) gyanítható kifejezetten negatívabb istenkép, a büntető Isten képe (ahol 3, esetleg 4 kérdésnél is a negatív felé közelít); 15% esetében mutatkozik valamiféle negatívum, itt többnyire a bizonytalanság (14%), az elvárások (10%), a folyamatos kontroll jelenik meg.

A közelség-távolság skála eredményeit összehasonlítotam a Kamarás István-féle vizsgálat eredményeivel. Összességében hasonló képet mutatnak a felmérések, azaz a szekszárdi evangélikus válaszadók az országos felmérésben szereplő evangélikusokhoz hasonlóan közepesen személyes, közeli istenképről vallanak, ami a többi keresztény válaszadó átlagához képest nem szignifikánsan, de a személytelenebb, távolabbi kép irányába tér el, főleg az úgynevezett újprotestáns (adventista, pünkösdi) közösségek istenképéhez viszonyítva. A szekszárdi megkérdezettek is túlnyomó többségben „inkább biztatónak”, „inkább vigasztalónak” élik meg Istent, és megjelenik az „anyakép” is Isten vonatkozásában, ami nem a tanultakhoz, hanem a tapasztalatokhoz köthető, ugyanígy a „szerető társ” és a „barát” képe is – amit a tágabb kutatás eredményei szerinti mértékben választottak nálunk is (vö. KAMARÁS 2009, 27. o.).

Az általam készített felmérés alapján az idősebb korosztály istenképe kevésbé személyes, távolabbi, míg a fiatal középkorúaké, fiataloké közeli és személyesebb. Nemek szerint is találtam különbséget: a férfiak távolabb érzik maguktól Istent, kevésbé személyesnek, de érdekes, hogy az anyaképet a nemek arányának megfelelően választották férfiak és nők. Erről a jellemzőről a szakirodalom is ír, és a fiúgyermek és az anya bensőséges kapcsolatával magyarázza.

A vallásgyakorlatot – a kapott eredmények szerint – nem befolyásolja a közelség-távolság skálán elfoglalt hely, sőt akik az átlagosnál távolabbi képről nyilatkoztak, azoknak is 85%-a azt vallotta, hogy Isten közelsége utáni vágy motiválja a templomba járását.

E skála csak más kérdéssel egybevetve mutat az istenkép gyógyító, építő vagy romboló jellegére. Így például a távolabbi, személytelenebb istenképet vallók jóval magasabb

arányban választottak negatív érzelmi háttérű szöveget, mint „Isten nem bortal ver”, „Isten szeme mindent lát”, „Isten feljegyz minden bűnömöt”. A kettőt együtt értékelve, illetve a metaforákkal, állításokkal kiegészítve már gyanítható egyfajta negatívabb istenreprezentáció. Az azonban nagyon pozitív, hogy a kifejezetten negatív istenképre utaló metaforákat (rendőr, könyvelő) senki nem választotta, az esetek túlnyomó többségében több képet jelöltek meg, ami sok esetben az apa-anya, az uralkodó-pásztor, olykor a tanár-orvos páros, ami az istenkép többoldalúságára, kiegyensúlyozottságára utalhat.

Az Istenre vonatkozó személyes állítások közül csak néhány esetben választották az egyértelműen negatív képre utalót, mint az „Isten sokkal többet vár tőlem”, „Isten minden bűnömöt megbünteti”, és 60% kifejezetten a pozitív állításokat részesítette előnyben: „Isten irgalmas hozzám”, „Isten gondoskodik rólam”, „Isten gyümölcsözővé teszi életemet”.

Összességében a megkérdezettek válaszaiból kedvező, reményteljes kép rajzolódott ki a gyülekezet hitéletéről, elkötelezettségéről, istenképéről; felvet néhány teológiai, gyülekezetépítési kérdést, feladatokat, lehetőségeket mutat meg a gyülekezet vezetése és a gyülekezet egésze számára, és alapot ad több valláspedagógiai kérdés átgondolásához.

Hivatkozott művek

FÁBRI György 2010. Nekünk így is jó? Egyházsociológiai felmérés tükrében a magyar evangélikusság. *Credo*, 16. évf. 3–4. sz. 101–114. o.

KAMARÁS István 2009. *Vallásosság, habitus, ízlés*. Loisir Kiadó, Budapest.

Az igazság mint a misszió célja

■ JOHANNES REIMER

Elhívás igazságos cselekedetre

Az Evangéliumi Világszövetségnek, a Római Katolikus Egyháznak és az Egyházak Világtanácsának *Keresztény bizonyosságtétel a sokvallású világban* című közös dokumentumában ez szerepel a 4. alapelvben: „A keresztények arra lettek elhívva, hogy igazságot cselekedjenek és együttérzően szeressenek (vö. Mik 6,8). Ezenkívül arra lettek elhívva, hogy másokat szolgáljanak, és felismerjék Krisztust a legkiseb-ekben (vö. Mt 25,45). A szociális szolgálatok, mint a képzési lehetőség, egészségügyi gondoskodás, baleseti segítség, valamint az igazságosság támogatása és a jogi képviselő

lényeges elemei annak, hogy az evangéliumról bizonyosságot tegyünk. A szegénység és a szükség kihasználásának a keresztény szolgálatban nincs helye. A keresztényeknek szolgálatukban ezt vissza kell utasítaniuk, és le kell mondaniuk arról, hogy az embereket anyagi ösztönzés és ellenszolgáltatás révén megnyerjék.”¹

A keresztényeket ezzel arra hívják fel, hogy a missziói egyéni felfogóképességüket és a missziói támogatásukat az igazság témájához igazítsák. Egy kíváncsi, hogy bibliai

¹ http://www.worldevangelicals.org/resources/rfiles/res3_675_link_1351273939.pdf. (Letöltés: 2017. április 5.)

alapokon legyen, és a főképp keresztény hagyományokból vett szövegekre támaszkodjon.²

De mégis mit jelent egy ilyen kijelentés? Az igazság támogatását itt úgy tekintjük, mint a missziói megbízás és ezáltal az evangélizáció lényeges elemét, vagy inkább mint az Istennel összhangban lévő élet következményét? Miközben az ökumenikus körökben az első olvasási módot részesítik előnyben, a lausanne-i mozgalom már 1974-ben kijelentette: „Az emberek közötti kibékülés nem egyidejű az Istennel való kibéküléssel, a szociális tett nem evangélizáció, a politikai szabadulás nem üdvözülés. Mégis megerősítjük, hogy az evangélizáció és a szociális csakúgy, mint a politikai tevékenység szintén keresztényi kötelességeink közé tartoznak.”³

Az igazságért folytatott keresztény cselekedetet így nem lehet a misszióval egyenértékűvé tenni. Az evangéliumi többség a mai napig magasra helyezi ezt a pozíciót. Természetesen a kongresszusnak ezt a döntését sem Lausanne-ban 1974-ben, sem pedig az azt követő években nem vitatták (BERNEBURG 1997, 13. o.). Az evangéliumi keresztények a szociális felelősség vonatkozásában egyértelműen ellentétes állásponton vannak (vö. REIMER 2009). A kongresszus ezt követő magyarázataiban szüntelenül érezhető a megoldatlan kérdés miatti feszültség. A *Fokvárosi kötelezettségvállalás*ban például ez szerepel: „Újra elkötelezzük magunkat az igazság előmozdításáért, beleszámítva a szolidaritást és a közbenjárást a hátrányos helyzetű csoportok és az elnyomottak nevében. Ezt a gonosz elleni harcot a lelki harc dimenziójaként ismerjük fel, amely csakis a kereszt és a feltámadás győzelmén keresztül, a Szentlélek ereje által és folyamatos imádságban tud győzelemre jutni.”⁴

Az igazságért folytatott cselekedet kizárólag a harc dimenziójaként aposztrofálódik,⁵ és Jézus globális közösségeit az igazságért folytatott cselekedetre szólítják fel a világon.⁶ Azonban ez a követelés is az 1974-es *Lausanne-i kötelezettségvállalás* érvényességét hangsúlyozza. A kérdés, hogy az igazságért folytatott cselekedet missziói megbízás-e, vagy pedig a keresztények szociális kötelessége, megoldatlan maradt, és a mai napig foglalkoztatja a német evangéliumi keresztényeket.

A kérdésünknek, hogy az igazságot lehet-e a misszió céljaként érteni, egy bizonyos fokig tehát van jogosultsága. Igen, a keresztények arra lettek elhívva, hogy igazságosan cselekedjenek, de ez a missziói megbízatásuk is? Nézzünk utána ennek a kérdésnek.

² Érdemes összevetni az alapelvek magyarázatát a következő dokumentumokban: *Evangelii Gaudium*, 176–237.; *Gemeinsam für das Leben*, http://www.mission.de/fix/files/neueOERK_missionserklaerung.pdf, 11. o.

³ *Lausanne-i kötelezettségvállalás*, 4. <http://www.lausannerbewegung.de/data/files/content/publikationen/55.pdf>. (Letöltés: 2017. április 5.)

⁴ <https://www.lausanne.org/content/ctc/ctcommitment>. (Megtekintés: 2017. április 5.)

⁵ Uo. I. 10.

⁶ Uo. II. B 3.

Isteni igazság – Miről is van szó?

Az igazság központi fogalom a Bibliában. Az Ótestamentumban az Isten törvényével összhangban felszólítják Izrael népet: „Az igazságra és csakis az igazságra törekedj...” (5Móz 16,20) Mikeás próféta egyértelművé teszi, hogy ez a követelés nemcsak a parancs teljesítésére vonatkozik, hanem alapvető sajátosság. A próféta azt mondja: „Ember, megmondta neked, hogy mi a jó, és hogy mit kíván tőled az Úr! Csak azt, hogy élj törvény szerint, törekedj szeretetre, és légy alázas Istenedd szemben.” (Mik 6,8)

Izraelnek az életét az igazsághoz kell igazítania, ahogyan Isten maga is ezt teszi (5Móz 33,21). Az Úr az igazság, és teljes mértékben hitelesen cselekszik (vö. 1Sám 12,7; Zsolt 7,18 és máshol). Zsolt 33,4–5 így írja: „Mert az Úr igéje igaz, mindent hűségesen cselekszik. Szereti az igaz ítéletet, az Úr szeretetével tele van a föld.” Isten nem vész el az ellentmondásokban és a bűnökben. Sőt az ő igazsága egyértelműen ellentéte a bűnnek. Következésképpen ragaszkodik a népe iránti szövetségi hűséghez. Isten igazságos, mert hűen ragaszkodik a népével kötött szövetséghez. Az igazság az Ószövetségben tehát „közösségi hűséggel” foglalkozik, és Gerlach szerint⁷ „közösségnek megfelelő cselekvéshez” áll közel. Ez adja Isten üdvözítő hatalmát, amely a segélykérőnek bátorságot ad arra, hogy szükségében Istenhez forduljon (Zsolt 31,2), és ami által Izraelt vissza lehet állítani (vö. Ézs 40).

Isten igazsága tehát társadalmi, de nem mentesül a szövetségi törvény kötelezettsége alól. Az igaz Isten dönti el, mi a jó és mi a gonosz, helyes és helytelen. Izrael megkapja a törvényi előírásokat a Szövetség könyvében (2Móz 21,1). Világosan megjelenik benne az igazság, 2Móz 23,6–8-ban így hangzik: „A szegény ember igazságát ne ferdítsd el peres ügyében! A hamis üggyől maradj távol! Az ártatlant és igazat ne öld meg, mert én nem adok igazat a bűnösnek! Vesztetésre szánt ajándékot ne fogadj el, mert az ilyen ajándék vakká teszi a világosan látókat, és vesztét okozza az igaznak.”

Isten igazságos, és ilyennek kell lennie a vele szövetségben lévő népnek is. Igen, ő maga „szolgáltat Jákóbnak jogot és igazságot” (Zsolt 99,4). Ő az igazság forrása és az egyetlen mérték Izrael számára. Péld 21,2–3: „Minden útját helyesnek tartja az ember, de az Úr vizsgálja meg a szíveket. Az igaz és törvényes cselekvést többre becsüli az Úr, mint az áldozatot.” Izraelnek igazul kell élnie. Éppen a jómódú izraelitákat kötelezte folyamatosan arra, hogy a jogfosztottakat lássák meg, segítsenek rajtuk (vö. 2Móz 23,6–11; Zsolt 72,1–14; Zof 3,1–5).

Izraelnek igaznak kell lennie „valamennyi nép közt” (2Móz 19,3–6), és ezáltal példaképpé és áldássá kell válnia a népek számára. Rajta kell meglátniuk az embereknek, hogy milyen fontos az Isten szerinti igazságos cselekedet (Mik 6,8). Szembetűnő, hogy Mikeás itt nem az izraelitáknak fogalmazta meg a követeléseit, hanem az „emberek fe-

⁷ GERLACH 2006, 175. o. Lásd még: HARDMEIER 2012, 51. o.

lé”, és ezáltal az igazságos cselekedet követelésének általános érvényét hangsúlyozza.

Izrael természetesen ellenszegült. Szüntelenül figyelmeztetik Isten prófétái a népet a helytelen cselekedetekre. Mert a társadalmi igazságtalanság az, ami a népben Istennek nem tetsző. Ámós így figyelmeztet: „Mert méreggő teszitek a törvényt, és az igazságot földre tiporjátok. [...] Gyűlölik azt, aki megfeddi őket a kapuban, és utálják, aki megmondja az igazat.” (Ám 5,7.10)

Hasonló figyelmeztetések találhatók a legtöbb próféta könyvében. Izrael szüntelenül egyre mélyebbre süllyed az igazságtalanságba, és keveset törődik azzal, hogy megtartsa Isten csodálatos megújulásának eszközét, az úgynevezett jubileumi évet, az ötvenedik évet Izrael népének életciklusában (3Móz 25), amitől alapvető társadalmi, gazdasági és lelki megújulást vártak (vö. Ézs 49).⁸ Izrael kudarcot vall, és folyamatosan megkapja jogos büntetését az igazságtalansága miatt.

És az igazságos Isten közbelép. Ahogyan népének nyomorúságát, a nyomasztó igazságtalanságot látta az egyiptomi szolgaság házában, és kivette népét Egyiptomból (5Móz 26,6–8), úgy ígéri meg a végén, hogy messiásként fog cselekedni (vö. Ézs 40–65).

Az újtestamentumi szerzők is ennél a helynél időznek el. Ők Jézust mint Isten messiását ábrázolják, aki Ézsaiás próféta szónoklatával (61,1–2) összhangban az Úr kedves esztendejét jön hirdetni (vö. Lk 4,19). Az ő tanítását és életét áthatotta a kegyelem esztendejének tartalma.⁹ Paul Hertignek igaza van, amikor ezt írja: „Lukács nem engedi meg nekünk, hogy ezt a jókedvű beszédet virágos metaforaként vagy szellemi allegóriaként aposztrofáljuk. [...] Jézus megvalósította a jókedv évét. Az ő radikális missziója ugyanaz az isteni misszió volt, amelyet a szentév ótestamentumi hirdetésében meghatározott Isten.”¹⁰ Ő az Isten országának evangéliumát prédikálja (Mk 1,15), és arra tanítja a tanítványait, hogy az isteni világ és az ő igazsága felé törekedjenek (Mt 6,33). Azokat nevezi boldognak, „akik éheznek és szomjúhozják az igazságot” (Mt 5,6), és figyelmezteti a tanítványait: „Mert mondom nektek, ha a ti igazságotok nem múlja felül az írástudók és farizeusok igazságát, akkor semmiképpen sem mentek be a mennyek országába.” (Mt 5,20) Félreérthetetlenül kötődik ez az igazság olyan mértékekhez, amelyek nemcsak ismétlik az ótestamentumi előírásokat, hanem meg is erősítik azokat (Mt 5,17–47).

Pál is összehasonlítja az „isteni igazságot” Izrael igazságával. Izrael félreismerte az isteni igazságot (Róm 10,3), tehát nincs bocsánat Isten előtt (Róm 3,9kk). Ezért ő maga leszögezi mindenki szeme láttára: „Hogy kitűnjék rólam

őáltala: nincsen saját igazságom a törvény alapján, hanem a Krisztusba vetett hit által Istentől van igazságom a hit alapján.” (Fil 3,9) A prófétákhoz hasonlóan Pál az igazságos Isten üdvözítő hatalmáért könyörög, aki a hit által igazzá tesz. Isten Krisztust „bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk őbenne” (2Kor 5,21). Pál szerint az igazság a hit által nyert bocsánat következménye. Ezt írja a Rómaiakhoz írt levelében: „Mert nem szégyellem az evangéliumot, hiszen Isten hatalma az minden hívőnek üdvösségére, először a zsidóknak, majd pedig a görögöknek. Mert abban Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki hitből hitbe, amint meg van írva: »Az igaz ember pedig hitből fog élni.«” (Róm 1,16–17).

Az isteni igazság mind az Ó-, mind az Újtestamentumban átfogó fogalom, amely Isten szövetségi hűségét nyilvánítja ki, és amelyhez a hívőknek igazodniuk kell. Az Újtestamentumban ez az evangélium által nyilvánul meg! A hívők számára isteni adomány, és átalakítja őket a megtérésben „Isten előtt érvényes igazsággá”. Az ő útjuknak az igazságra vezető úttá kell válnia. Éheznek és szomjúhozják az igazságot (Mt 5,6), és először Isten országát és az ő igazságát kell keresniük (Mt 6,33). Ez az ő felebaráti szeretetükben (Mt 22,40; Jak 2,8), a jogfosztottak és a szegények támogatásában (Jak 2,16) világosan láthatóvá válik (Mt 6,1–4). Így lesznek a föld sója és a világ világossága (Mt 5,13–16), Krisztus követői, akikre rábízta a békéltetés szolgálatát (2Kor 5,18–20), mert ők az igazságot élik (Mt 5,21).

Levezethető-e ebből az egyháznak szóló missziói megbízás? Az igazság Isten missziói célja-e? És következőképpen a gyülekezet missziós céljának is kellene lennie? A kérdés, hogy az isteni misszió a világban egy kiemelkedő célra irányul-e, a missziói teológiában ugyanolyan sokat vitatott,¹¹ mint magának a *missio Dei* az összetettsége. Hogy a kérdést adekvátan megválaszoljuk, először tisztáznunk kell, hogyan viszonyul a missziós célokhoz.

A misszió célja vagy céljai

Mi a misszió? Amilyen egyszerű a kérdés, olyan bonyolult a válasz. Anélkül, hogy a misszió megértéséhez szükséges vitába a kellő mélységig belemerülnénk, amire itt nincs lehetőség, legyen elég annyi, hogy ma a misszióban elsősorban Istennek a világgal való szándékát látjuk. A misszió mindenekelőtt Isten munkája, *missio Dei* (VICEDOM 2002, 32. o.). Andrew KIRK úgy definiálja Isten szándékait a világgal, mint „azok a dolgok, amelyekért az Isten kiáll a világban” (1999, 21. o.). Vagyis mindaz, ami az életet lehetővé teszi a világon. Úgy tűnik, hogy egyes teológusok, mint például David J. Bosch, elbúcsúztak a misszió szűk meghatározásától. BOSCH tizenhárom témakörrel beszél, amelyek leírják

⁸ A 3Móz 25 textushoz és annak történeti kontextusához lásd NOTH 1962, 160–169. o. Az erre vonatkozó diszkussziót és missziótudományi besorolást lásd: REIMER 2013, 246–249. o.

⁹ Vö. SLOAN 1977; RINGE 1985. Vö. ebből a szempontból John Howard YODER kiváló könyvét (1981).

¹⁰ HERTIG 1998, 176–177. o. Vö. WRIGHT 2006, 301. o.

¹¹ A korábbi tudományos diszkusszió bemutatását lásd: MÜLLER 1985, 64–85. o.

a missziót, és ezek közé lelki és társadalmi összetevők egyaránt tartoznak (1991, 403. o.). Robert Warren ezért helyesen fogalmaz, amikor azt írja: „Egy olyan gyülekezet, amely ténylegesen elkötelezett a misszióban, azt fogja látni, hogy a *missio Dei* munkájában való részvétel során átkerül a hangsúly a gyülekezeti életről [...] a világról való gondoskodásra, és a szükségleteik, örömeik és küzdelmeik ezzel együtt bővülnek.” (Idézi MURRAY 2001, 40. o.) A misszió sokrétű vállalkozás, mert Isten missziós tettei a világon sokrétűek. Moreau csatlakozik Boschhoz, és vezető témákról (guiding themes) beszél, amelyek segítenek a misszió teológiai megragadásában (MOREAU–CORWIN–MCGEE 2004, 77–79. o.).

Ezekben a témákban a vita éppen a misszió céljai felé irányul. Ahogyan magát a missziót, a céljait is többre ténylehet felfogni (KIRK 1999, 21. o.). Még azok a szerzők is, akik úgy gondolják, hogy megtaláltak egy fő célt – mint például Henning WROGEMANN, aki Isten dicsőségét fogja fel a misszió végső céljaként (2013, 409. o.) –, ezt inkább „doxológiai célhorizontként” írják le. Wrogemann így fogalmaz: „A keresztény misszió az Isten dicséretén *alapul*, és *célja* az Isten dicséretének a *terjedése* az általa megváltott teremtenyek szájából.” (Uo.) A misszió gyakorlatában tehát fel kell tennünk a kérdést, hogy hogyan, miben és mi által növekszik Isten dicsérete. A célhorizonton tehát további célokat is meg kell fogalmazni. Nem sokban különbözik a helyzet, ha az „Isten felszabadító uralmát a világ felett” (VERKUYL 1993, 72. o.) vagy „teremtmenyeknek a pusztulás és halál erői alól való felszabadítását” értjük a misszió célja alatt (SHENK 1996, 84. o.). Itt is inkább a misszió célhorizontjáról kell beszélni. És egy ilyen horizonton lehet, sőt kell az Isten igazságáról mint a misszió jogos céljáról beszélni. És nemcsak a *missio Dei*vel kapcsolatban, hanem különösen az egyház küldetésével, a *missio ecclesiae*-vel kapcsolatban is. Az egyház missziójára csak a *missio Dei* értelmében gondolhatunk. Mint ilyen, össze van kötve Isten missziójával, és célja Krisztus missziójának a folytatása, aki gyülekezetét Jn 20,21 szerint az alábbi szavakkal küldi: „*Ahogy engem elküldött az Atya, én is elküldelek titeket.*” Ő azért küldetett el, hogy a világot Istennel megbékéltesse (2Kor 5,18–20).

Az igazság mint a misszió célja

Az igazság a Szentháromság Isten missziójának határozott célja. Ennek missziói horizontja a *missio Patriban*, az Atya missziójában található, a módszertani formája a *missio Christiben*, a Fiú missziójában, gyakorlati alakja pedig a *missio Spiritusban*, a Szentlélek missziójában (közelebbről lásd: REIMER 2013, 160. o.). Az igazságnak mint a misszió céljának a Szentháromság Isten munkájában kell tükröződnie. A következő bibliai-teológiai indoklás egyértelműen hivatkozik az Ő- és Újszövetségben előforduló igazságra vonatkozó fejtegetésünkre. A következő tézisekben törekszem az állítást megerősíteni.

1. tézis: Az Atya missziója figyelembe veszi az akarátát

Ahogy az Őszövetségben szereplő igazságra vonatkozó kifejezések világossá teszik, Istennek a saját népének és a népeknek az életében végzett cselekedeteit csak igazságos cselekedetként érthetjük. Az igazság az, amit a néptől megkövetel (Mik 6,8 stb.). Az igazságos Isten akarata az, hogy az igazságot lássa hatni a világban, amelyet alkotott. Az ő uralma alatt igazság uralkodik. Az igazságtalan viselkedést bűnként kezeli. És a szabadulás minden esetben szabadulás az igazságtalan viselkedésekből is (lásd erre példaként az exodus elbeszélését). Isten kiáll az igazságos életért. Ő az igazságtalanság áldozatának ügyvédje. Ha valaki egyre mélyebben foglalkozik a missziójával, akkor az igazság témájával is elmélyülten kell majd foglalkoznia. Persze ne gondoljuk, hogy Isten igazsága félreteszi a szeretetét és a kegyelmét. Az igazságos nemcsak igazságot követel, hanem arról is gondoskodik, hogy az igazságos cselekedet lehetséges legyen. Az igazság nyilvánvalóan a világban végzett cselekedeteinek egyik célja.

2. tézis: Krisztus missziójának az igazság a célja

Istennek a világban végzett missziója uralmának visszaállítását célozza meg. Módszere Jézus Krisztus. Ő, Jézus Isten „elsődleges misszionáriusa” (ESCOBAR 2006, 97. o.). Ő a meghatározó példakép a tanítványai missziójához. „*Ahogy engem elküldött az Atya, én is elküldelek titeket*”, mondta tanítványainak (Jn 20,21). Őt küldte Isten szeretetből a világra (Jn 3,16). Isten Krisztus által megbékéltette a világot saját magával (2Kor 5,18). Üdvösség csak az ő nevében lehetséges (ApCsel 4,12). És annak ad hatalmat, hogy Isten gyermeke legyen, aki az ő hatalmát elismeri és elfogadja (Jn 1,16).

Jézus küldetését az Úr kedves esztendejének hirdetésével egybekötve értelmezte (Lk 4,18–19). Ez azonban úgy értendő, mint Isten modellje az igazságos társadalmi közeg visszaállítására. Isten hatalmát az igazság jellemzi. Aki az ő országát keresi, az igazságát is keresni fogja (Mt 6,33). A Krisztusban való megbékélés igazsághoz vezet. Pál apostol írja: „*Az ő munkája az, hogy ti Krisztus Jézusban vagytok. Őt tette nekünk Isten bölcsességgé, igazsággá, megszentelődéssé és megváltássá (...).*” (1Kor 1,30)

A keresztények a Krisztusban való megbékélés követői (2Kor 5,18), és ezáltal a Krisztusban való igazsága is! Sőt mint ilyenek, ők maguk is „Isten igazságává” válnak (2Kor 5,21). Hogyan lehetséges a misszió megokolásánál Krisztusra hivatkozni, és az igazság témáját elhagyni? A missziói tanításunk meg fog-e felelni egy Krisztus-központú missziói teológia követelményeinek, ha semmibe veszünk egy ilyen központi témát? Hiszem, hogy nem! Az igazság ezért mindig jogos célja a misszióknak, amelyet természetesen csak a Krisztus által való megigazuláson keresztül lehet elérni.

3. tézis: Az evangéliumközpontú misszió hangsúlyozza az igazságot

Jézus Isten evangéliumát prédikálta, és ez Isten országának az evangéliuma (Mk 1,15). A jó hír abban áll, hogy Isten a hatalmát a földön helyreállítja! Aki az ő országát és uralmát keresi, az az igazságot keresi (Mt 6,33). Nem lehet Isten uralmát prédikálni és az igazságot elhallgatni. Az evangéliumban, amely a missziót a világba viszi, megnyilvánul Isten igazsága (Róm 1,17). Nem lehet az evangéliumot prédikálni és az igazságot elhallgatni. Egy evangéliumi misszió csak igazságra érzékeny misszió lehet. Hogyan lehet az Isten országáról szóló evangéliumot prédikálni, és ugyanakkor kihagyni az igazságot mint Isten országának elsődleges célját anélkül, hogy az evangélium önmagával szemben hűtlenné válna? Jézusnak csak olyan tanítványai lehetnek a világ sója és világossága, akik boldoggá is válnak az igazság iránti éhségük miatt (Mt 5,6.13–15). Cselekedeteiknek az embereket úgy kell elgondolkodtatniuk, hogy „dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat” (Mt 5,16). Az igazság a misszió jogos célja, mert az evangélium lényegéhez tartozik. Aki arra igyekszik, hogy az evangéliumot a világban terjessze, ki fog állni az igazságért is.

4. tézis: A missziói cselekedet igazságos cselekedet

Jézus az evangéliumot szavakban és tettekben hirdette. Gondját viselte a szegényeknek és a betegeknek, a megterhelteknek és a megfáradtaknak. És éppen ebben áll az elhívása (Lk 4,18). Az igaz igazságosan cselekszik. És ebben válik láthatóvá az evangélium. Jézus ellene volt a pusztá kegyes beszédnek. Szüntelenül ostromozta a farizeusokat éppen emiatt. Tanítványainak azt mondta: „Mert mondom nektek, ha a ti igazságotok nem múlja felül az írástudók és farizeusok igazságát, akkor semmiképpen sem mentek be a mennyek országába.” (Mt 5,20)

Ilyen igazságra az ember magától képtelen. Csak a Szentlélek által lesz rá képes, aki elvezet minket, embereket minden igazságra, és képessé tesz mindenre (Jn 16,13). A hívek igazságos közösségeként a gyülekezet a Szentlélek temploma (1Kor 6,19). Egy testként forrasztja össze azt (1Kor 12,12kk), és ő a *dominus missionis*, a misszió ura (2Kor 3,17). Megérkezése a tanítványok életében a világra szóló missziójuk kezdetét jelöli (ApCsel 1,8; lásd BOER 1961, 109. o.). Megragadó, ahogyan a misszió Lelke az igazság témáját kiemeli. Itt gondolhatunk Ananiásra és Szafirára, akik megpróbálnak pénzügyi előnyöket szerezni a hátrányos helyzetben lévők kárára (ApCsel 5). Vagy gondolhatunk a zsidók pogányokkal szembeni vallási arroganciájának a megtartóztatására, amely Péternek Kornéliusznál végzett, Lélektől indított missziójában nyilvánult meg (ApCsel 10). Vagy az újszövetségi próféták tevékenységére, akik a Szentlélektől vezetve megjövendölték a jeruzsálemi éhínséget, és ösztönözték az antiókhiai keresztények segítőkészségét (ApCsel

11,28). Az igazságtalan viselkedést a Szentlélek megfeddte, és az igazságot támogatta. A misszió Ura mindenekelőtt igazságos Lélek, aki a Krisztus egyházát igazságra vezeti.

Összefoglalás

Az igazság és a misszió bibliai vizsgálata világossá teszi, hogy Isten missziója igazságos cselekedeteket céloz meg, és az igazságot mint Isten királyságának minőségi jellemzőjét keresi. A lausanne-i kongresszus nyilatkozatában szereplő döntés, amely nem ismeri el az igazságot a misszió jogos céljának, hibás, és ezt nemcsak félszívrrel kell kijavítani, mint ahogy a *Fokvárosi kötelezettségvállalás* tette. Az igazságért való kiállás a világban az egyháznak nem csak morális és etikai, hanem mindenekelőtt missziói kötelessége.

Hivatkozott művek

- BERNEBURG, Erhard 1997. *Das Verhältnis von Verkündigung und sozialer Aktion in der evangelikalen Missionstheorie – unter besonderer Berücksichtigung der Lausanner Bewegung für Weltevangelisation (1974–1989)*. R. Brockhaus, Wuppertal.
- BOER, Harry 1961. *Pentecost and Mission*. Lutterworth, London.
- BOSCH, David J. 1991. *Transforming Mission*. Orbis, Maryknoll.
- ESCOBAR, Samuel 2006. *La Palabra. Vida de la ecclesia*. Editorial Mundo Hispano, Atlanta.
- Evangelii Gaudium. Ferenc pápa Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása a püspököknek, a papoknak és diakónusoknak, az istennek szentelt személyeknek és a világi híveknek az evangélium hirdetéséről a mai világban*. 2013. november 24. Szent István Társulat, Budapest, 2014. Web: http://w2.vatican.va/content/francesco/hu/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html.
- Gemeinsam für das Leben. Mission und Evangelisation in sich wandelnden Kontexten. Eine neue Erklärung des ÖRK zu Mission und Evangelisation*. http://www.mission.de/fix/files/neueOERK_missionserklaerung.pdf. (Letöltés: 2017. április 5.)
- GERLACH, Jochen 2006. Gerechtigkeit im Alten und Neuem Testament und sozial-ethische Konsequenzen für die Gegenwart. In: Hans G. Nutzinger: *Gerechtigkeit in der Wirtschaft. Quadratur des Kreises*. Metropolis, Marburg.
- HARDMEIER, Roland 2012. *Geliebte Welt. Auf dem Weg zu einem neuen missionarischen Paradigma*. Neufeld Verlag, Schwarzenfeld.
- HERTIG, Paul 1998. *Matthew's Narrative Use of Galilee in the Multicultural and Missiological Journeys of Jesus*. Mellen Biblical Press, Lewiston. (Mellen Biblical Press Series 46.)
- KIRK, J. Andrew 1999. *What is Mission? Theological Explorations*. Darton, Longman & Todd, London.
- Lausanner Bewegung Deutschland: *Die Lausanner Verpflichtung* [1974]. 5. kiad. Stuttgart, 2000. <http://www.lausannerbewegung.de/data/files/content.publikationen/55.pdf>. (Letöltés: 2017. április 5.)

- MOREAU, A. Scott – CORWIN, Gary R. – MCGEE, Gary B. 2004. *Introducing World Missions. A Biblical, Historical, and Practical Survey*. Baker Academic, Grand Rapids.
- MURRAY, Stuart 2001. *Church Planting. Laying Foundations*. Herald, Scottdale.
- MÜLLER, Karl 1985. *Missionstheologie*. Dietrich Reimer Verlag, Berlin.
- NOTH, Martin 1962. *Das dritte Buch Mose. Leviticus*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. (Das Alte Testament Deutsch 6.)
- REIMER, Johannes 2009. Evangélikale für soziale Gerechtigkeit und die Suche nach der gesellschaftlichen Relevanz in den Kirchen des Westens. *Interkulturelle Theologie*, 40. évf. 4. sz. 359–375. o.
- REIMER, Johannes 2013. *Die Welt umarmen. Theologie des gesellschaftsrelevanten Gemeindebaus*. 2. kiad. Francke, Marburg. (Transformationsstudien 1.)
- RINGE, Sharon H. 1985. *Jesus, Liberation and the Biblical Jubilee. Images for Ethic and Christology*. Fortress Press, Philadelphia.
- SHENK, Wilbert 1996. The Mission Dynamics. In: Willem Saayman – Klippius Kritzinger (szerk.): *Mission in Bold Humility. David Bosch's Work Considered*. Orbis Books, Maryknoll.
- SLOAN, Robert 1977. *The Favorable Year of the Lord. A Study of Jubiliary Theology in the Gospel of Luke*. Schola, Austin.
- The Third Lausanne Congress: *The Cape Town Commitment. A Confession of Faith and a Call to Action*. Hendrickson, Peabody, 2011. <https://www.lausanne.org/content/ctc/ctcommitment>. (Megtekintés: 2017. április 5.)
- VERKUYL, Johannes 1993. The Biblical Notion of Kingdom. Test of Validity for Theology of Religion. In: Charles Van Engen – Dean Gilliland – Paul Pearson (szerk.): *The Good News of the Kingdom. Mission Theology for the Third Millennium*. Orbis Books, Maryknoll.
- VICEDOM, Georg 2002. *Missio Dei – Actio Dei*. Szerk. Klaus W. Müller. VTR, Nürnberg. (AfeM – mission classics 4.)
- WRIGHT, Christopher 2006. *The Mission of God. Unlocking the Biblical Grand Narrative*. IVP, Downers Grove.
- WROGEMANN, Henning 2013. *Lehrbuch Interkulturelle Theologie/Missionswissenschaft*. 2. köt. *Missionstheologien der Gegenwart. Globale Entwicklungen, kontextuelle Profile und ökumenische Herausforderungen*. Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh.
- YODER, John Howard 1981. *Die Politik Jesu – der Weg des Kreuzes*. Agape, Maxdorf.

Fordította: Szkaliczki Tibor – Zarnóczy Szilvia

SZÓKAPCSOLATOK ◀

Pató Pál úr Wittenbergben

Hypnopédia vagy logopédia? Luther, a liberális pedagógus

■ CSEPREGI ZOLTÁN

1521 elején, még a wormsi gyűlés előtt Luther Staupitzcal folytatott vitájában érvelt azzal, hogy az ügy, amiért küzd, nem a sajátja, hanem Istené (LVM 7: 214. o. 366. sz.). Ez a talán retorikai fogásnak is tekinthető gondolat aztán igen látványosan mutatkozott meg wormsi utazása közben, magán a birodalmi gyűlésen is, és leginkább ezután, a kényeszerű wartburgi magányban. Luther itteni új tapasztalata kettős volt. Egyrészt ami tulajdon személyét illeti: ő, aki évek óta az események középpontjában állt, aki kezdeményező, főszereplő és a küzdelem jelképe volt, most télen-ségre, hallgatásra volt kárhozthatva. Másrészt, ami a köré szerveződött mozgalmat illeti: ez önállósult és öntörvényűvé vált, önélküle, az ő közvetlen iránymutatása nélkül is élt és működött. Önmagában már ez az élmény is elég lett volna (az elszigeteltség, a jövő miatt érzett szorongás mellett) annak a mély depresszióknak a kiváltásához, amely Lutherre az első wartburgi hónapokban nehezedett.

Májustól szeptemberig vezették el őt ezek az érzelmi arra, hogy végre másként tekintsen az „ügyben” játszott szerepére: „Örülök, hogy Wittenberg megnőtt, főleg azért örülök, hogy a távollétemben nőtt meg, hadd tájékozódjék ezt

látva a Gonosz, és eméssze magát! Krisztus vigye véghez, amit elkezdett!” – írta Georg Spalatinnak (LVM 7: 277. o. 429. sz.). Ugyanekkor már utódlásának, helyettesítésének kérdése is foglalkoztatta, azt kérte, hogy a megsokasodott kihívásokra tekintettel többek között Philipp Melancthonnak adjanak prédikatori megbízást.

De hogy Luther tíz hónapos kényeszerű távolléte alatt mi történjék a wittenbergi egyházban, az végső soron nem ilyen személyi kérdés volt, ahogy azt Wartburgban Luther is fokról fokra, levélváltásról levélváltásra megtapasztalta, hanem az itt spontán kibontakozó úgynevezett evangéliumi mozgalom belső dinamikája alakította ki. Az általa javasolt személyek közül senki sem vállalt vezető szerepet, hanem helyettük Luther szerzetestársa, Gabriel Zwilling és professzortársa, Andreas Karlstadt álltak a mozgalom élére.

Luthernek a wittenbergi reformok miatt érzett örömét különféle zavargásokról érkező hírek árnyékolták be. Alig érkezett meg 1521 májusában Wartburg várába, már arról értesült, hogy diákok és az evangéliumi mozgalom más hívei Erfurtban tettelegességre ragadtatták magukat (kövel dobálták meg egyes papok házait). Aggódott, hogy a val-

lási vita parasztfelkelésbe is torkollhat. Ez a félelme ugyan egyelőre alaptalannak bizonyult, de az evangélikusok több helyütt mégis erőszakkal akadályozták meg hagyományos rítusok és szokások megtartását.

Luthernek nem tetszett, hogy a wittenbergi diákok októberben megzavarták a szerzeteseket a koldulásban, a prédikációban és a vízszentelés szertartásában. Azt is megütöközéssel fogadta, ha szerzetesek „lázdasszerű kilépéssel”, látványos jelenetek közepette hagyták ott kolostorukat. De még kellemetlenebbül érintette az, amit álruhás wittenbergi útja során lépten-nyomon hallott: minden ügyben mindenki személyesen őrá hivatkozott.

Karlstadtnek még a wittenbergi tanácsot is sikerült rábírnia, hogy 1522. január 24-én rendeletben szabályozza az új tisztszerteleti rendet és a képek eltávolítását a templomokból. Amennyiben a tanács vagy Karstadt azt remélte, hogy e rendelettel mederbe terelik, ellenőrzésük alatt tartják a hitújítási folyamatokat, tévedtek. A képek utasításra történő eltávolítása helyett már február elején spontán képrombolásra került sor a városi templomban. (A wittenbergiek radikalizálódására ugyan hatott az úgynevezett zwickaui próféták ideérkezése is, de többek között éppen Luther tiltakozott az ellen, hogy kizárólag ezek nyakába varrják a sokéves erjedés eredményeként jelentkező túlkapaszkodásokat.) Ebben az éleződő, többfrontos küzdelemmel fenyegető, sokak szemében kilátástalannak tűnő helyzetben az egyetem és a városi tanács hazahívta Luthert.

Valószínűleg wittenbergi útjára készülődve, vagy már útban hazafelé írta azt a kéziratban maradt szöveget, amely egyszerre pásztorlevél egykori híveihez és a közeljövőben elmondandó Invocavit-prédikációk előzetes vázlata: „Nem lehetek folyton veletek. A halálban mindenkinek magára kell maradnia, magában elszenvednie a halált, utolsó órájában mindennemű kísértést kiállnia. Nem lesz akkor mellette senki, aki tanácsával vagy segítségével támogatná. Én nem leszek nálatok, ti nem lesztek énnálam. De aki megáll a bűn, pokol és ördög ellen, az üdvözülni, aki pedig meg nem áll, az elkárhozik.” (LVM 7: 312. o. 453+ sz.)

A Wartburg előtti Luther szájából furcsán hatnának ezek a gondolatok. Ezeket tudjuk felmérni, mekkora belső változáson, fejlődésen, teológiai érésen ment át e szűk év alatt, milyen sokat adott neki a kivonulás „a pusztába”, ahogy leveleiben búvóhelyét vagy száműzetése helyét következetesen nevezte. De ugyanilyen szokatlanul szól majd a wittenbergi szószékről a nyolc böjti prédikáció is, amelyekben Luther, „Atyánk a hitben” a hit meggyőződése ellenében és a szeretet érdekében fog szónokolni.

„Egyedül igével lehet leküzdeni, igével lehet leteríteni, igével lehet eltörölni azt, amit a mieink erőszakkal és rohammal próbáltak. Erre ösztökélte őket a Sátán. Elítélem az áldozatul és jócselekedetként bemutatott miséket, de nem nyúlok hozzájuk, és nem akarom az embereket akaratom vagy hitük ellenére kényszeríteni. Egyedül igével ítélem el; aki hisz, higgyen és kövessen, aki nem hisz, ne higgyen, és

szabadon távozzék. Mert senki sem kényszeríthető a hitre és a hitből fakadó dolgokra, hanem igével kell hívni, hogy ha hisz, akkor önként, szívesen jöjjön. Elítélem a képeket, de igével ítélem el; nem az a célom, hogy a lángok martalékvává váljanak, hanem hogy az emberek ne bízzanak bennük, ahogyan eddig tették és teszik. Ha megtanulja a nép, hogy ezek Isten szemében semmik, akkor maguktól dőlnek le. Ugyanígy ítélem el a pápa törvényeit a gyónásról, az oltáriszentségről, az imádságról, a böjtről: igével ítélem el, hogy a lelkiismeretet megszabadítsam tőlük. Mihelyt szabad lesz a lelkiismeret, bátran betarthatja ezeket az előírásokat a gyengék kedvéért, akik még ezeken csüggenek, később viszont figyelmen kívül hagyhatja őket, mielőtt a többiek is megerősödnek. Így uralkodjék a szeretet ezekben a külsődleges cselekedetekben és törvényekben” – summázta egész heti beszédeit Luther utólag egy Reminiscere vasárnapja utáni hétfőn kelt levelében egyik barátjának (LVM 7: 321–322. o. 459. sz.). Ezzel már el is jutottunk a sörözők faláról is visszaköszönő híres idézethez, az Invocavit-prédikációk eme részletéhez:

„Vegyetek példát rólam. A búcsúval és minden pápistával szembeszegültem, de erőszak nélkül, egyedül Isten igéjét teljesítettem, azt hirdetem és írtam, egyebet nem tettem. Ez működött, amikor aludtam, amikor wittenbergi sört iszogattam az én jó Philipp Melanchthon barátommal és Amsdorffal, ez tette a pápaságot olyan gyengévé, amilyen kárt még soha egy fejedelem vagy császár sem tett benne. Én nem tettem semmit, az ige vitt véghez és ért el mindent.” (LVM 6: 222. o. 24. sz.)

Vajon Pató Pál úr felmenőjének, a hypnopédia (alvó tanulás) vagy a zythopédia (sörözős tanulás) úttörőjének tartjuk-e ezek után a wittenbergi reformátort, esetleg logopédusnak is, hiszen szemlátomást a *logosz*ból gyárt magának módszertant?

De nevezhetjük akár liberális pedagógusnak is, hiszen a „wartburgi fordulat” hatása nem fulladt ki a böjti prédikációkban, a wittenbergi rendcsinálásban, hanem életre szólóan meghatározta Luther hozzáállását. Amikor Hesenius Fülöp 1527-ben új egyházi rendtartást tervezett életbe léptetni tartományában, Luther ilyen érveléssel kérte őt a bevezetés elhalasztására:

„Lásza el először fejedelmi kegyelmesség a plébániákat és az iskolákat jó emberekkel, és kísérelje meg szóbeli vagy írásbeli utasításokkal (s mindezt nagyon röviden, szűkszavúan) meghatározni, hogy mit tegyenek. És ami még ennél is jobb lenne, ha a lelkészek – először egyedül, hárman, hatan, kilencen – egymás közt elkezdenének megállapodásra jutni egy vagy három, öt, hat kérdésben, míg gyakorlatba vagy lendületbe nem jönnek, és utána mindig többen és többet, ahogy a dolgok adódnak és szükségessé válnak, míg minden gyülekezet nem csatlakozik hozzá. Azután az eredményeket egy kis könyvben lehetne rögzíteni. Mert nagyon jól tudom és pontosan megtapasztaltam, milyen az, amikor a törvényeket túl korán, még a használat és gyakorlat hiányában hozzák meg, ez ritkán vezet jóra. Az emberek a közhiedelemmel ellentét-

ben nem alkalmasak arra, hogy a tárgyalóasztal mellett foglalják szavakba vagy gondolják el, hogyan történjenek a dolgok. [...] Ha viszont bizonyos részek lendületbe és gyakorlatba jönnek, akkor már könnyű lesz más szabályokkal kiegészíteni, s ezekkel összhangba hozni őket. [...] Ezért kell itt Isten előtti félelemmel és alázattal eljárunk, és ehhez a mértékhez tartani magunkat: röviden és tömören, keveset és gondosan, óvatosan és fokozatosan.” (LVM 7: 448–449. o. 1071. sz.)

A hypnopédia pedig az *Asztali beszélgetések*ben is viszsza-köszön. Esti imájában ugyanúgy fogalmazza meg Luther együttműködését, munkatársi viszonyát az Atyával, ahogyan ezt a prédikációkban láttuk: „Én édes Istenem, én most lefekszem, és kezembe ajánlom a te ügyedet. Csináld jobban, ha tudod. Ha nem csinálsz jobban, mint én, akkor el is fogod rontani. Ha felkelek, talán többre megyek.” (LVM 8: 376. o. 3481. sz.)

Az organikus fejlődésnek, a spontán növekedésnek, a szelíd eszközökkel mederbe terelt folyamatoknak már a régi görögök és régi zsidók óta közkedvelt képe a kert, a vetés, a vegetáció. Nem véletlen, hogy Luther ezt ugyanabban az évben fedezte föl magának, amelyben a fenti, mértékre intő levelet írta. Ennek a megpróbáló 1527-es évnek az egyetlen levelét vonta meg levelében december 29-én: „Istennek hála a pestisnek vége, és ha visszatért az egyetem, Krisztus majd más tennivalót is ad. Kérlek, gondoskodj újabb

magvokról kertem számára, annyiféle fajtáról, amennyiről csak tudsz, mert ha megmaradok, bizony kertész leszek.” (LVM 7: 472. o. 1189. sz.)

Kertész persze nem lett, legfeljebb József Attila-i értelemben, de később is megőrizte azt a képességét, hogy a természetben nemcsak a teremtő, hanem a megtartó, az irgalmas, a megbocsátó, az állandóan újakezdő Isten csodateteit és hatalmát lássa. Sok súlyos betegségtől meggyötörve, 1538 áprilisában írta: „Én mint idős, kiérdemesült ember ezekben a napokban inkább a kertekben hódolnék az öregkor örömeinek, és Isten csodáit szemlélném a fák, virágok, füvek és madarak újulásában.” (LVM 7: 612. o. 3223. sz.)

E kívánság szerint többet ér a semmittevő szemlélődés a kertben annál a tevékenységnél, amit ma Luther gazdag életművének tekintünk. Hiszen a kertben Luther a Teremtő mellett áll, szemmel követi, ahogy az a saját munkáját végzi, életet ad, megújít, táplál, és nem fárad bele az újakezdésbe.

Hivatkozott művek

- Luther válogatott művei.* Szerk. Csepregi Zoltán et al. Luther Kiadó, Budapest.
7. köt. *Levelek.* 2013.
8. köt. *Asztali beszélgetések.* 2014.

Az árnyék, a tipológia, meg minden

■ MARJAI ÉVA

FABINY Tibor: *Az eljövendő árnyékai. A figurális-tipológiai olvasás.* Ford. Tóth Sára – Ecsedy Ágnes. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan, Budapest, 2016. (Károli Könyvek.)

Fabiny Tibor kötetének angol nyelvű előzménye, a *The Lion and the Lamb – Figuralism in the Bible, Art and Literature* amerikai megjelenése után huszonnégy évvel az átdolgozott, bővített változat végre magyarul is olvasható.

Az új és az egykori kiadás előszava igyekszik kedvet ébreszteni a tipológia – más néven figuralizmus – lényegének megértéséhez, s annak felismeréséhez, hogy ez a metaforához oly hasonló nyelvi alakzat nem is áll oly távol egyikünkötől sem. A Szentírás olvasása során legtöbbször önkéntelenül használt irodalmi eszközök, az oltárképek szemlélése közben ösztönösen érzékelt „üzenet” értelmezése nyújt alapot ahhoz, hogy egy másfajta megközelítés segítségével tudatosabban olvassunk. Az ígértésekben gyakorta hallott fordulatok – az egymásnak megfeleltethető személyek, események vagy helyek összekapcsolása – miatt otthonos terepen érezhetjük magunkat.

A bevezetésben található definíciók legtöbbszörrel találkozunk már, mégis jó, ha szakértő segítséggel tisztázzuk, mit is értünk e meghatározások alatt. A fejezet végigköveti a tipológia újrafelfedezésének történetét, s a szerző egyúttal tiszteleg Northrop Frye irodalomtudós nagysága előtt (munkásságáról az első függelékben többet is megtudhatunk). A könyv nyitánya egy meglepő fordulattal óvatosságra inti olvasóit azon a szellemi kalandtúrán, amelyen a múlt század közepén nagyon is kézzelfogható veszélyekkel kellett szembenéznie a németországi teológustársadalomnak. Ma leginkább az a túlzott érzékenység fenyeget, ami az Ó- és Újszövetséget e sajátos módon vizsgálókat az antikrisztianizmus vagy épp az antiszemitizmus irányából támadja. Az értetlenségből fakadó vádak és kifogások egyik legjobb ellenszere a kellő felkészültség, ennek megszerzéséhez pedig kezünkben a tankönyv.

A tipológiát, ezt az időben mozgó alakzatot a zsidó eszkatológiai gondolkodásnak köszönhetjük, a prófétai szövegek révén az Ószövetség minden olvasója ismeri. A zsidókeresztény idő- és történelemszemlélet jellemzi, s alkalmas eszkatónak bizonyul a különféle művészeti alkotásokban rejlő többletjelentés feltárásához. Isteni ígért, beteljesedés, egy-egy személy története és felbukkanásának önmagán túlmutató relevanciája: ezeket a fogalmakat igyekszik a szerző a kutatásai során kidolgozott logikai lépéseken át megmagyarázni. A hagyományos, dogmatikus felfogáson túl az értő olvasás és az engedelmességben megnyilvánuló alkalmazás példái rejtik e tanulmányok novumát. Mire a hermeneutikatörténeti összefoglalást követően az olvasásnak mint elsajátításnak szentelt alfejezetig jutunk, összegyűjthetjük a könyvben való továbbhaladáshoz szükséges tudnivalókat.

Az ó- és újszövetségi példák részletes bemutatására is sor kerül a következőkben. Az *Írás olvasása* című szakasz a Biblia egységére, a lineáris olvasás gyakorlati előnyeire hívja fel a figyelmet, mivel a tipológiai minták kirajzolódásának egyik feltétele a Szentírás szövegében való folyamatos haladás. Mint az a felvezetésből kiderül: elsősorban a teológia iránt érdeklődő laikusoknak szánt magyarázatok következnek, a folytatást látva azonban bátran elmondhatjuk, a nem kimondottan hermeneutikai érdeklődésű hittudósok is hasznos információkhoz juthatnak általuk. A Héber Bibliára jellemző analogikus kapcsolatok, ismétlődő motívumok és típusjelenetek feltérképezése során Gerhard von Rad, Michael Fishbane és a Homérosz-kutató Robert Alter kutatási eredményeiből kapunk ízelítőt e témában. Oscar Cullmann *Krisztus és az idő* címmel megjelent, az öskeresztény idő- és történelemszemléletről szóló munkája régóta népszerű hazánkban is. Az üdvtörténet és a tipológia szoros kapcsolatát taglaló munkája azonban kevésbé, így a tőle származó hivatkozások mindenképpen alkalmasak az ő munkásságáról kialakult kép árnyalására is. A valódi cél azonban az,

hogyan e tekintélyes tudósgárda segítségével több oldalról is megszemlélhessük a figurálistikus jelenlétének nyomait, s azt, hogyan köti össze az üdvtörténet egymástól távol eső pontjait. Miképpen mutatkozik meg az Ótestamentum olvasása során a szöveget átszövő kozmológiai, történelmi, térbeli és az életutak hasonlóságban rejlő „belső tipológia”?

A kötet többek között az Újszövetség „beteljesedett az Írás” formulája előfordulásait követve állítja elénk, hogyan is nyer az ószövetségi prófécia új erőt, s válik ismét időszerrév. Figyelemmel kísérhetjük azoknak a jelentéseknek a kibomlását, amelyekben az Újtestamentum az Ótestamentum antitípusává lesz Krisztus mindent összegző, Isten akaratát beteljesítő személyében. A próféta, a király, az Emberfia és a szenvedő szolga ősi képeinek és a testté lett Isten összeolvadásának új szemszögből való vizsgálatához kapunk segítséget. Jézus egyházának története ugyancsak alkalmas arra, hogy a tipológiai értelmezés tárgyává tegyünk, s ugyanígy folytatódik az ide tartozó példák sora az apostoli leveleken át a Jelenésekig. A Biblia utolsó könyvéről írottak megerősítik azt a benyomást, hogy akkor jutunk közelebb a megértéshez, ha készek vagyunk elfogadni a Szentírás által kínált lehetőséget: mi magunk is újjáteremthetjük elménkben a könyvet, ha az újjáteremthet bennünket. Ez a kölcsönös cselekedet biztosítja a szöveg és olvasója közötti kapcsolat elevenségét, s óv meg a rutin csalóka kényelmétől.

A vizuális műalkotások is olvastatják magukat, a képek színei, formái szimbolikus nyelvként – Paul Ricoeur szavával – provokálják gondolkodásunkat. Ezért tehát érdemes megismerkednünk annak a hatásnak történetével, amit a vizualitás többféle megnyilvánulása a századok során kiváltott. A képek tisztelete vagy éppen rombolása, értelmezésük mikéntje sokat elárul az adott korszak befogadói alapállásáról, az egymással vívó szellemi irányzatok erőviszonyairól. A hallás és a látás által létrehozott belső folyamatok különbözősége s az ezekhez fűződő egyházi tanítások igencsak éles szembenállást gerjesztettek, befolyásuk a mai napig érzékelhető. A kötet éppen ezért megismertet a vizuális exegézissel, a képek hermeneutikájával, a klosterneuburgi oltár és a *Biblia Pauperum* ábrázolásain keresztül pedig a középkori tipológikus művészet példáival. A 14. századi *Speculum Humanae Salvationis*, a korabeli prédikációk írásához segédkönyvként szolgáló tipológiai kalauz felhasználásának néhány felismerhető jele bizonyítja, milyen népszerűsége tehetett szert a figurális magyarázó elv korabeli ismerői körében.

Az új monográfia több táblázatot és ábrát tartalmaz, így ezek segítségével az egyes példák nyomán magunk is végigkövethetjük a kompozíciók összeállításának logikai lépéseit. A kinyilatkoztatásból merítő művészi képzelet munkáját, amint az ihletett könyv egy más jellegű kifejezési formán keresztül üzen. Megérthetünk valamit abból a kultúrtörténeti folyamatból is, amelynek alakulása napjainkra megfejtendő rejtvényévé tette az üdvtörténeti események megjelenítésének egykor sokak előtt egyértelmű módját.

Az ezt követő fejezet a szerző irodalomtörténész voltáról is sokat elárul, aki a középkori misztériumjátéktól Shakespeare színművét át T. S. Eliot drámáig vezeti végig érvelése szálait. Az Ábrahám és Izsák történetét több különböző ciklusban színpadra állító korszak még lehetőséget kínált az utca emberének arra, hogy nézőből tevékeny résztvevőjévé váljon a bibliai jeleneteknek. A kozmikus és komikus elegyítése otthonossá tette számára a teremtéstől az ítélet napjáig tartó időt, Isten univerzumát csakúgy, mint egyházának ünnepeit. A színpadra lépő ösatyák élethelyzetében ráismerhetett a maga sorsának gócpontjaira, kortársának érezhetett a Megváltót és tanítványait. Ez a tipológikus valóságlátás halványult el a századok során; a reneszánsz komédia figurális olvasásához a *Szeget szeggel* már nem azt a magától értetődő ábrázolás- és azonosításmodellt kínálja, mint azt az előzményekben láthattuk. Az esettanulmány a gyökeresen eltérő értelmezési lehetőségek közül a szimbólumként való megközelítéssel a „problémadráma” szerkezetének kettősségeire mutat rá. Rejtőzködés és leleplezés, zárás és nyitás, ítélet és megbocsátás dialektikájának felvázolására nyújt lehetőséget, ahogyan a szerepek többletfunkcióira is ráismerhetünk. Sőt Roy Battenhouse-nak az ikonológia és a jóvátétel kapcsolatát taglaló írásából megtudhatjuk, hogyan is szedte rá Isten a sátánt, hogy eszközévé tegye őt az egyházatyák szerint, amikor Krisztus isteni természetét tökéletesen elrejtette előle. Mi módon lehet ez a „csali” hatékony eszköz egy reneszánsz hercegi udvarban, miközben minden gesztus és párbeszéd a komédiát magasabb szintre emelő parabola részévé válik? A transzcendenssé váló törvény és a beteljesedés fűzi e sorra a következő költői drámát is. A *Gyilkosság a székesegyházban* közjátékokkal megszakított eseményei a mártírium, a kísértés, a közönség bevonásának és elidegenítésének egyidejűsége révén haladnak káosztól a rendig. A főszereplő és a közönség egyaránt változik, az érsek a bibliai vértanúság előképeinek betöltésével, a nézőtérén ülők az újszövetségi gyülekezethez való hasonulásban jutnak el a végpontig.

A függelékben olvasható írások közül kettő szintén az irodalomtudomány felől közelít a kötet témájához: a hazai Milton-kutatás legújabb eredményeként publikált angol nyelvű tanulmányok fordításai ezek. A könyv címadó tanulmánya az *Elveszett paradicsom* tipológiai szerkezetét és a szereplőkben végbemennő értelmezői folyamatok alakulását veszi szemügyre. Ádám és a „második Ádámként” emberré váló Krisztus, a közvetítő Mózes és a Megváltó típus-antitípus viszonya, Mihály arkangyal és az olvasó befogadói magatartása a figurálistikus eszköze.

A teológiai tematikájú fejezetek közül az első akár a kötet nyitánya is lehetne, ebben ugyanis a tipológia kutatásának történetéhez kanyarodunk vissza. A szerző bevezetésben tett ígéretéhez híven rövid, lényegre törő ismertetést kapunk a teológiai és az irodalomtudományi iskolák képviselőinek munkásságáról. Goppelt és Bultmann vitája a különböző időszakok közötti eltéréseket tükrözi, s miközben ezek gyökereit és következményeit is áttekintjük,

magyarázatra lehetünk számos később felbukkanó problémával kapcsolatban. A brit és amerikai irányzatok már a következő évtizedek újabb teológusgenerációinak kutatási eredményei nyomán vezetnek tovább, ezek ismeretében válik világossá, miért is zárja a monográfiát a visszafelé olvasásról írott utolsó fejezet. *A Héber Biblia és az Újszövetség kapcsolatának hermeneutikai tárgykörei* a két nyelv és két kultúra „összeöltődésének” konzekvenciáit figyelembe véve tisztázza az alapfogalmakat. A szöveg, annak olvasása és jelöltjének helye: megannyi kulcsszó, ezek helyes meghatározása nyitja azt a következő ajtót, amelyen keresztül a bibliai narratíva drámaiságához eljutunk. A négy evangélista nézőpontja és polifóniájuk vezet Jézus Krisztus identitásának, jelenlétének és a vele való egyidejűségnek a megkerülhetetlen kérdéséhez. A tudományosság és a személyes

hitvallás együttesének összhangja talán itt érzékelhető leginkább: a tárgy és az azzal foglalkozó személy közötti viszonyt jól érzékelteti a záratként megszólaló Jonathan Edwards-idézet. Noha irodalmár körökben manapság nem szokás a szerzői szándékot kutatni, afelől nem lehet kétségünk, hogy a tanítás és a közös gondolkodásra hívó eszmefuttatások lejegyzése és közreadása az olvasóval való közösség megteremtését célozza. Az író, aki megtapasztalta már az általa szerzett ó és új ismeretek egymást betöltő hatását, a továbbadásban egy folyamat részévé válás örömét, csatlakozásra hív. Bár *Az eljövendő árnyékai* helyenként nehéz olvasmánynak bizonyul, aki veszi a bátorságot az intellektuális próba vállalásához, maga is résztvevője lehet a kísérletnek: miként csatlakozhatunk a beteljesedések sorozatához. Ilyen meggyőző invitálásra érdemes igazán mondani.

KRISZTUSBAN MINDNYÁJAN ÉLETRE KELNEK ◀

Búcsú Glatz József evangélikus lelkésztől

1931–2017

■ GÉMES ISTVÁN

Csaknem három és félévi súlyos betegség után, 86. életében elhunyt Glatz József lelkésztestvérünk. 1931. április 23-án Budapesten született, a Fásorban érettségizett, Sopronban és Budapesten végezte teológiai tanulmányait. 1955. február 13-án szentelték lelkésszé, de öt hónapi ózdi segédlelkészkedés után elbocsátását kérte, és elment egy pesti céghez anyagmozgatónak. Az itt tanult hegesztéssel indult világgá 1956-ban.

Ausztriában – hegesztés helyett – „pásztor nélküli juhokként” látottakat kellett pásztorolnia, majd hét éven át hűségese lelkésze volt a Skandináviába szakadt magyar protestánsoknak. Hihetetlen erőbedobással és nagy szeretettel végezte ezt a fizikailag is kimerítő szórványmunkát. 1965-ben az elárvult kölni magyar evangélikus és református gyülekezet hívásának tett eleget, de ezt a munkát alig két év múlva be is fejezte, és német szolgálatba állt. A Köln melletti Hürth lelkészeként ment nyugdíjba 24 év után. Nagy veszteség érte felesége, a magyarul is kitűnően beszélő Inge Polster, három gyermekük édesanyja halálával. Ötévi özvegység után vette el feleségül Birgit Härting gimnáziumi tanárnőt, aki haláláig hűségese gondozója volt.

A változatos életrajzi adatok egy változatos élet külső álmásai. Jóskán bebizonyosodott, hogy akit Isten szolgálatában akar látni, annak minden „rugódozása az ösztöke ellen” (Jer 20) hiábavaló. Hálásan gondolunk vissza hűségese munkájára, amellyel belopta magát gondozottjai szívébe, aho-

gyan bele tudta élni magát kereső és tanácstalan emberek, no és kételkedők szívébe. Türelmét, amellyel megfogott még olyanokat is, akik mit sem tudtak kezdeni hittel, vallással.

Tagja volt velünk együtt a KÉMELM-nek (Külföldön Élő Magyar Evangélikus Lelkigondozók Munkaközössége), munkatárs volt a sajtó- és a rádiómunkában. Közösségünk megbízásából hat éven át szervezte és vezette a Terray László által megkezdett, legendássá vált nagyheti evangéliumi ifjúsági konferenciákat. Nagy indításnak szánta minden együttléten kedves énekét: „Mely igen jó az Ūristent dicsérni...” Szívósságával gondoskodott a jó folytatásról, teológiai tudásával a nívó tartásáról, barátságos nyíltsággal a konferenciák jó szelleméről.

Jóska nem tartozott a „könnyű” kollégák közé. Német kollégái túlzott „harmóniaszomját” vetették szemére, maga pedig alkalmazkodási nehézségeiről vallott. Nyugtalanították az „egyházi keretek”, hajthatatlan volt, ha kész tények elé akarták őt állítani. Saját vallomása szerint liberálisnak indult, és még nyugdíjasként is kedvenc professzorának, dr. Ferdinánd Istvánnak az iratait rendezgette. Hovatovább egyre inkább filozófiai, majd teológiai kérdések foglalkoztatták, és Söderblom-tanítványnak vallotta magát, majd utolsó éveiben egyre inkább az iszlamisztika volt az érdeklődési területe.

2017. március 7-én halt meg – kívánságának megfele-

lően családjá körében. Hürthben volt a temetése március 16-án. Felesége, három gyermeke, három unokája és egy dédunokája vett búcsút tőle.

Sokszor készített bennünket csodálkozásra, sőt fejcsó-

válásra, de sokat tanultunk is tőle. Köszönjük. Csatlakozunk családjá vallomásához: „Életét, igazságát és szeretetét hagyta ránk. Ez csodálatos ajándék, amelynek mindig örülni fogunk, s amelyet gyarapítunk és továbbadunk.”

Emlékezés Rác Miklós evangélikus lelkész szolgálatára

1938–2017

■ D. SZEBIK IMRE

A lankás Kemenesalját is magában foglaló Vas megyéhez kötődött Rác Miklós testvérünk egész élete. 1938. május 21-én Szombathelyen született. Szakonyban, papi házban nőtt fel, s szívta magába az evangéliumi gondolkodás friss levegőjét, az üdítő szabadságot és az önfegyelmező szeretetet öt testvérével együtt.

1956-ban tett érettségi vizsgát a soproni Fáy András Közgazdasági Technikumban, s egyidejűleg könyvelői, statisztikusi és tervezői oklevelet is szerzett. Egy évig a szakonyi termelőszövetkezet könyvelőjeként dolgozott. 1957-ben elhívást kapott a lelkészi pályára, és jelentkezett az Evangélikus Teológiai Akadémia hallgatóinak sorába. Édesapja és Karner Károly professzor tanévkezdő spirituális szolgálatai mélyítették a népes, huszonkét fős évfolyam hallgatóinak hitét, amire ma is hálával gondolnak a még élő résztvevők.

Tanulmányai befejezte után 1963. november 22-én szentelte lelkésszé dr. Vető Lajos püspök a budavári templomban. Édesapja mellett, Szakonyban káplánkodott egy évet, majd Kissomlyóra került segédlelkésznek, itt két esztendő töltött néhai Szabó Lajos esperes mellett. Innen hívta meg 1966-ban a nagy szórvánnyal rendelkező Nadasd evangélikus gyülekezete, ahol közel négy évtizedig, nyugállományba helyezését, 2004-ig szolgált. Amikor meghívták, elkötelező ígéretet tett, hogy nyájához hű marad szolgálati idejének végétéig. Ez a hűség elkísérte egész életében.

Közben Sopronban 1965. december 28-án feleségül vette Foltin Márta gyógyszerészasszisztenst. Házasságukat a Teremtő három gyermekkel ajándékozta meg. Rác Miklós mindig örült gyermekeinek, unokáinak, hálás volt értük Istennek. A nagypapa ravatalát tíz unoka vette körül.

Nadasd Rác Miklós számára az állandóságot és a biztos kikötőt jelentette. Gyakran volt szüksége egyházunknak arra, hogy innen kiindulva helyettesítő szolgálatot végezzen a szomszédos gyülekezetekben több periódusban is. Körmend evangélikussága azzal hálálta meg szolgálatkészségét, hogy felvéselte nevét a lelkészek márványtáblájára. De Órma- gyarósd, Nemeskolta és Molnárpüspöki hívei is hálával fogadták igehirdetéseit, amikor oly gyakran megüresedett a

lelkészi állás, s nem volt szolgálattevőjük. Rác Miklós volt e tájék biztos lelki pontja, aki nem pályázott, hanem szolgált, nem mozdult, hanem lehetett reá számítani.

Kézügyességét, míves faragványait is az Úr szolgálatába állította, ezeket örzi szeretett temploma. Közben a Vasi Evangélikus Egyházmegye számvevőszéki elnöki tisztségét is betöltötte hosszú éveken át.

Nyugállományba kerülése után sem maradt tétlen, részt vett a lelkészi munkaközösség gyűlésein, szívesen helyettesített, és minden vasárnapra kidolgozta igehirdetéseit, amelyeket az internet segítségével tett a lelkészek számára elérhetővé. Prédikációiban mindig Isten munkájára tette a hangsúlyt. Ő cselekszik, ő hív, ő térít meg, ő ment meg, ő ad új életet s örök életet a feltámadt Krisztusba vetett hit által. Prédikációskötetét, amelyet családjának s gyülekezetének szánt útravalóul, amikor ő már testben nem lehet közöttük, betegágyán vehette kézbe.

Tavaly szeptemberben köszönt el nádasdi gyülekezetétől, de igehirdetéssel még október 16-án is segített utódjának, november 13-án pedig az éppen beteg fiát helyettesítette a celldömölki templomban. Egy hét múlva a körmen- di szószeiken prédikált. Ez volt utolsó szolgálati alkalma. A gyógyíthatatlan kór jeleit múlt év augusztus végén észlelték nála, s Rác Miklós testvérünk mély hittel, alázattal fogadta el Ura kezéből a betegség keresztjét, és hallotta meg a hazahívó szót. Életének utolsó napján az Úr szent vacsoráját szűk családi körben magához véve készült hazamenni.

Reminiscere vasárnapjának estéjén jelezte a megfáradt szív: testvérünk földi vándorlása befejeződött. Hazaérkezett Urához, Krisztusához. Ajkunkra vesszük a zsolttáros imádságát: „Emlékezzél meg, Uram, irgalmasságodról és kegyelmedről, mert azok öröktől fogva vannak.” (Zsolt 25,6) Urunk, emlékezz meg elhunyt szolgádról is a te országodban!

Hamvai mellett március 18-án népes gyülekezet előtt a nádasdi temetőben e sorok írója, egykori évfolyamtársa hirdette a vigasztalás ígét; a liturgiában Kőrösi Krisztina nádasdi lelkész vett részt, és dr. Németh Jenő presbiter, elhunyt testvérünk kezelőorvosa köszönt el a gyülekezet nevében hűséges lelkészüktől.

Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate)

► Jn 16,5–15

Igehirdetési előkészítő

Jézussal és Szentlélekkel

A vasárnap jellege

Cantate vasárnapján a 98. zsoltár 1–2. verséből való introitus van előttünk: „Énekeljete az Úrnak új éneket!” (Az introitust eredendően akkor énekelték, amikor a klérus bevonult a templomba.) Egyszerűen az éneklés vasárnapjának is nevezhetnénk, ám a nap fő hangsúlya a Szentlélek ígértén van. A húsvét felől mennybemenetel felé haladó gyülekezet örömeinek meg kell maradnia, meg kell erősödnie, meg kell újulnia, ennek alapja pedig a Szentlélek kiáradása, ahogyan azt éppen a mostani evangéliumi textus hangsúlyozza. A Lélek ígérete és kiáradása, a Paraklétosz érkezése miatt nagy az ujjongás és az öröm a tanítványok között.

Amit a textusról tudni kell

János evangéliumának nyelve könnyen érthető, mondhatni egyszerű görög nyelvezet, amely tulajdonképpen egy gyermek szókincsénél nem sokkal gazdagabb, ám egyszerűen használt szókészlettel tárja elénk az evangéliumot. Az egész evangéliumra jellemző, így a mostani textusban is hangsúlyosan megjelenik Jézusnak az Atyához kötöttsége, istenfiúi dicsősége.

Mind a 14., mind pedig a 15. vers hangsúlyosan kijelenti, hogy Jézus és az Atya egy. A Lélek kiáradása ebből a szempontból is fontos: a hallgatót meg kell győzni arról,

hogy Jézusban a világmindenség Ura jelent meg e világban – s ez a meggyőzés nem megy csupán emberi erővel.

Jézus elköszönő szavai tulajdonképpen azt húzzák alá, hogy milyen szoros, megbonthatatlan kapcsolat van az Atya, a Fiú és a Szentlélek között. Semmilyen emberi indulat, erő, akarat által nem tartható Jézus e földön, nem szakítható el a Szentháromság Istentől, még azért sem, hogy a tanítványok ne szomorkodjanak, ne gyászoljanak. Jézus nagyszerű, csodálatos és utánozhatatlan csodákat, jeleket tett e földön, de ő a mennyei Úr, mindenek felett lévő hatalom és szeretet, aki egy Istenként munkálkodik az eredeti terven: az ember megváltásán. Az igehirdetés, a bizonyágtétel erről az Úrról szól, s nem egyszerűen emberi véleményekről, szándékokról, ötletekről és sejtésekről.

A szakasz a Szentlélek megjelenését most különösen is kiemelten kezeli, de egyértelműen látszik, hogy semmiképpen nem elszakítja a Szentháromság másik két személyétől, hanem azokkal szorosan egybetartozóként hozza elénk. Ami viszont mégis hangsúlyos és kiemelendő, hogy Jézus személye külön jelentőséggel bír – vagyis megkerülhetetlen, félre nem állítható kiindulási és igazodási pont!

Jézus nélkül nem működik az egész terv. A lélek megnyilvánulásainak is alapja az Úr Jézus. Ezzel a mindenkori igehirdetési szolgálat alapját határozza meg – a hangzó ige aktualitását Jézus adja, az ő személye, cselekvése, szerete, áldozata, s ez nem cserélhető fel más aktualitásokkal.

Mondhatjuk azt, hogy itt is megjelenik János evangélista törekvése, hogy mindenki legyen a maga helyén az evangéliumban: Péter az Péter, a szeretett tanítvány a szeretett tanítvány, de Jézus a Krisztus!

Azonban hadd tegyük hangsúlyossá: mindez nem János véleménye Jézusról, hanem ez az objektív igazság Jézusról! A Szentlélek munkája majd látványos és megkapó jelenségekkel lesz meggyőző az első keresztyének életében – de nem önmagában áll! A Lélek megnyilvánulása minden

esetben egyértelműen Jézusra kell hogy irányítsa a figyelmet. Nem véletlenül használja az Úr a Paraklétosz kifejezést a Lélekre: aki az Úrtól való fizikai távolság miatt gyászt hordozó tanítvány támogatására, vigasztalására adatik, s annak alátámasztására, hogy a távolság ellenére az Úr hatalmának, szeretetének bizonyossága nem hagyta el őket.

A perikópa megértése

A Lélek munkálkodása

A Lélek, amikor megjelenik, bizonyossággal látja el a világot a bűn, az igazság és az ítélet (kárhozat) tekintetében. A teljes ok-okozati viszony bemutatásra kerül. Emberi bölcsesség és jóakarát, a tanítványok emlékei Jézusról, a megtanult szavak, gondolatsorok – mindez kevés lesz ahhoz, hogy az ügy végérvényesen rendezve legyen! Isten ereje teszi világossá az ember előtt a bűn kérdését – amit a mai világ egyre inkább nem szeret hallani, hízelgőbb alapállást szeretne magáról tudni, mintsem azt, hogy alapvető tulajdonság, levetkőzhetetlen folt rajtunk a bűn: az Isten ellen való lázadás készsége, képessége. Ennek a ténynek az elfogadását, megértését, „lenyelését”, bizonyítottágának elismerését nem várhatjuk a Lélek meggyőző ereje nélkül. Ha bárki bünyfelismerésre jut igehirdetésünk vagy más szolgálatunk által, az nem retorikai, teológiatudományi eredmény, hanem a Lélek ajándéka! Ez azonban nem kell hogy kétségbe ejtsen, vagy arra indítson, hogy „saját erőből/erőtlenségéből fakadó tehetetlenségünk” miatt inkább hallgassunk a bűn kérdéséről.

Az *igazság* az, hogy Jézus a mennyhez tartozik – ennek megértése ugyanúgy létfontosságú, mert ekkor értjük meg a kereszthalál megdöbbentő igazságát és érthetlenségét: hogyan történhet, miféle szándék, akarat, szeretet van amögött, amikor a mennyhez tartozó tökéletesség a tökéletlen ember kezében porba hull?! Hogy tehetette ezt Jézus, és miért?

Megrendítő húsvéti felismerés: hogy mindez miattam és értem van! Ez is ugyanolyan mennyei meggyőző erőt igényel, mint a bűn kérdése, még akkor is, ha ez sokkal szimpatikusabb témakör: az Úr személyesen értem jelent meg s értem cselekszik! A sátán akarata éppen az, hogy Istennek ezt a különleges határozatát, szeretetét ne értse, ne „fogja” az ember, s legyen mindig bizonytalan Istenében! Jézus éppen ezért ígéri a lelket: sok mindenben bizonytalanok lehetnek a tanítványok, sok mindent kellene mondania, amit nem bírnak elhordozni – de mindent megad az Úr ahhoz, hogy az ember, a tanítvány szívében alapvetően Ura iránti bizalom, ráhagyatkozás, hit szülessen – és szeretet.

János evangélista, a szeretett tanítvány tárja mindezt elénk – aki nem egy különlegesen, vagyis a többiekhez képest jobban szeretett tanítvány volt, hanem aki önmagáról személyes vallomásként írja le: szeretett tanítvány vagyok.

Ahogy ezt az összes többi is elmondhatja magáról. Az evangélium hirdetésének egyik célja ez a felismerés, ennek felismertetése a hallgatókban: szeretett tanítvány vagyok!

A Lélek bizonyosságot tesz a világban az *ítélet* tekintetében is. Az eredeti szó kifejezetten a kárhozat ítéletét, a kárhozatban lét valóságát jelenti. Isten ítéletre készül – rettentő üzenet ez, régóta ismert isteni szándék. De Isten valódi szándéka az, hogy a világ fejedelme legyen ítélet alatt, kárhozat alatt, és ne az ember! Ez pedig már elvégeztetett! Olyanoknak ír János evangélista, akik hitben járók, a gyülekezet tagjai – akik azért megélnék nagyon komoly erőpróbákat, támadásokat, de éppen ezért kell annak megerősödni bennünk, hogy a világ fejedelme, a gonosz ellenség legyőzött! Tudom róla, hogy valóságos hatalom e világban, s ennek ismeretében veszem komolyan kísértések mögötti valóságos jelenlétét, de azt is tudom, hogy Uram hatalmasabb nála! Amikor képtelen vagyok ezt könnyedén hinni, ő akkor is hatalmasabb! Mert amikor nem hisznek benne, az jelenti, hordozza magában a kárhozatot. Nem szabad félni e kifejezés használatától egy PC szóhasználat-igényű világban sem. Ha elhallgatná a tanítvány s az evangélium a kárhozat szörnyű opcióját, súlyát vesztené az evangélium. Ha az ige nem hívná fel a figyelmet a kárhozat valóságára, a menny valósága is megkérdőjeleződne az ember szívében – mert az ördög nem szeretné, hogy komolyan vegyük a kárhozat és a menny választási lehetőségét, a halál és az élet választási lehetőségét. A Lélek jelenléte nélkül az ember nem is akarna ilyen döntéshelyzettel szembesülni – s maradna az eredeti, bűn alá rekesztett úton. Ahogy az Úr idézi Ézsaiást Mt 13, 15-ben: „...megkövérédet e nép szíve, fülükkel nehezen hallanak, szemüket behunyták, hogy szemükkel ne lássanak, fülükkel ne halljanak, szívükkel ne értsenek, hogy meg ne térjenek, és meg ne gyógyítsam őket.”

Mi lenne, ha Jézus nem menne el, és nem érkezne meg a pártfogó?

A tanítvány feladata majd a bizonyágtétel lesz. Ők azonban, mint számtalanszor kiderül: gyenge emberek, akik „lőgnak Jézus nyakán”, és nem lenne bátorságuk kiállni a világ elé az evangéliummal, nem mernének vitába bocsátkozni az ellenállókkal, nem mernének kilépni a házból és Krisztusra mutatni – folyton csak várnák, hogy Jézus cselekedjen!

A tanítványnak azt kell tudnia, hogy Jézus Krisztus Úr, Isten Fia, személyes barátjuk, akit láttak, hallottak, megérintettek – de akit nem zár magába a világ!

Nem egy új, e világ keretei között lévő lelki vezetőről prédikálnak, hanem magáról a Fiúistenről – aki minden hatalmát az ember megmentésére használta föl.

Jézus el kell hogy menjen, s a Lélek meg kell hogy jelenjen – hogy a tanítvány prédikáljon, és annak az emberi beszédnek mégiscsak különleges hatása legyen: emberi szívek változzanak meg, megtérés, újonnan születés legyen! Hit-

ből fakadó élet, bizalom s e világ lenyűgöző, röghöz-földhöz kötő, vonzó jelei helyett mennyország utáni vágy!

Igehirdetési vázlat

A gyászoló tanítványok

Húsvét utáni 4. vasárnap: úton vagyunk a mennybemenetel ünnepe felé, ami számunkra valami mennyei fényben fürdő, Isten titkos világába kicsit bepillantást engedő alkalom. Mindenképpen áthatja az öröm, a menny Urához tartozás boldogsága. Nem így élték át azok a tanítványok, akik csodálatos események során, hihetetlen ajándékként kapták vissza Mesterüket, akit korábban szenvedni és meghalni láttak a Golgota keresztnél, s akiről lemondtak. A tanítvány éppen ezért teljes erejével marasztalná visszakapott mesterét. Több okból is.

– Majdnem beleőrülhetnek látva, hogy néhány óra leforgása alatt a sebezhetetlen Mestert brutálisan gördülékeny emberi forgatókönyv szerint kivégzik. Abban a pillanatban minden elveszett, összeomlott, ők pedig elfutottak, feloldhatatlan szegyenben és gyötrelemben maradtak. Kifizethetetlen tartozásuk van Mesterük felé. Bárcsak ne így történt volna, ne bukott volna el, ne halt volna meg! – Most pedig íme, él! Még egyszer nem engedik el!

– Majdnem beleőrülhetnek a félelemben amiatt, hogy ha az Urat így megkínózza, elpusztítja az emberi hatalom, mi lesz övelük. Védtelenek Jézus nélkül, és ha Jézus végleg elmegy, akkor végképp védtelenek lesznek! Ők vállalták az Urat, vállalták, hogy őmiatta harag és gyűlölet célpontjai lesznek maguk is, de amíg Jézus velük volt és van, ráadásul feltámadott Úrként, addig nincs mitől félniük, megvédi őket!

– Jézus mindent tud, mindig naprakész, mindig frapáns, mindig Isten igazságára figyelő. De ők nem! Még amikor mellettük volt és tanította őket, akkor is számtalanszor bizonyították rátermettségük hiányát, alkalmatlanságukat, hitelenségüket. Jézus elmegy, és tőlük várja, hogy majd egyedül mindent jól csinálnak? Ők odahagytak mindent Jézus követéséért, mert láttak benne fantáziát, erőt, jó kilátásokat – amíg Jézus velük volt, ő volt mindenre a garancia!

Mindebben pedig igazuk van. Mindenre Jézus a garancia, de ő Isten Fia, egy az Atyával, s hatalma van nemcsak magát megalázva meghalni az emberért és harmadnap feltámadni, de arra is, hogy a látszólag magára hagyott tanítványi csapat mégse hulljon szét, mégse futamodjon meg, sőt mennyei erőt kapva evangéliumot vigyen a világba, s rácsodálkozzanak arra, hogy az Isten ereje erőtlenség által ér célhoz.

Ezt a felismerést magukkal kell hogy vigyék majd évszázadok múltán is a mindenkori tanítványok. Mennyei hatalom munkálkodik a világban, az emberek között ül-

dözésekkor vagy barátságosabb időkben is! Ne is bízzanak a maguk erejében, bölcsességében, de mindig bízzanak Uruk szeretetében. A megígért Szentlélek csodálatos dolgokat cselekszik majd – s elsőként öbennük, övelük, akik éppenséggel arra is túlságosan „emberek”, hogy a megfelelő megilletődöttséggel kezeljék annak határozott kijelentését és bizonyítékát, hogy Jézus valóságosan Isten Fia, valóságosan minden hatalom feletti Úr – ők pedig a barátai lehetnek! S annak a Léleknek el kell jönnie, mert a megváltás terve, a megtérés és megszentelődés ígérete meg kell hogy történjen – Isten ereje által! Isten népének öröme kell juttania, a megváltottság örömére. Minden egyéb emberi öröm belefut a csupán emberi úton haladás végkimenetelébe. A tanítványnak pedig minden gyengesége ellenére helyesen kell prédikálnia. Tehát először is vele kell megtörténnie a felismerés, odaadás csodájának, először őt kell hogy megtalálja a Lélek!

Jézus pontosan tudja, hogy tanítványaira, csak az emberre nem bízhatja a megtérés evangéliumát. Az ő dicsősége kell hogy világossá legyen – ezt pedig ember képtelen produkálni. Egyetlen ember meggyőzése is lehetetlen vállalkozás. Éppen ez a nagy gondja a tanítványoknak is: hogyan lehet a világot, az embereket meggyőzni a bűnről, Isten Fiáról, kárhozátról? Ezek mind idegenül hangzó, nehezen fogyasztható dolgok az e világban boldogulni kívánó embernek! Szíveket kell megváltoztatni. Sőt a maguk szívében is rendezni kell ezeket a kérdéseket!

Jézus ezért ígéri: akit küldök, az én erőmmel munkálkodik – láttatok hatalmamot, legyőztem a halált! Az én lelkem majd lerántja a leplet: nem te leszel jó szónok, hanem a Lélek döbent rá az embert, hogy a bűn, az Isten ellen lázadás készsége valóság és életveszélyes dolog! A Lélektől várd, hogy rádöbentse az embert, hogy Jézus valóban Isten Fiaként halt meg a kereszten! És az Úr lelkétől várd a meggyőző erőt, amely visszaadja az ember szívébe az élő reménységet, a bizonyosságot, hogy a nagy ellenség ugyan valóban mindent megtesz bukásunkért, de elbukása immár bizonyos. A kárhozat nem Isten népét fenyegeti, hanem az élet ellenségét, e világ fejedelmét.

Te magad, a tanítvány is a Lélek megszólítottja vagy.

Cantate vasárnapja öröme hív, az ő valóságos szeretetében való gyönyörködésre biztat. Az ige pedig ezen a vasárnapon sem a levegőbe beszél!

A tanítványi sereg a Lélek vezetésével nem bizonytalanra épít és nem bizonytalan cél felé halad.

További javaslatok az istentisztelethez

Énekjavaslat

ÉÉ 318, 236; Zarándokének 129: „Áldom szent neved”

Draskóczy Lídia: Teveled – https://www.youtube.com/watch?v=ul_l71shZ10

Fúj a szél a mennyből – <https://www.youtube.com/watch?v=isu8SBpgGus>

Illusztráció

FILM

Risen (Feltámadás). Rendező: Kevin Reynolds. Főszereplő: Joseph Fiennes. Sony Pictures, 2016, USA.

VERS

Reményik Sándor: *Akarom*

Akarom: fontos ne legyek magamnak.

A végtelen falban legyek egy téglá,
Lépcső, min felhalad valaki más,
Ekevas, mely mélyen a földbe ás,
Ám a kalász nem az ő érdeme.
Legyek a szél, mely hordja a magot,
De szirmát ki nem bontja a virágnak,
S az emberek, mikor a mezőn járnak,
A virágban hadd gyönyörködjenek.
Legyek a kendő, mely könnyet töröl,
Legyek a csend, mely mindig enyhét ad.
A kéz legyek, mely váltig simogat,
Legyek, s ne tudjam soha, hogy vagyok.
Legyek a fáradt pillákon az álom.
Legyek a délibáb, mely megjelent
És nem kérdi, hogy nézik-e vagy sem,
Legyek a délibáb a rónaságon.
Legyek a vén föld fekete szívéből
Egy mély sóhajtás fel a magas égig,
Legyek a drót, min üzenet megy végig
És cseréljenek ki, ha elszakadtam.
Sok lélek alatt legyek a tutaj,
Egyszerű, durván összerótt ladik,
Mit tengerbe visznek mély folyók.

Legyek a hegedű, mely végtelenbe sír,
Míg le nem teszi a művész a vonót.

Felhasznált és ajánlott irodalom

- APOSTOL Imre 1992. *János evangéliuma. A Trans World Radióban elhangzott igehirdetések*. Evangéliumi Kiadó.
- JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. 2., jav. kiad. Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.
- KÁLDY Zoltán 1957. *Bevezetés az Újszövetségbe*. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest.
- KISS Sándor 1990. *Újszövetségi görög–magyar szómagyarázat*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.
- Nestle–Aland Greek–English New Testament*. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993.

SZABÓ Andor 1995. *Lábam előtt mécses a Te igéd*. 3. köt. *Evangéliumok, Apostolok cselekedetei*. Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest.

VARGA Zsigmond J. 1992. *Újszövetségi görög–magyar szótár*. Magyar Bibliatanács – Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

■ BLATNICZKY JÁNOS DÁNIEL

Húsvét ünnepe után 5. vasárnap (Rogate)

►► Jn 16,23b–27

Igehirdetési előkészítő

„Jézus nevében kérjeteK” – A titok nyitja

A vasárnap jellege

A húsvét ünnepe utáni 5. vasárnap Rogate vasárnapja, amely a feltámadott Úr Krisztusban való ujjongásról inkább már a jövő és annak következménye felé irányítja figyelmünket (mennybemenetel; vö. JÁNOSSY 1944, 37. o.). A bevezető zsolttár még a húsvéti örömet szólaltatja meg („Örömmel mondjátok és hirdessétek: megváltotta az Úr az ő népét! Örvendezz Istennek, egész föld, énekeljétek neve dicsőségét! Áldott az Isten, aki nem vetette meg imádságomat, kegyelmét sem vontá meg tőlem.” – Ézs 48,20; Zsolt 66,1.2.20), de már utal a vasárnap témájára.

Mindenképpen megemlíendő, hogy a zsolttár is inkább beszél Isten hatalmas tetteiről, mint az embernek Isten felé elmondott könyörgéséről, kéréseiről.

Amit a textusról tudni kell

A vasárnap evangéliuma már a középkortól kezdve Jn 16,23–30 (ma a 23b–27). Jézus búcsúbeszédeinek végéről származó igeszakaszunk előzményei már megszólalnak az előző vasárnapokon, sőt a húsvét utáni 6. vasárnap textusa is innen való. Meg kell találnunk – nyilván a vasárnap jellegének megfelelően – a perikópa mai napra fontos mondanivalóját, hogy ne ismételjük magunkat. Amit Jézus kiemel tanítványainak: 1. Először is van kérnivalója Krisztus követőjének. 2. Ez a kérnivaló nem a vágyainkból, szükségleteinkből indul ki, hanem az Atyával való kapcsolatból. 3. Az Atyával való kapcsolat alapja a Krisztusban való hit. Ezt fejti ki részletesen Jézus a búcsúbeszéd végén, mielőtt ő maga imádkozna (Jn 17).

Érdeemes figyelniük a vers első felére is, ahol arról be-

szél Jézus, hogy már nem fognak kérdezni tőle semmit, mert mindent érteni fognak, hiszen maga a Pártfogó mondja el nekik. Ehhez képest hangzik el a bátorítás az „Atyától kérésre”. A kettő persze összefügg. Nem kérdezni és kérni azt jelenti, hogy tudom, mit kell kérnem, mire van szükségem.

Ezt követően érdemes végiggondolnunk a „kérjetez az én nevemben” kifejezést, ahol az „én nevemben” nem csupán egy forma-formula, hanem egészen az imádkozó helyzetét határozza meg: a feltámadt Úrhoz kötődő kapcsolat határozza meg az Atya megszólítását, és így lesz a kérésből teljes öröm.

Ezt követően Jézus tanításának módszere lesz a beszéd témája, ami mögött azonban Jézus személyének megértése húzódik. Az, aki eddig példázatokban beszélt, és így hozta közel az Atyával való kapcsolatát, most nyíltan beszél arról, hogy kicsoda ő. A 25. vershez kötődik a földi-történeti Jézus szavainak a mennyei Krisztus ígéjével való kapcsolata. Itt két szélsőség jelenik meg a teológiatörténetben (a töményen historizáló és a konzekvens kérügmateológia), de érdemes Eduard Schweizer véleményére figyelni, aki bár különbséget tesz a földi Jézus tanítása és az apostolok által hirdetett Krisztus ígéje között, de egyiket sem tekinti kisebb vagy nagyobb tekintélynek (BOLYKI 2001, 412–413. o.).

Végül Jézus egyértelművé teszi, hogy aki hisz őbenne, azt az Atya is szereti, és nem kell már Krisztusnak közbenjárnia a tanítványért, mert Krisztusért az Atya is szereti őt, és meghallgatja kérését.

A perikópa megértése

Talán az egyik legnehezebb „vallásos” témát kell ezen a vasárnapon megértenünk: mire való az imádság? Az imádság, amely sok vallás „eszköztárának” része. Az imádság, amelyet sokszor „kevésbé” hívő is gyakorol, de következményeit kétségbe vonja. Annak megértése, hogy mi is az imádság, kizárólag a feltámadott Krisztussal való kapcsolatunkból lehetséges.

Igehirdetési vázlat

Az imádság mint kapaszkodó

A ma embere, aki valamit is tud a kereszténységről, de nincs igazán mélyen benne, sokszor felteszi a kérdést: van-e valami haszna az imádságnak? Pár napja beszélt nekem arról egy ismerős, hogy imádkozott beteg rokonáért, ő mégis meghalt. Volt-e értelme akkor mindennek? Azt gondolom, még ma is sokan egyfajta kérésteljesítő automatának gondolják az imádságot az ember vallásos életében. Van egy vágyam, álmom, céloom, akaratom, ehhez kellene megszerezni Isten segítségét. Tegye meg nekem azt, amit én aka-

rok. Persze úgy is megjelenik, mint amikor már semmi kilátásom nincs, így rábírom a helyzetem, sorsom Istenre, hátha kihoz valami jót belőle. Ezekben az imádsághelyzetekben az ember kívül marad az Istennel való kapcsolatának nagy kérdésén, és csupán a „ha Isten meghallgat, akkor szóba állok vele” típusú hozzáállás jelenik meg nála.

Az imádság mint Krisztus-kérdés

Jézus búcsúbeszédében tanítványait szembesíti azzal, amit a szinoptikus evangéliumokban megtanított a Mi-atyánk-imádságban. Azaz az imádság alapvető helyzete az Isten előtti térdre borulás, és annak felismerése, hogy nekem tőle kell kérnem azt, ami megmenti életemet. Ezért van szükségem szent nevére, országára, akaratára. János evangéliumában a „nevemben kérés” kifejezéseként jelenik meg az az alaphelyzet, amelyben megszólíthatjuk Istent. Ahogyan Jézus tanított az Isten országáról, az Atyáról, ahogyan beszélt saját személyéről, az Atyával való kapcsolatáról, és ahogyan előkészítette tanítványai számára áldozati halálának és feltámadásának értelmét és mélységét, ebben érti meg a tanítvány, mit jelent azt az Atyát megszólítani, aki mindent odaadott értem. Ebben alapvető jelentősége van a Krisztusról megvallott hitnek. Aki valóban érti, kicsoda Jézus, hogy ő Isten Fia, és feltámadásában a világ fölött álló Úr, aki az Atya jobbán ül, az tud igazán az ő nevében kérni. Az érti meg valójában, kicsoda Isten, és kicsoda ő maga mint megváltásra szoruló ember.

Eljön az óra, amikor... nyíltan beszélek

Jézus egész földi működését végigkísérték a példázatok. Azok az egyszerű képek, történetek, hasonlatok, amelyekkel keresztül valamiképpen a titok mögé engedett látni, de csak azok számára, akik képesek voltak a benne való bizalom alapján megnyílni tanítása és személye előtt. Akik csak a ráció eszközével akarták megközelíteni az Isten országának titkát, azok előtt mindez rejtve maradt. Jézus a búcsúbeszédében nyíltságról beszél. Ez a nyíltság kétféleképpen érthető. Egyrészt földi útjának végén övének teljes nyíltsággal mondja el azt, ami rájuk vár (például a 32. versben, hogy elszélednek, vagy hogy neki meg kell halnia). Másrészt azonban beszél tanítványainak a Pártfogóról, aki mindent elmagyaráz, felfed előttük, miután Krisztus a mennybe megy, és elküldi Isten Szentlelkét. A Szentlélek ereje által fognak az apostolok maguk is megerősödni, a Lélekkel elteleve bizonyosságot tenni róla, az élő Úrról. Mindez az ő Igéje lesz. Ma a történeti Jézus tanítását és a mennyben és a világban uralkodó Krisztus bizonyosságtételét olvashatjuk a Szentírásban, ahogyan azt az apostolok ránk hagyták, és hallhatjuk a szószékről, ahogyan mai tanítványai bizonyosságot tesznek róla – Krisztust megszólaltatva. Ez a nyíltság – ahogyan már az apostolok is bizonyosságot tettek Jézus istenfűságaról – jelenik meg a tanítvány kérésében is.

Krisztusban az Atya előtt

Az imádság tehát az Atya előtt való megállás alkalma. Nem önmegvalósítás, nem rásegítés, hanem önazonosságom megtalálása. Amikor tudom, hogy ki vagyok. Amikor tudom, hogy kicsoda számomra Krisztus. Amikor tudom és bizonyos vagyok abban, hogy Krisztusért végtelenül szeret az Atya. Ekkor nem nekem van igazán mondandóm az Atyához, hanem ráébredhetek a felém rohanó szeretet mélységére, nagyságára, és ebben fürödve lelhetek rá önmagamra mint az Atya szeretett gyermekére, akit Krisztus ajándékozott meg ezzel az óriási ajándékkal. Ez az alapvető lelki letérdepelés, megtérés az, ami igazán felnyitja a titkot arról, ami az Élet nagy kérdése. Ebben egyedül Krisztus tud utat mutatni, igazságot tenni és életet újjáteremteni, azaz önazonossá tenni engem: azzá, akinek eredetileg Isten akart teremteni.

Imádkozom. Nem egyszerűen a gondolataimat közlöm Istennel, hanem az imádság helyzetében megélem azt, aki vagyok és akivé lehetek Krisztusban.

Illusztráció

TÖRTÉNET

Egy tanulságos régi történet szerint egy fiatalember hosszú ideje fáradzott azon, hogy megtanuljon helyesen imádkozni. Mikor a sikertelenség már csaknem teljesen elvette a kedvét, egy pusztaban élő bölcs emberről hallott, akit az imádság mesterének tartottak. Elment hozzá, és előadta a kérését:

– Taníts meg engem tiszta szívből imádkozni! – A bölcs így szólt hozzá:

– Látod ott azt a piszkos drótkosarat? Fogd meg, és hozzáál veled vizet!

A fiatalember elment a kúthoz, vizet merített vele, aztán elindult visszafelé. Útközben persze a víz mind kifolyt a kosarából. A bölcs megint ezt mondta neki:

– Menj, és hozzáál vizet! – Másodszor is útra kelt, de a jelenet megismétlődött. A bölcs harmadszor is felszólította:

– Menj, és hozzáál vizet! – A kudarc láttán a fiatalember türelmetlenül ezt mondta:

– Drótkosárral nem lehet vizet hozni, mert kifolyik belőle! – Mire a bölcs:

– Vizet ugyan nem hoztál nekem, de a drótkosár, ami piszkos volt, most tiszta lett. Ha imádkozás közben azt érzed, hogy mindent odaadtál, akkor az imádkozás megtisztított téged.

Forrás: <http://www.hitvallas.hu/index.php?t=r&r=11&c=140>

IMA

„Hozzád minden erőmmel kiáltok és könyörgök, szenvedésemből, melyet magam idéztem s idézek magamra.

Légy velem, jóságos Jézusom, drága Megváltóm.

A Te kezedbe ajánlom lelkemet, a Te szent kezedbe, hogy tégy velem, amit Te akarsz, Gondviselőm.

A Te akaratod legyen meg, s nem az enyém, mindörökké. Ámen.”

HAMVAS Béla imádsága (2010, 1: 25. o.)

Hivatkozott művek

BOLYKI János 2001. „*Igaz tanúvallomás*”. *Kommentár János evangéliumához*. Osiris, Budapest.

HAMVAS Béla 2010. *Naplók*. 1–2. köt. Medio Kiadó, Budapest.

JÁNOSSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Sopron.

■ ARADI ANDRÁS

Mennybemenetel ünnepe

► 1Kir 8,22–28

Igehirdetési előkészítő

Isten belefér a világunkba

Az ünnepnap jellege

Mennybemenetel ünnepe a keresztény egyház egyik legősibb ünnepe, amelyet az ősegyház a Szentlélek eljövételével együtt pünkösdkor ünnepelt. A 4. századra datálható a két ünnep különválasztása, ekkortól került mennybemenetel ünnepe a húsvétot követő negyvenedik napra. A római katolicizmus nyomán elterjedt megnevezése az áldozócsütörtök, amely semmiféle kapcsolatot nem mutat az ünnep eredetével, hanem azt a gyakorlatot tükrözi, miszerint ezen a napon tartották az elsőáldozók ünnepét. Ez az elnevezés a hazai protestantizmusban is elterjedté vált. Egy igazi örömnünnepről van szó, a Király diadalmas mennybe szállásának és trónra lépésének ünnepéről, ahogyan azt dr. Jánossy Lajos fogalmazta meg, amely mára méltatlanul elhanyagolt ünnepnappá vált.

A mai csendes hétköznapi délelőtti vagy talán esti istentisztelet hangulata valahogy mégis hűen tükrözheti azt, amint a szűk értelemben vett tanítványi kör búcsút vesz szeretett Mesterétől, és szemtanújává válik az égi csodának. Természetesen nem abban az értelemben, hogy az a maroknyi gyülekezet, amely számon tartja ezt a napot, és el is tud jönni megünnepelni, valamiféle kiválasztott lenne, hanem úgy, hogy felelevenítheti Jézus mennybemenetelének valódi csendes, titokzatos hangulatát.

Egy régi református katekizmus így ír Jézus mennybemeneteléről: „Jézus Krisztus áttétetett a látható világból a láthatatlan világba.” Ez azt jelenti, hogy mennybemenetel után Jézus nem fog már testben megjelenni a földön visz-

szajövetelének napjáig. Tehát testben nem lehet vele találkozni, de lélekben igen.

Mert lelkére nézve soha nem távozik el tőlünk. Mennybemenetel ünnepe tehát nem szomorú búcsú, amelyben Jézust végérvényesen elveszítjük, hanem örömnep, amelyben Jézust lelkében megkapjuk, elnyerjük, hiszen mindeütt jelen lévő lett. Nincsenek többé fizikai korlátok.

Amit a textusról tudni kell

Textusunk Salamon király templomszentelési imádságának első részét hozza elénk. Maga az imádság a 22. versből egészen az 53-ig terjed, és három szerkezeti egységre osztható. Az első egységben egy könyörgéssel átszótt hitvallás csendül fel (1Kir 8,22–30); a második egységben hét kérést hallhatunk, amelyben Salamon király az imádságok meghallgatását kéri Istentől (1Kir 8,31–51); az utolsó egységben pedig egyfajta összegzés és nyomatékosítás hangzik el, hogy az Úr nézzen nyitott szemmel Izrael könyörgéseire, és hallgassa meg őket, valahányszor kiáltanak hozzá.

A kijelölt igeszakaszunk viszont az első egységre koncentrálódik, Salamon hitvallása öleli fel. Ez az igeszakasz képes önmagában is megállni, kerek egész képez, amelynek szintén van bevezetése és lezárása is.

Salamon király arról tesz bizonyosságot, hogy nincs olyan Isten, mint az Úr, aki láthatóvá, nyilvánvalóvá teszi a hűségét, és bizonyosságot ad szövetségéről. Salamon számára a templomszentelés ünnepe az Isten ígéretébe vetett bizalom beteljesedése. Elérkezett az a nap, amikor a Dávid királynak adott ígéret beteljesedett, valósággá vált, amikor Isten múltban kimondott szava a jelenben célba érkezett, ez pedig táplálja, megerősíti a bizalmát afelől, hogy Isten Dávidnak adott többi ígérete is közel van, valósággá válhat. Salamon király tehát hiszi, látja, érzi, megtapasztalja az Úr jelenlétét, gondviselését, munkáját. Érzi a jelenlétét, és beborzong abba, amit átél, ami körülötte történik. Ott áll a hatalmas és bölcs király, aki felépítette a templomot, aki véghezvitte ezt a nagy álmat, aki ezzel örökre beírta magát Izrael történetébe; ott áll a templom oltára előtt kitárt kézzel, és ahogy vallást tesz az Úrról, egyre kisebbé válik. Látjuk, ahogy ott áll a templomban, és már az épület, az általa épített ház méreteihez képest is eltörpül, és megszólítja azt az Urat, aki olyan hatalmas, hogy az ég, sőt még az egeknek az egei sem képesek befogadni. A híres nagy király kicsi porszem Isten előtt, mégis bízhat abban, hogy az Úr meghallgatja imádságát; és ebben bízhatunk mi is.

A perikópa megértése

Az adott szakaszt érdemes megfigyelni az imádság szempontjából is. Sokféle imádság létezik: megkülönböztethe-

tünk dicsőítő, hálaadó, kérő, bűnbánó imádságokat, a saját imagyakorlatunkból is jó tudjuk, hogy számtalan formája létezik az Istennel folytatott beszédnek. Salamon a templomszentelés alkalmával áldást mond és áldást kér: „*A Te szemeid e házra nézzenek éjjel és nappal*” – olvashatjuk a 29. versben. Ezt egyedül csak az örökkévaló Isten teheti meg. Nem szunnyad el Isten, hanem mindig vigyázó tekintettel néz teremtményeire. Fontos az, hogy milyen testtartással imádkozunk? Lehet behunyt vagy nyitott szemmel, összetett kézzel vagy felemelt karokkal, égre nézve vagy letérdepelve, földig hajoltan. Az ószövetségi zsidók föltartott kézzel könyörögtek, ahogy Salamon király is elmondja imádságát. Lehet hosszan vagy röviden, egyedül vagy közösségben, hangosan és magunkban beszélni Istennel. Salamon az Úr oltárához állt, szemben a gyülekezettel, karjait pedig az égre emelte. Térdre borulva fejezte be. A híres nagy király kicsi porszemmé lett Isten előtt. De bízunk abban, hogy az Úr meghallgatja, és kegyelmes lesz hozzá és népéhez, ahogy kegyelmes hozzánk is a Krisztusban.

Salamon imádsága megmutatja nekünk, hogy milyen alázatra van szükségünk, amikor megszólítjuk Istent, hiszen a sikeres, bölcs király sem tudja magát az Istenhez mérni, ő is teljesen megalázkodik.

Igehirdetési vázlat

Az ünnep központi üzenete miatt érdemes a lekción a textus mellé állítani, hiszen nem egy templomszentelési ünnepre, hanem mennybemenetel ünnepére gyülekezünk össze majd ezen a csütörtökön. Ezért az igehirdetési vázlatban három gondolatra igyekszem felfűzni párhuzamosan a két történetet, Salamon templomszentelési imádságát és Jézus mennybemenetelének történetét.

Az ég felé

A tanítványok feszülten néztek az ég felé, olvashatjuk az Apostolok cselekedeteiben Jézus mennybemenetelének történeténél. Az ég felé szegezték tekintetüket, és nézték, ahogy Jézus eltűnik a magasságokban, a felhők takarásában. Salamon király figyelme is az ég felé fordul. Kezeit kiterjeszti az ég felé, és úgy imádkozik. Mindkét történetben tehát az ég felé tekintő embereket látunk. Ez a testtartás – vagy talán annál sokkal több, talán mondhatjuk azt is, hogy magatartás – szemlélődést fejez ki, amelyben az ember rádöbben önnön kicsinységére, és felismeri Isten nagyságát. A tanítványok az értelmüket meghaladó csoda tanúi lettek, amint látták Isten emberi gondolatot felülmúló hatalmát, amikor Jézus felvitetett tőlük a mennybe. Talán ez volt az a pillanat, amikor felfogták, hogy az ő Mesterük, Jézus valóban Isten Fia volt, valóságos Isten és valóságos ember.

Salamon király pedig abban ismerte fel Isten nagyságát, hogy Isten beteljesítette Dávid királynak tett ígéretét;

látta Isten emberi gondolatot felülmúló hatalmát abban, ahogyan népét vezeti, és gondoskodik róluk. Talán ez volt az a pillanat, amikor felfogta, hogy Isten valóban az ő népével van. Az ég felé meredve mi is felismerhetjük, megláthatjuk, hogy valójában milyen kicsinyek és elesettek vagyunk a Teremtőnkhez képest.

Isten mégis belefér a világunkba

Salamon király felépíti a templomot, Isten házát, szent hajlékát, és amikor elkészül a templom, amikor belép, amikor megáll az oltár előtt, akkor csodálkozik el igazán, hogy milyen hatalmas az Isten. Bár az ég, sőt az egeknek egei sem tudják befogadni őt Salamon személyes hitvallása szerint, mégis érzi a jelenlétét, mégis azt tapasztalja, hogy Isten ott van abban a házban, abban a falakkal határolt kőépületben, az emberi kéz által épített otthonban. Mert akármilyen félelmetes dolog elképzelni, Isten belefér a világunkba, nem marad kívülálló, nem felülről szemléli az életünket, hanem az eget áttörve jelen lévő Ura az életünknek. Ezért belefér a világunkba, belefér egy kőből épült templomba, és belefért egy emberi testbe. Ezzel találkoztak a tanítványok is, amikor látták Jézust felemelkedni, és ezért álltak ott az ég felé meredve, hiszen elámultak, hogy Isten a hatalmasága ellenére milyen kicsivé tud lenni. Annyira, hogy belefér a világunkba, belefér egy emberi testbe, belefér a mi szívünkbe is.

Isten nemcsak belefér, hanem be is tudja tölteni világunkat

Salamon király házat, hajlékot épített az Istennek. De maga is látta, hogy ez a ház, amit ő épített, fizikailag nem tudja befogadni az Istent, mert az Úr ennél sokkal hatalmasabb; mégis érzi jelenlétét, érzi azt, hogy ez a hatalmas Úr ott van, velük van. Salamon azért imádkozik, hogy Isten tekintsen rájuk, hallgassa meg kéréseiket.

Bár a textusunkba már nem került bele a 30. vers, mégis érdemes elolvasnunk, megfigyelnünk, hiszen a király itt az egész nép nevében könyörög Isten bocsánatáért. És milyen különleges, hogy az Isten a bűnbocsánatot, a megváltást úgy készítette el, hogy Jézus Krisztusban elküldte a szeretett Fiát! A hatalmas Isten belefért egy emberi testbe, itt járt a földön, rátekintett az emberekre, közöttünk járt, csodákat tett, tanított, és végül alázatosan vállalta értünk, a bűneink miatt a kereszthalált. Salamon templomot épített, olyan házat, amely nem tudja befogadni az Istent, de Isten emberré lett, hogy mégis beléphessen – nemcsak a templomba, hanem az emberek házába, az emberek életébe.

Vállalta az emberlétet, hogy megismerhessük őt, és megtapasztalhassuk szeretetét, kegyelmét, irgalmát. De most ezen az ünnepen mégis talán valami furcsa melankóliával tekintünk az eseményekre. Hiszen mennybemenetelével valami lezárult. Lezárult Jézus emberi testben töltött élete. De az, hogy ő a mennybe ment, inkább nyereség nekünk, mint veszteség, hiszen test szerint már nincs közöt-

tünk, de Lelkével itt van, és nemcsak belefér egy templomba, a házunkba, a szívünkbe, hanem be is tölti azt. A Szentlélek által betölti életünket, betölti világunkat.

Illusztráció

VERS

Vajkó Pál: *Jobb néktek így*

„Jobb néktek így, hogy immár elmegyek”
Bár szívetek sajog, vérzik e szóra.
Ám fájdalom bölcsője az örömelek,
S enyészet az öröklét hordozója.
Virág fakad a sírhalom tövében.
Érettetek s még sokakért folyt vérem,
Jobb néktek így!...

Jobb néktek így! Nem ismertek ti még,
Nem, lélekben, csak múló porhüvelyben;
Ím lássátok a megtisztult Igét,
Mi salak volt – a test – eztán pihenjen.
A lelket egykor rátok majd kiontom,
Hogy kebleteken égi láng lobogjon.
Jobb néktek így!...

Jobb néktek így! Míg féltve őrzi anyja,
Nem oly merész, nem oly erős a gyermek.
De künn a síkon, önmagára hagyva
Tanul szemébe nézni fergetegnek.
Keblet viharra, vészre bátran tárva, –
Ott születik a hős a bős csatákba...
Jobb néktek így!...

Jobb néktek így! Bár most nem értitek,
Hisz könnyben úszik szemetek pillája,
Ám lesz idő, igen, megéritek,
Hogy tisztán láttok napba, éjszakába.
A hívőké az élet koronája,
Higgyétek hát, a szó akárhogy fájna:
Jobb néktek így!

IMA

Ki az, aki fölmege? Ugyanaz, aki leszállt.
Azért szálltál le, Uram, hogy meggyógyíts,
azért szálltál fel, hogy fölemelj.
Ha magamtól emelkedem fel, elesem,
de ha te emelsz fel, sértetlen maradok...
Neked, aki feltámadsz, ezt mondom:
Uram, te vagy a reménységem;

neked, aki a mennybe szállsz:
te vagy az én menedékem.

Szent Ágoston imája

Felhasznált és ajánlott irodalom

- BOJTOR István 2004. *Az Úr a te Istened. Üzenet a Bibliából a Királyok Könyve által.* Kazinczy Ferenc Társaság, Budapest.
- BOROS István (szerk.) 2003. *Jeromos Bibliakommentár.* Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest.
- PECSUK Ottó (szerk.) 2008. *Bibliaismereti kézikönyv.* Kálvin Kiadó, Budapest.
- ROSSIER, Henri 2006. 1–2. *Királyok könyvének magyarázata.* Evangéliumi Kiadó, Budapest.

■ BENCE GYÖZŐ

Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi)

► Jn 15,26–16,4

Az Úr két szava

Igehirdetési előkészítő

A vasárnap jellege

Húsvét és pünkösöd között az utolsó, Exaudi vasárnap előkészíti a keresztény egyházat a Szentléleknek, a Pártfogónak a fogadására. Jézus búcsúbeszéde János evangéliumából egyszerre bátorító és felkészítő szó is: az evangélium üzenetéről való tanúságtétel feladata minden Krisztus-követőnek, de fel kell készülni arra az ellenállásra is, amit ez az üzenet sokakból ki fog váltani. Az Úr azonban nem hagyja magukra övéit: Szentlelkét adja, hogy az imádság és a mártírium szolgálatában egyháza ne maradjon magára.

Mennybemenetel és pünkösöd ünnepe között Istenhez kiáltunk, és kérjük erőt adó, pártfogó és vigasztaló jelenlétét. Ahogyan készül az egyház karácsonyra, húsvétra, úgy készülünk most pünkösöd üzenetének befogadására. Az egyházi év újabb lehetőséget ad a hitben való formálódásra és megerősödéssre. Krisztus értünk hozott áldozata és feltámadása emberi létünk nagy ajándéka. A Szentlélek érkezése megmutatja, hogy Isten feladatot ad nekünk minden időben, és nincs olyan helyzet, amelyben egyedül, támasz nélkül hagyna bennünket életünkben.

Amit a textusról tudni kell

„A kozmosz lármája elhalt, az éjszaka csöndje uralkodik.” János evangéliumának első 12 fejezete után stílusváltás és elcsendesedő, majd az utolsó események leírására váltó di-

namika jellemzi azt az új szakaszt, amelyben Jézus „már nemcsak egy-egy villanásra látszik preegzisztens Logosznak, hanem már időn és téren túli fényben ragyog, a feltámadás és az Atyához menetel »transzcendenciájában«” (BOLYKI 2001, 335. o.). Az utolsó éjszakára besűrűsödő történetben Jézust a tanítványai körében látjuk és halljuk, János evangéliuma 15–16. fejezeteinek búcsúbeszédei ünnepélyes formában vetítik előre Jézus földi élettől vett búcsúját és a dicsőséges feltámadás eseményeit.

A kereszthalálra készülő Úr pártfogót ígér tanítványainak. A pártfogó a Szentlélek, aki Krisztusról tesz bizonyosságot, mellette tanúskodik, a tanítványoknak eszébe juttatja a jézusi tanításokat, sőt elvezeti őket új igazságok ismeretére. A Lélekkel együtt a tanítványok is erőt és küldetést kapnak ahhoz, hogy bizonyosságot tegyenek Urukról. A textusban megjelenő „kezdetől fogva” kifejezés a jánosi prólogus gondolatiságában folytatódik, és a világban megjelenő jó hír kezdetére, majd annak folytatódására utal.

A tanítványok számára feladatul adott küldetés azonban a megbotráncozás veszélyét hordozza magában. A tanítványok üldöztetése a zsinagógából kiinduló és őket elérő üldöztetésekre utal. A tanítványok üldözésének valóságát Jézus megerősítően tárja eléjük. Bolyki szerint mind a négy evangéliumra jellemző, hogy Jézus feltárja tanítványai előtt, hogy az eljövendő megpróbáltatások valóságosak lesznek, és felkészíti őket, hogy ezek ne érjék őket váratlanul, és ne távolítsák el őket a hittől (uo. 395. o.). 16,2-ben szomorú a tény, hogy sok keresztényüldöző egyenesen Istennek tetszőnek fogja tartani az üldözés és a gyilkosság tényét. Bolyki megerősíti a szakaszból világossá váló üzenetet: „...ezek a szavak az egyháztörténet későbbi korszakaiban nemegyszer a hivatalos egyház által üldözött keresztény csoportok vigasztalását és önazonosságuk erősítését szolgálták.” (Uo. 396. o.)

A perikópáról

A textusban Jézus minden eddigénél intenzívebben készíti fel tanítványait szenvedésére és arra, hogy követőire üldöztetések várnak. Fontos látni, hogy ezt az előrevetített veszélyhelyzetet nem szűkíthetjük le az első évszázadokban történt üldözések és vértanúságok idejére. Jézus előremutató szavait komolyan kell vennie a mai egyháznak is, hogy el ne feledkezzen Jézustól kapott küldetéséről, az evangélium hirdetéséről alkalmas és alkalmatlan időben, alkalmas és alkalmatlan helyzetben.

Jézus követőinek egyik legfontosabb feladata, hogy tanúságot tegyenek róla. Ebben a szolgálatban és feladatban Jézus nem hagyja őket egyedül, Pártfogót küld hozzájuk, a Szentlelket. A húsvét utáni 6. vasárnap egészen konkrétan készít fel pünkösöd ünnepére, a Szentlélek kitöltésének eseményére. Ennek a felkészítésnek nagyon fontos felada-

ta, hogy pünkösdi ünnepének üzenete ma is releváns üzenetként fogalmazódjon meg.

Sokszor úgy gondoljuk, hogy a mai keresztények számára a hitünkért való helytállás és tanúbizonyosság nem is valóságos feladat. A 21. század történelme mégis azt mutatja, hogy újra élessé tud válni emberi életekben a Krisztusról szóló bizonyoságtétel. Ez indítson bennünket arra, hogy megvizsgáljuk hitünket és életünket. Krisztus keresztje ma is sokak számára megbotránkoztató, mert a világról és az emberi életről nem egy magas komfortfokozatú képet mutat. Vajon mi felvállaljuk életünkben ezt az elkötelezett helytállást és hittel átjárt bizonyoságtételt?

Mindamellet, hogy két külön szálon futó tematikát találhatunk textusunk üzenetében, érdemes az igehirdetőnek arra figyelni, hogyan maradjon összekapcsolva a kettő: a Pártfogó ígérete és a Krisztusról való bizonyoságtétel valóságos helyzete.

Igehirdetési vázlat: Tanúságtétel – Az Úr két szava

Figyelmeztetés

a) Keresztényként, Krisztus-követőként sem vonhatja ki az ember magát az alól, hogy sokféle emberrel élünk együtt a világban. A velük való kapcsolatot ápolni kell: szoros közösségben vagyunk családtagokkal, rokonokkal, munkatársakkal, szomszédokkal, ismerősökkel. Ismerjük életüket, örömeiket, küzdelmeiket, hordozzuk közös történetünket. Ezekben a kapcsolati köreinkben feladatul adja nekünk Krisztus, hogy bizonyoságot tegyünk róla, hogy láthatóvá és hallhatóvá váljék az az üzenet, amely bennünket meghatároz és az életünket formálja. Hitvallásunk szerint mindannyian egyformán kaptuk a Krisztusról való bizonyoságtétel küldetését, az evangélium hirdetésére való elhívást.

b) Tanítványaihoz szóló búcsúbeszédében Jézus egészen őszintén tárja fel, hogy az ő követése sok oldalról fog ellenállást szülni, és nem fogja mindenki egyöntetűen elfogadni az élet győzelméről szóló bizonyoságtételt. Jézus Krisztusnak is el kellett hordoznia az őt körülvevők gyűlöletét és igazságot megtűrni képtelen indulatát. Ez a gyűlölet és ez az indulat most az egyház és az egyház által képviselt üzenet iránt valószínűleg meg. Az egyháztörténet arról tanúskodik, hogy amit az első keresztény gyülekezetek megtapasztaltak, az az első évszázadokban élet-halál tapasztalattá vált. De az elmúlt évtizedekben békeséget megtapasztaló keresztény egyházaknak is újra szembe kell nézniük a gyűlölet megnyilvánulásával, keresztény emberek mártíriumával, amelyet csak azért szenvednek el, mert Krisztus-követők, és ezért kirekesztik, üldözik és meg is gyilkolják őket tanúságtételük miatt. Jézus számára igazi lelki küzdelem lehetett ez a figyelmeztetés, mert szavaiból felsejlik tanítványai és követői iránti féltő szeretete. Ezért tekinthetünk rá bizalommal és bátorsággal: ha számára mindennél fontosabb volt az értünk hozott

áldozat, ne féljünk mi sem attól, hogy az evangélium üzenetét képviseljük embertársaink között és a világban. Nehéz a veszélyekkel és az üldöztetéssel való szembenézés és az erre való felkészülés, de az az áldozat, amelyet Jézus hozott meg értünk, erőt és kitartást ad minden kor hívő emberének. Az, amiért vállaljuk a legnehezebbet is, az az életünket megtartó és Isten kezébe helyező kegyelem.

Ígéret

a) Isten Lelkének pártfogói munkájához életmentő szeretettel hozzátartozott az, hogy az apostolok és a Krisztus-követők bizonyoságtétele erős és sértetlen maradjon az ellenállás és az üldöztetés ellenére is. Ezért ígérte Jézus tanítványainak a Pártfogót. Mindannyiunk számára fontos, hogy környezetünkben milyen lelkület vesz körül bennünket. Legtöbbször nem csupán az élet nehézségei, hanem egy rossz hangulatú közeg, feloldhatatlan és ki nem békíthető ellentétek mérgezik kapcsolatainkat és küzdeleinket. Isten Lelke, a Pártfogó olyan lelki erő, amely le tudja győzni mindazt, amivel mi egyedül és magunktól nem tudunk megbirkózni. Olyan közeget teremt életünkben, amiből erőt meríthetünk, feltölthetünk, és megláthatjuk azt az utat, amelyen járnunk kell. A Krisztus melletti bizonyoságtétel így válhat életünk céljává és értelmévé: az Isten kezébe helyezett élet, az elfogadott bűnbocsánat, a békességre való törekvés gyógyít, felemel és reménységet ad. Jézus búcsúszavai átvezető szavak, ahogyan számára is egy állomás volt a földi élet utolsó és tragikus szakasza. Halálból élet lett, ahogyan számunkra is életté válik a hit, az Istentől elfogadott kegyelem.

b) Amit Krisztus akkor mondott tanítványainak és követőinek, az ma is igaz. Ahogyan mi is tanúságot teszünk, velünk van a Pártfogó, a Tanácsadó, a Vigasztaló. Biztosak lehetünk abban, hogy az evangélium üzenetével való szembenállás megtapasztalása mellett sem fog megakadni a tanúságtételünk. A hitünk, az elkötelezettségünk, az evangélium üzenete iránti szeretetünk mind Isten ajándéka, amit Lelkén keresztül ad a szívünkbe és az életünkbe. Ő tesz képessé bennünket a szeretet cselekedeteire, a tanúságtétel pillanataira, a Krisztus-követés felvállalására az egyház falain belül és kívül.

További javaslatok az istentisztelethez

Fény lelke: bölcsességed ragyogjon ránk!
Isten Lelke, jöjj szívünkbe, tégy minket új teremteséddé!
 Csend lelke: add, hogy észrevegyük Isten jelenlétét!
Isten Lelke, jöjj szívünkbe, tégy minket új teremteséddé!
 Bátorság lelke: úzd el a félelmet szívünkéből!
Isten Lelke, jöjj szívünkbe, tégy minket új teremteséddé!
 Tűz lelke: gyűjtsd fel bennünk Krisztus szeretetét!
Isten Lelke, jöjj szívünkbe, tégy minket új teremteséddé!
 Békeség lelke: segíts csendben lennünk, hogy odafigyeljünk Isten szavára!

Isten Lelke, jöjj szívünkbe, tégy minket új teremteseddé!
Szeretet lelke: segíts, hogy megnyíljunk átok szükségére láttán!

Isten Lelke, jöjj szívünkbe, tégy minket új teremteseddé!
Hatalom lelke: adj nekünk segítséget és erőt!

Isten Lelke, jöjj szívünkbe, tégy minket új teremteseddé!
Igazság lelke: mindannyiunkat Krisztus útján vezess!

Illusztráció

GONDOLATOK

„Jézusban pedig az első és legfontosabb az, hogy ő elfogadja, hívogatja az embert. Ő az, aki felsegít, aki bátorít. Aki az Isten gyermekeinek családi otthonába hív. Aki respektálja az embert. Olyan történeteket mesél, amelyekben mi is ott szereplünk, és amelyekben felismerhetjük az Isten velünk kapcsolatos tervét. Megmutatja az utat, és békességben bocsát el minket. A sorrend világos: először ad szabadítást, utána útmutatást. Először ad megbecsülést, utána parancsolatot. Először ad erőt, utána megbízatást. Először esélyt az életre, utána küldetést. Először megmutatja, milyenek lehetünk, és csak utána szólít fel arra, hogy tegyünk valamit. Mindig az az első, amit Isten tesz, és csak utána jön, amit mi tehetünk, vagy amit nekünk kell tenni.”

Jörg ZINK (1922–2016) német evangélikus teológus, lelkész, publicista (2005, 333–334. o.)

„Jézus így nevezi a Lelket: Pártfogó. Ez a szó [...] nem egyszerűen arra a passzív magatartásra gondol, amit mi vizsgálásnak nevezünk, hanem arra az aktív magatartásra, amely a Pártfogó szóban van benne. Nem elég, ha engem valaki vigasztal, azaz segít tudomásul venni az élet és a világ meghamisíthatatlan tényeit, hanem szükséges, hogy valaki tovább indítson az életbe. Ebben a labirintusban, amit világnak nevezünk, legyen mellettem, és segítsen eligazodni, belőle kijutni, a megfelelő utat megtalálni.”

Szathmáry Sándor (1929–) református lelkész, kutatóprofesszor

Felhasznált és ajánlott irodalom

BOLYKI János 2001. *„Igaz tanúvallomás”. Kommentár János evangéliumához.* Osiris Kiadó, Budapest.

ZINK, Jörg 2005. *Szent erőforrás. Keresztény hit a 21. században.* Kálvin Kiadó, Budapest.

JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása.* Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.

KOVÁCS Tibor – SZATHMÁRY Sándor 1996. *Reménység-naptár.* Református Zsinati Iroda Tanulmányi Osztálya, Budapest.

■ PÁNGYÁNSZKY ÁGNES

Pünkösöd ünnepe

▶▶ 4Móz 11,11–17.24–29

Igehirdetési előkészítő

Lélekáramlás

Exegézis

Pünkösöd – a krisztusi feltámadás utáni ötvenedik nap – az egyház születésnapja, a megígért Paraklétosz, azaz a Szentlélek kiáradásának ünnepe. A zsidóság számára ez a nap sávuót ünnepe, amelyen a törvényadásra, vagyis a Tóra odaajándékozására emlékeznek; valamint természeti jellegű ünnepként e napon az új kenyeret ünnepelték. Az egykori zsidó ünnep jelei, a tűz és a szél visszaköszönnek a keresztény ünnep szimbólumai között is. Az ünnep magyar neve amúgy a görög *pentékoszté* (ötvenedik) kifejezésből származik.

A megkeseredett, csak a saját gyomrának korgására figyelő nép negatív hozzáállása a kivonulást vezető Mózesre is áttapad. Vezetői krízisében ő is hasonlóan megkeseredve panasolja fel Isten előtt egyedül maradottságát, elhordozhatatlan felelősségét, a pusztai létben megcsömörlött népben való folyamatos csalódottságát. Inkább meghalna, mint hogy így kelljen végigvinnie a szolgálatát. Történetünk egyike annak a tíz megkísértésnek, amit Mózes és a nép átél a pusztai vándorlás során, és amelyekkel valószínűleg kimerítik az istenkísértés minden egyes formáját.

Kérdezhetnénk, hogy hol van Mózes eddigi, minden kereszttülhaladó, bátor nagy hite. Azt merészeli kimondani, hogy rosszat tesz vele az Úr? Még ha elege is van már abból, hogy őt a nép állandóan csak szekálja mindenféle komoly vagy mondvacsinált nyűgökkel, akkor is hogy mondhat ki Isten felé ilyen, már-már sarokba szorító, zsaroló mondatokat? Ezt ő megteheti, jogosult rá? Igen, megteszi, bár talán tudja és szembesítik is vele, hogy nincs mindenben igaz; viszont legalább kimondja és jó helyen mondja ki panaszát – nem Isten háta mögött, bár azt amúgy sem lehetne, hanem nyíltan és korrektül teszi ezt. Kétségeit és bánatát is Isten elé tudja vinni, és ez helyes leboruló mentalitás az emberi kiborulás szélén. És nem kell Mózes nagyságrendű személyiségnek lenni, hogy ezt megtehesse bárki, és Isten nem is fogja ezt rossz néven venni.

Elviselhetetlen küldetésében a számon kért Isten nem elmarasztalja az őt felelősségre vonó emberét, hanem megosztja a feladatát hetven, a mózesi munkára alkalmasnak tűnő előjáróból verbuválódott vezetőség, képviselőt között. Később e hetvenfős testület a zsidóság nagytanácsává, kvázi parlamentté növi ki magát. Eldád és Medád kimaradása a „beiktató aktusból” nem jelent akkora gondot, mert a Lélek rájuk is kiáradt, hogy prófétálhassanak. Érdekes,

hogy a 7×10-es szám a szent számok értelmezése szerint a teljességre utal, a mindenkit maga alatt tudó lefedettséget jelenti. Érdekes, hogy miért nem 72 lett az elhívottak száma, mégpedig azért, hogy ezzel egységes számban lefedje a 12 zsidó törzset? Ez a zsidó értelmezőknek is fejtörést okozott, megoldást csak egy legendában tudtak adni erre (lásd az előkészítő után az illusztrációban).

Az elfogyatkozó hitre tehát az Isten válasza, hogy felülről és alapjaiban oldja meg a túlnőtt gondokat, főképpen azt, hogy nehogy azt higgye Mózes, hogy neki kell minden egyes problémát megoldania. Hasonló ez az égi segítség a Lk 22,31-ben megfogalmazottakhoz, amikor a Sátán által kikért Simon Péterért is imádkozik az emberi problémákat így megoldó Jézus, hogy amaz újra megtérhessen, és majd erősítse a rábizottakat. Mózes és Péter arra jöhet rá, hogy Isten a gyökereknél, az alap kősziklánál orvosol, hogy aztán kiválasztottja újult erővel képviselhesse őt az elrendelt küldetésben.

Miközben a negatív erők szétszaggatják a népet, szétbontják a nép és Mózes, valamint a nép és Isten közti kapcsolatot, eközben Isten megoldást teremt, egymás újra összehozását forszírozza. Igénk felfogható anti-Bábel történetnek is: az egymás szavát nem értők közötti kapcsolatot Isten azzal orvosolja, hogy újra összehozza az egymással konfliktusba keveredetteket. A szétszakadó szövődéseket az Úr helyreállítja, mint tette azt pünkösdkor is, hogy végre újra halljuk és értsük is egymás hangját, szavát, életét.

A segítő kinevezésének történetéhez hasonló jelenetként értelmezhető a túlterhelt Mózesnek adott apósi jótanács története is, amelyben – látva az ereje határán mozgó népvezért – Jetró midjáni főpap a feladatok szétosztására hívja fel veje figyelmét: jobb, ha mások is bevonódnak a szolgálatba, mert így ők is mozgósítva lesznek a bírói és rendfenntartói feladatokra, és azok alól így Mózes is mentesül. Mózes mindkét esetben túlterhelt, valóságos *burn-out*ot él meg: kiegészében egyaránt testi-lelki-szellemi tényezők közrejátszanak.

A Mózes által személyesen kiválasztottak, akik valószínűleg már ezelőtt is a nép megbecsült és elismert vezetői lehettek, sávuóti-pünkösdi csodában részesülnek: lélek áramlik beléjük, ugyan nem közvetlenül az égből, hanem Mózesből kivonva, mintegy jelezve azt is, hogy a nép vezetője most részben felszabadulhat az őt eddig nyomasztó terhek alól is. Az agilis és hozzáértő kirendeltek (*sotrim* = rendőri, adminisztrátori, felügyelői tevékenységet végző) és Mózes között ezután már szoros „munkatársi” kötelék alakulhat ki, hogy aztán egymás hite által is erősöd-hessenek. A szolgálatuk túlmutat a jetrói történeten: nem pusztán a bírások és az „adminisztratív” feladatok alól mentesítik Mózes, hanem még prófétáló lelket is kapnak, azaz a mózesi küldetés egy másik részét is hordozhatják.

Érdekes, hogy igénk egy olyan epizóddal zárul, amely-

ben a honfoglaló Mózes-utód, Józsué nem tűnik fel jó színben: szinte megkísérti Mózes Eldád és Medád, valamint a hetven vén kapcsán, hogy féltékennyé tegye az imént beavattokra. Az eddig „egyeduralkodónak” most fiatal társa figyelemfelhívása miatt szembesülnie kell azzal, hogy már nem csak ő van: az emberi mentalitás pedig ilyenkor valóban hajlamos arra, hogy előbbi vágyai és keserve ellenére is most inkább visszakozzon. Mózes akár kesereghetne is, hogy ő nem ilyen megoldást akart volna, de ehelyett belátja, hogy Isten megoldása az egyedüli jó megoldás. Józsué megkapja elődjétől a helyreigazítást: ne akarjon éket venni a helyreállt emberi kapcsolatok és az új szervezési rendszerben szereplők közé. Sőt most már Mózes túlzó módon fogalmazza meg: bárcsak mindenki próféta lehetne, bárcsak mindenki részesülhetne ebben a lélekben! Ez a „bárcsak” pünkösdkor napján végre be is teljeseedik.

Igehirdetési vázlat

Egy vagyok...

a) Mózesrel

A lestrapált, kiboruló, neheztelő és fáradt emberrel: olyasvalakivel, aki már azt is ki meri jelenteni, hogy inkább haljon meg, csak ne kelljen szembesülnie a kudarcával, a segíteni nem tudásával, az összeroppanó álmaival. A mózesi tehetetlenség nyomasztó súlya nemcsak lelomboz, nemcsak erővesztéshez vezet, hanem a talajt is kihúzza a lábunk alól.

b) Józsuéval

A kekeckedő, nemtetszését kifejező, másokat piszkálgató és kísértő emberrel: olyasvalakivel, aki azt hiszi, hogy ő már mindent tud, mindent megtapasztalt, mindenhez ért, mindent elsajátított már a nagy tanító mellett. Ugyanakkor a túlfűtöttség, a ló túloldalára való átesés, a szélsőségekben gondolkodás nem célravezető erény, a „ki, ha én nem” mentalitás nem tesz szabadítóvá, hiába az a nevünk, mint Józsuének; és hiába hordjuk magunkon Jézus nevét is keresztényként, ha e név nem tölt el teljesen minket, mert a magunkkal való eltelítettség sokkal inkább benünk dolgozik.

c) A 70 vénnel

A küldetést kapott, új lelkesedéssel és lelkülettel nekiindulni tudó emberekkel: olyasvalakikkel, akik ugyan belecsöppennek egy új helyzetbe, de abban az újban megtalálhatják a helyüket, a feladatukat, a hivatásukat. Ezek a kiválasztottak nem azért kerültek az újdonsült főszereplők közé, mert nem lehetett volna náluk jobbakat találni, hanem éppen azért, mert kihívottak lettek, a szó szerinti eklésia tagjai – mert elhívójuk Isten Lelke volt, és nem csak a saját alkalmasságuk, tehetségük, lelkesedésük, tanultságuk és megszerzett tapasztalataik indították őket erre az útra.

d) A jézusi mentalitásba ágyazottal

Aki tud imádkozni, leborulni, Istennel mindent megosztani, megoldásokat keresni és elfogadni: olyasvalakivel, akit az Úr Lelke vezérel a jó úton; aki tudja, hogy ki az, aki kiemel a ránk szakadó sikertelenségekből; aki nem engedi, hogy elteljünk magunkkal; és aki nem azt nézi, ami a szem előtt, hanem azt nézi, ami a szívben van.

További vázlatlehetőségek

1. Milyen lelket kapunk Istentől?

a) Az összeköttetés lelkét – hogy rendeződhessenek függőleges és vízszintes síkú kapcsolataink.

b) A józan belátás lelkét – hogy lássuk tehetetlenségünket, kudarcainkat, és tudjuk, hogy kitől várhatunk egyedül segítséget.

c) A prófétálás lelkét – hogy küldetésünk beleágyazódjék Isten tervébe, a másokat is Hozzá vezetni tudó küldetésbe.

2. Megterheltek vagyunk sok mindennel – főleg saját magunkkal?

a) Kérjünk Lelket, aki megtanít arra, hogy „egyedül nem megy”!

b) Kérjünk Lelket, aki rádöbrent, hogy mindent Isten elé vihetünk, még azt is, amit talán elsőre egy hívőnek nem illik!

c) Kérjünk Lelket, aki helyreigazítja a helytelen látásmódunkat, a mózesi nyavalygást éppúgy, mint a józsuéi féltékenykedést!

3. Milyen pünkösdünk van?

a) A zsidó ünnep kapcsán csak a törvényt ünnepelni tudó? – Milyen a törvényeskedő lelkületünk?

b) Vagy a keresztény ünnep kapcsán evangéliumot hirdető pünkösdünk van-e? – Olyan, ami egybeköt, gondokat old meg, szívet-lelket felszabadít?

4. A Lélek átveszi a terheinket azzal, hogy...

a) ...megszabadít a csak saját magunkba vetett túlzott hittől, és attól, hogy mi a magunk erejéből is mindenre képesek vagyunk?

b) ...megszabadít a félelmeinktől, hogy vajon Isten megoldásai mindig a legjobbak-e a számunkra, vagy esetleg mi tehattünk volna mást is?

c) ...megszabadít a kínlódás nehézségeitől, hogy mire is vagyunk alkalmasak és valójában elhívottak?

5. Pünkösdűz és szél

a) Égünk szolgálatunk tűzében, de akár meg is éghetünk benne; sodor minket a küldetésünk szele, de vajon merre visz?

b) Átmelengeti-e szívünket az isteni tűz, vagy csak saj-

gó sebeket okoz; felkap-e minket hordozó módon a szelek szárnyán, vagy csak ide-oda hánykolódtat?

c) Isten szeretetének tüze kiegészíti belőlünk azt, ami nem hozzá illő, és átjár bennünket újra és újra a tanácsot adó, vezető, cél felé vivő lelkületével.

6. A Lélek Isten partnereivé tesz minket

a) Olyanokká, akik engedelmeskedni tudnak Isten parancsának.

b) Olyanokká, akik látják küldetésük súlyát, mélységét, határait, korlátait és lehetőségeit is.

c) Olyanokká, akik isteni és embertársi koprodukcióban képzelik el a működésüket.

Illusztráció

Egy régi midrás szerint már Egyiptomban is voltak vezetői az akkor még ugyancsak széttagolt hébereknél, mintegy önkéntes vezetői testület volt ez, mondhatni népképviselő. Talán meg is egyeztek azokkal a személyekkel, akiket a vályogvetés során munkafelügyelőnek neveztek ki a fáraó csatlósai saját népük hajtására, a beszámolásra, a robotmunka felügyeletére; és akiken azután számon lehetett kérni az elvégzett munka egyrészt mennyiségi, másrészt minőségi hiányosságait. Hova tűntek ők a pusztai vándorlás során?

Egy másik midrás arról szól, hogy megvoltak ők, sőt szót is emeltek az aranyborjú készítése és imádása ellen, éppen ezért a bálványimádó csöcselék „megbuktatta” őket, sőt egyeseket meg is öltek Mirjám fiával együtt.

Egy harmadik verzió szerint ezen „vének” felmehettek ugyan Mózesrel a Sínai-hegyre, de ott tivornyázni kezdtek mindenek Királya előtt, aki ezt nem tűrhette. Ugyan a tóraadás szentségét nem akarta Isten elhomályosítani azzal, hogy ott azonnal megölje őket, de a büntetésüket elhalasztotta, és később a nép következő nagy zúgolódásakor be is teljesítette: tűz emésztette meg őket.

Említettem már, hogy létezik egy legenda arról, hogy miért csak hetven, és nem hetvenkét fő a vének tanácsa száma, amelyben a tizenkét törzs hat-hat fővel képviseltethette volna magát mindenféle kompromisszum nélkül. Mózes lehetetlen helyzetben van: hogyan hozza össze a hetven főt, vagyis melyik két törzset sértse meg azzal, hogy egy-egy fővel megkárosítja őket a képviselőben? Egy törzs sem fog könnyű szívvel beletörödni abba, hogy megrövidítik a saját törzsi demokráciáját és presztízsét. Mózes egy sorsolást talált ki: fogott hetven cédulát „képviselő” vagy „öreg” felirattal, kettőt viszont üresen hagyott. A hetvenkét kiválasztott húzott egy cetlit, közülük két fő így üres cédulát kapott, mire Mózes ezt mondta a két főnek: „Sajnálom, az Örökkévaló nem téged választott, a többiek pedig felszentelte.”

■ GABNAI SÁNDOR

Pütkösd 2. napja

▶▶ 1Móz 11,1–9

Igehirdetési előkészítő

A közös és feltétlen érintettség

A vasárnap jellege

Pütkösd 2. napja arra figyelmeztet, hogy a Szentlélek hatása az egyház szolgálata révén mint terjed egyre távolabbra, és hogyan éri el Isten mindenkit üdvözíteni akaró szerezete a Krisztusról szóló örömhírrrel Izrael után a pogányságot is. Az ősi evangélium, Jn 3,16–21 Jézus Krisztus és a Szentlélek munkáját állítja elének a Megváltás tekintetében, míg az ApCsel 10,34.42–48 epistolája már a világ felé nyitott, az evangéliumot hirdető útján mutatja be az egyházat. (JÁNOSSY 2008, 41–42. o.)

A sávuót a zsidóságban a Tóra átadásának, a törvényadásnak az emléknapja, valamint az „első zsenge”, azaz az aratás, az új kenyér ünnepe is egyben.

Amit a textusról tudni kell

Sineár – Babilónia ószövetségi elnevezése. Az Eufrátesz és a Tigris alsó folyásánál fekvő mélyföld. A görögök nevezték ezt a vidéket a városról Babelnek vagy Babilonnak.

A Biblia szerint a vízözön utáni generációk egyesült emberisége keletről érkezett. Úgy döntöttek, hogy városuknak akkora tornya lesz, hogy „teteje az égig érjen”. Sineár lakói befolyást akartak szerezni maguknak, hogy ne veszítsék el egymást, mint elődeik a vízözön során. Babel tornyának építéséig egy nyelven beszélt az emberiség. Elszántak és ambíciózusak voltak, elhatározták, hogy dicsőséges nevet szereznek maguknak a várossal, amelyet nem akar majd senki sem elhagyni, és erejüket így összpontosíthatják. Isten nem nézhette tétlenül megistenülési szándékukat, és összezavarta a nyelvüket...

A „Babel tornya” kifejezés eredetileg úgy szerepel a Bibliában, mint a „város és a torony”.

A város a Babel nevet a בָּבֶל ’összezavarni’ ige után kapta. A történet írójának szemei előtt a babilóniai Mardukban található nagy zikkurat lebeghetett, az Etemenanki (Ég és Föld találkozásának háza). Ezt Nabopaloszar (i. e. 658–605), Babilon királya építtette nagyjából i. e. 610-ben. Magassága 91 méter volt, tetején arany szentélyel.

Babel neve az akkád Bab-Ilím-ből jön, ami azt jelenti: ’Isten kapuja’. A név összefoglalja az ókori Sumér Birodalom nagy templomtornyainak vallásos szerepét.

Babel a Genézis 10. fejezete szerint Nimród királyságához tartozott. Égetett téglából építették, amit bitumenből

(aszfalt) készült kötőanyaggal illesztettek össze. Ettől lett Babel tornya (özön-)vízálló.

„Noé leszármazottai tíz nemzedéken át közös nyelvvel és kultúrával rendelkező homogén nép maradnak. Majd egyszer csak szembeszállnak Teremtőjükkel: építenek egy hatalmas tornyot, saját legyőzhetetlenségüket szimbolizálандó; mire aztán Isten összezavarja a nyelvüket, »hogy ne értsék meg egymás beszédét«, s ezzel eléri, hogy abbahagyják a város és a torony építését, és szétszéledjenek az egész föld színén, hetven néppé osztódva szét.”¹

„A bűn kísértése azt jelenti, hogy az ember Isten nélkül akar élni.” (GRITSCH 2006, 37. o.)

Sineár lakóinak közössége szövetkezik Isten „magasságának” és neve dicsőségének meghódítására. Az ember nagyravágyó és önhitt: biztonságát akár még Isten akaratával szemben is garantálni próbálja! Ez pedig nem más, mint Isten elsőségének semmibevétele! Az építők a természetközelséget és végső soron az Istenre való ráhagyatkozást felcserélik egy „saját építésű világgal”, amit teljesen ők rendezhetnek be, igényeiknek és vágyaiknak megfelelően. Vágyuk pedig „a csillagos ég”, isteni magasságokba jutás, a maguk megistenítése. Ez nem lehetséges másként, mint Isten trónfosztásával. Isten kultúrparancsával is szembeszegülnek, hogy az egész földet népesítsék be (1Móz 1,28; 9,7), hiszen ők éppen Babelben „rakják le jövőjük alapját”.

Az ember Istennél „nagyobbra vágyása” és határtalan önhittsége az, amiben Isten veszélyt lát: „És most semmi sem gátolja őket, hogy véghezvigyék mindazt, amit elterveznek.” (11,6) Isten nem magát félti, nem bizonytalanodik el önnön hatalmában és erejében. Isten az embert félti: hogyha ez a közösség hatalmát és erejét rosszra kezdené használni, akkor hatalmas (ön)pusztító potenciállal fog bírni.

A kérdés nem az, hogy van-e hatalom az összefogásban, hanem hogy milyen célt fog szolgálni az így létrejövő hatalom. Az özönvíz után is, továbbra is „gonosz az ember szívének szándéka ifjúságától fogva” (1Móz 8,21b). Ezért van szükség korlátozására. A nyelvek összezavarásával és a népek szétszórásával Isten határokat szab az emberi önzés és dicsőségkeresés akadálytalannak vélt útjának.

A perikópa megértése

Elégge furcsa, hogy pütkösd ünnepére ezt az igét kapjuk, de ha már „ezzel kell főzni”, akkor nagyon meg kell „fűszerezni” máshonnan vett igékkel is, amelyek jól értelmezik, hogy ne csupán az őstörténet negatív kicsengése „maradjon utóízként a szánkban”.

Az emberiség nyelvekre és népekre tagolása tudatos sokszínűség, isteni óvintézkedés vagy talán büntetési átok?

¹ Lásd zsido.com/hetizakasz/noach/.

Vagy csupán a népek kialakulásának eredetmítosza, etiológiája?

Mitől óv meg minket egymás meg nem értése?

Ma erős a „gang”-esedés, az érdekcsoportokba és bandákba tömörülés. A gang a közösségi élet fontos színtere, a lakóközösség találkozásának és kommunikációjának alapvető helyszíne. Minél több „gang”, annál több szerteágazó érdek. És „Bábel után” akarja-e még valaha Isten egyesíteni a népeket saját belátásuk és akaratuk mentén? És ha igen, hogyan? Vajon milyen nyelven fogja meghívni Isten a népeket, hogy azok egy irányba mozduljanak?

A nyelvek viszont az elvek kifejezőeszközei! Ha közös nyelvet akarunk, akkor elvekben (akarat, hit, világnézet) kellene megegyezni. Van-e kultúrák és vallások feletti közös „békés nyelv”, azaz egyetértésre okot adó elv? Pünkösöd egy lehetséges válasz erre a kérdésre.

Milyen őszövségi előképe van a Szentlélek kitöltetésének vagy a népek egyetértésének?

Ézsaiás: „Az utolsó napokban szilárdan fog állni az Úr házában hegye a többi fölött, és kimagaslik majd a hallok közül. Özönlik majd hozzá valamennyi nép.” (2,2–3)

Ezékiel: „Új szívet adok nektek, és új lelket adok belétek...” (36,26–27) Jóel: „Azután kitöltöm majd lelkemet minden emberre. Fiaitok és lányaitok prófétálni fognak... Csoadás jeleket mutatok az égen és a földön...” (3,1–4)

A pünkösdi nyelvcsoada (ApCsel 2,4–21) mintegy ellentéte a Bábel tornya történetének, hiszen a Szentlélek nyelveket nem tanult galileai tanítványok szájára adja a különféle nemzetek nyelvén való prófétai jellegű megszólalás csodáját. „Mindnyájan megteltek Szentlélekkel, és különféle nyelveken kezdtek beszélni, úgy, ahogyan a Lélek adta nekik, hogy szóljanak (és egyben meg is érteti azt a más anyanyelvű zarándok zsidókkal), mert mindenki a maga nyelvén hallotta őket beszélni.” (ApCsel 2,4,6)

Ezzel a tanítványoknak adatott Szentlélek arra is emlékezteti a hívőket, hogy Isten ígérete beteljesedett a jóeli prófécia értelmében: „...kitöltöm majd lelkemet minden emberre.” Ennek megértése fényében mer Péter kiállni a sokaság elé, és a feltámadott Úrról és ajándékairól prédikálni, valamint arról, hogy „tiétek ez az ígéret és gyermekeiteké, sőt mindazoké is, akik távol vannak, akiket csak elhív magának az Úr, a mi Istenünk” (ApCsel 2,39).

Utalhatunk a páli teológia Ádám és Krisztus ellentétpárjára is (Róm 5,12–21; 1Kor 15,21–22). Jól kapcsolható pünkösöd ünnepéhez, mert a segítségünkre siet, hogy lássuk „Bábel” és pünkösöd lényegét, különbözőségét, de összefonódását is.

A torony építői Ádám bűnének továbbvivői, akik szintén szembehelyezkednek valamiben Istennel, és még „meszszebre mennek” Istentől. „Ádám vétke”, a hitetlenség bűne bennünk, maiakban is visszhangra talál: számunkra is

az Istentől és egymástól való eltávolodást eredményezi, újra és újra az ember szétszéledt vagy kaini értelemben „kóborló” helyzetére mutatva rá. Istenhez, önmagunkhoz és egymáshoz való visszatalálásunk záloga Krisztus lett, aki pedig a Lelkét küldte el hozzánk, hogy általa meglássuk az Istenhez vezető „szabad utat” (Ef 2,18).

Igehirdetési vázlat

Istennel és egymással közeli és áldott közösségünk – Isten nézőpontjából nézve – sosem volt kétséges: „Az egész emberi nemzetséget egy vérből teremtette [...] Bizony, az ő nemzetsége vagyunk.” (ApCsel 17,26a.28b)

Egy ma élő rabbi azt mondta, hogy az egész őstörténet arról szól, miként veszíti el fokozatosan az emberiség Isten közelségét a bűnnel való megalkuvásai által.

A közvetlen és harmonikus istenkapcsolat az Ádám és Éva utáni pár generáción belül elvész, és már csak töredezett és áttételes tud lenni.

Istengyermeki és testvéri (atyafiúi) létünkől mi idegedtünk el a bűn, az istentelenség különböző nemei miatt. Ma is sokszor tetten érhető a társadalomban a meg nem értés, az elidegenedés, a bizalmatlanság, a kiközösítés régóta cipelt és mindig új formákat öltő bábeli átka. De munkál közöttünk a Szentlélek is, aki az átkokat áldásaival fel tudja oldani. Krisztus nélkül sorsunk továbbra is a szétszóródás és az elkülönítettség lenne, de vele van reményünk.

Bábel és pünkösöd egymás mellé helyezésekor azonban nem beszélhetünk tökéletes ellentétpárról, hiszen nem arról van itt szó, hogy újra egy nyelven beszél az emberiség, hanem inkább arról, hogy egy Név által „közös nevezőre”, egyetértésre jutnak emberek, a Lélek munkája révén. Nem feltétlenül azonos nyelvet, azonos kultúrát, azonos szokásokat találnak, de életükben felfedeznek egy új és közös középpontot Jézus Krisztusban. A közös és feltétlen érintettség ad újraértelmezett sorsközösséget! Krisztus maga az új nyelv, a megértés, egymás értésének kulcsa, kódja! Krisztusra nézve, a Lélek munkája révén az idegenekből testvérek születnek. Az erre alkalmas kommunikációs csatorna kialakulása is a Lélek csodája.²

Nem a testi, szervi adottságaink változtak meg, nem másmilyen lesz a szánk, hangszálunk vagy a fülünk, hanem lelkiekben, szellemiekben változunk, formáltatunk

² Egy szemléltetés: „Krisztushoz vonzza a muszlimokat a keresztyének szeretete. A muzulmán hit sokat beszél a muszlimok közösségéről, az ummáról, de tapasztalatuk szerint az umma egy bizonyos ponton túl nem létezik, üres ígéret. Irtózatosa a feszültségek a muzulmán világban. Keresztyének között viszont valódi közösséget és valódi szeretetet tapasztalnak, amely átível kultúrákon, nyelvi határokon és etnikai különbségeken is. Azt látják, hogy a keresztyénségben valódi umma van, és ez vágyakozást ébreszt bennük...” Ami a muszlimokat Krisztushoz vonzza. *Híd. Evangélikus missziói magazin*, 2017/1. 39. o.

a Lélek csodája révén. A Szentlélek a testvériség új közegét teremti meg, méghozzá Krisztusban! Újjáteremt minket azáltal, hogy Krisztusba helyez minket. Így érthetjük meg Ef 2,11–19-et is, ami nagyszerűen mutatja be ezt a folyamatot: „*Most pedig Krisztus Jézusban ti, akik egykor távol voltatok, közel kerültetek Krisztus vére által. [...] és az ő testében lebontotta az elválasztó falat, az ellenségeskedést, [...] hogy békességet szerezve a kettőt egy új emberré teremtsen önmagában. [...] és eljött, békességet hirdetett nektek, a távoliaknak, és békességet a közelieknek. Mert általa van szabad utunk mindkettőnknek egy Lélekben az Atyához.*”

Pünkösöd a közeledés, az áldott közelség, a bűn emelte határok és elválasztófalak leomlásának, az idegenségerzés megszűnésének, a lélekben való felszabadulásnak, Isten újszövetségi népe áldott közösségének az ünnepe!

További javaslatok az istentisztelethez

Énekek: 238, 243

Illusztráció

GONDOLATOK

„A pünkösödnek az a lényege, hogy Jézus nemcsak a tanítását hagyta reánk, hanem önmagát is, a saját személyét a Szentlélek által. Hinni benne nemcsak azt jelenti, hogy elfogadom az Ő eszméit, tanításait, hanem befogadom magamba az Ő személyét! Azt a csodát, hogy ez az isteni Valaki, Jézus Krisztus nem kívülről szól hozzánk, hanem belülről kezd hatni bennem: a Biblia újjászületésnek nevezi ezt.”

Joó Sándor (1910–1970) református lelkész

„De van itt egy másik folyamat is, egy kulturális folyamat – azt hiszem, egyszer már beszéltem erről –, az „inkulturációnak” egy másodlagos formája: amikor az ember, miután megkapta a világot Istentől, hogy művelje, vagyis kulturálja azt, hogy fejlessze, hogy uralkodjon rajta, egy bizonyos ponton az ember annyira gazdájának érezte magát annak a kultúrának – gondoljunk Babel tornyának mítoszára –, hogy egy másik kultúra teremtőjévé vált, a saját kultúrájáé, és így elfoglalta a teremtő Isten helyét. Azt hiszem, a szekularizáció előbb-utóbb a teremtő Istennel szembeni bűnhöz érkezik. Kialakul az önmagának elég ember. Ez nem a világosság (laïcité) problémája... Nem, itt másról van szó, inkább laicizmusról, mint amilyet a felvilágosodás hagyott ránk örökségül.”

Ferenc pápa³

³ www.magyarokurir.hu/ferenc-papa/ferenc-papa-sajtotajekoztatoja-repulongon-malmobol-romaba.

HÍR

A Microsoft megalkotta a Babel-halat: <http://nepszava.hu/cikk/599198-a-microsoft-megalkotta-a-babel-halat>.

Lehet, hogy létezett a bábeli zűrzavar – Rejtélyes kapcsolat a világ nyelvei között: <http://www.origo.hu/tudomany/20161126-bizonyos-targyakra-es-fogalmakra-mindegyikben-azonos-hangokat-hasznalunk.html>.

Hivatkozott művek

GRITSCH, Eric W. 2006. *Isten udvari bolondja. Luther Márton korunk perspektívájából.* Luther Kiadó, Budapest.

JÁNOSSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása.* Sopron.

■ PÉTER ZOLTÁN

Szentháromság ünnepe

▶ Ézs 6,1–13

Igehirdetési előkészítő

Szolgálatra hív a Szent

A vasárnap jellege

A nyugati egyházban 1334-ben lett általánosan kötelező, nagy ünnep Szentháromság ünnepe, amelynek „tárgya” nem egy konkrét üdvtény, ellenkezőleg: az üdvtények összessége sűrűsödik benne, legdogmatikusabb ünnepünk. Sok időnek kellett eltelnie, mire az egyházban kialakult és általánosan elfogadottá vált a Szentháromságról szóló dogmatikai tanítás, az ebből fakadó liturgikai igény, illetve az egyházi esztendőnek mára elfogadottá vált, kikristályosított teológiai alapokon nyugvó tagolása.

„Amilyen mértékben megnövekszik a Szentháromság dogmatikus-liturgikus jelentősége, olyan mértékben érvényesül ez az egyházi év pünkösöd utáni, befejező időszakának alakításában, hiszen a *pünkösdi Lélek a teljes Szentháromság életének és áldásainak részesévé teszi a kereszténységet.* Így nagyon is érthető, hogy az egyháznak a lutheri reformációt elfogadó részében általában a Szentháromság idejének nevezték el a pünkösöd utáni vasárnapok időszakát.” (JÁNOSSY 1944, 43. o.)

Szentháromság ünnepével kezdődik az ún. „ünneptelen félév”, amely bár nélkülözi a jelentős ünnepeket, mégis fontos időszak az egyház életében. Hétről hétre elmélyedve a vasárnapok perikópáiban feltárul előttünk az *ordo salutis*, amely pünkösöd ünnepéből fakad, és a megdicsőült Krisztust hirdeti. Kiválóan alkalmas ez az időszak arra, hogy az egyház népe újra meg újra „aprópénzre vált-

sa”, azaz elmélyítse, élje, gyakorolja mindazt, amit a pünkösdig tartó Krisztus-ünnepek közvetítenek.

Az ünnep ősi evangéliuma (Jn 3,1–15) a Szentháromság együttes, emberért munkálkodó művét hirdeti, míg az epistolában (Róm 11,33–36) a Szentháromság Isten titkát és dicsőségét imádjuk. Igehirdetési alapigénk (Ézs 6,1–8) igazi, az ünnephez tartozó ószövetségi *locus classicus*, amely Isten dicsőségét és szolgálatra elhívó kegyelmét hirdeti.

Kortörténeti háttér

Ézsaiás a Kr. e. 8. században élt és tevékenykedett. Az általa jegyzett könyv a leghosszabb prófétai irat az Ószövetségben. A mű szerkezetét tekintve rendkívül összetett: több szerző által, különböző korban íródott részeket tartalmaz, amelyek három nagy szerkezeti egységbe foglalhatóak (a deutero- illetve trito-ézsaiási művek taglalásától közismert voltuk miatt eltekintek).

Az ünnep textusa az első és egyben legnagyobb egység részét képezve (1–39. fejezet) egy olyan beszédgyűjtemény része (1–12. fejezet), amely fenyegető prófétai mondásokat tartalmaz Júda és Jeruzsálem ellen. A 6,1–9,6 szakasz Ézsaiás emlékiratát tartalmazza, beszámolva a prófeta tevékenységéről a szír–efraimita háború (734–732) idején. Az irat e szakaszában sok ézsaiási eredetű szövegrész található, azonban a 6,1–8,18 közötti rész feltételezhetően későbbi redaktor munkája.

Perikópánk úgynevezett *énbeszéd*: a szerző egyes szám első személyben mondja el elhívásának történetét, és egyben megindokolja prófétai tevékenységét a szír–efraimita háború idején. A textust a maga összefüggéseiben olvasva és értelmezve az igehirdető előtt tágabb horizont nyílik: a személyes bevezető után a szerző beszámol az Aház királlyal való találkozásról, amely találkozás alkalmával elhangzik az *Immanuel-jövendölés* (7. fejezet). Ézsaiás Izrael bukását, a háború elvesztését egyetlen okra vezeti vissza: a király elutasítja a prófeta közbenjárását, lemondva ezzel arról a lehetőségről, hogy a „hit útját” válassza. Ézsaiás könyvében, ahogyan az általunk vizsgált szövegrészekben is ok-okozati összefüggés figyelhető meg az Istenbe vetett hit és a világ történései között: az ítélet-üdvösség sémája, illetve feszültsége meghatározó fontosságú az egész műben.

A perikópa megértése

Ézsaiás elhívásának története és az ünnep evangéliumi olvasmánya (Jn 3,1–15) sok rokon vonást mutat: a Szent és az ember találkozásáról mondanak el valami nagyon fontosat, és arról, ami ebből a találkozásból következik. A bibliai szövegek sok esetben – ahogyan most is – túlmutatnak önmagukon, és szétfeszítik azokat az exegetikai kereteket, amelyek segítségével értelmezni próbáljuk őket.

Közelebbről vizsgálva az alapigét, kitüntetett helyzetben érezhetjük magunkat: Ézsaiás egy nagyon bensőséges, meghitt istenélményét osztja meg velünk, a legbelső szobájába enged be bennünket. Megjelenik számára a Szent, és ennek a találkozásnak mi is részesei lehetünk. A próféta első reakciója nagyon emberi: „*Jaj nekem! Elvesztem, mert tisztátalan ajkú vagyok, és tisztátalan ajkú nép között lakom.*” Amikor az ember a Szenttel találkozik, mindig ez az első, ami egyértelművé, kristálytisztává válik számára: elvesztem. Nincs semmi, amit felhozhatnék mentésemre. Ezt érzi az első emberpár, amikor elrejtőzik mezítelenségét elfedve. Ezt érzi Mózes, amikor saruját leoldva leborul a csipkebokor előtt. Ezt érzik a pásztorok, akiket a betlehemi éjszakában így köszönt az angyal: „*Ne féljete!*”

A bűnös ember és a Szent találkozása. Időtlen történet. Most éppen Ézsaiás beszél el a saját történetét, de a lényeg tekintve a „hol, kivel, mikor” kérdésköre sokadrangú. Mi történik ilyenkor? Mit mond a történet túlmutatva önmagán? Közös ezekben az elbeszélésekben, találkozásokban, hogy a Szent nem elítélni, elpusztítani akarja a bűnöst, hanem megmenteni. Felemelni. Meggyógyítani. A Szent jelenléte és a bűn nem fér össze, az utóbbinak változnia kell. Most éppen oltárról vett szénnel történik a gyógyítás, és egy embert illet: Ézsaiást. A prófeta szóbeli bizonyosságot is kap: *bűnöd el van véve, vétked meg van bocsátva.* (Nikodémus történetében ez így hangzik: „*Újjonnan kell születnetek.*”)

Az Isten *mindig* valami újat akar kezdeni a vele találkozó ember életében, vele való kapcsolatában. Erről tanúskodnak az ünnepen felcsendülő bibliai szövegek, ezt hirdeti maga az ünnep is a maga sajátos, dogmatikus jellegével. Igehirdetésünk tartalmazhat egy rövid tanító részt, amelyben tömören összefoglaljuk Isten üdvtervének legfontosabb állomásait. Az egyházi esztendő kezdetével ünnepeink voltaképpen ennek az üdvtervnek a részleteit bontják ki, mélyítik el újra meg újra. Visszatekintésünk alkalmával tudatosíthatjuk hallgatóinkban és önmagunkban: *ez az, amit a Szentháromság Isten tett értünk.*

Képletesen szólva: Isten letette a névjegyét, elég alaposan bemutatkozott. Akarjuk-e a jelenlétét vagy nem? Ézsaiás akarta („engem küldj”), pedig Immánuél eljövetele még csak ígéret számára. Ma már tudjuk, hogy az ígéret beteljesedett: a Szent testté lett, és közöttünk lakozott egy ideig.

Visszatérve Ézsaiás történetéhez: a gyógyulás után szolgálatba áll a korábbi, tisztátalan ajkú. Ám már nem az, aki volt. Azért nem, mert találkozott a Szenttel. És úgy dönt, hogy a Szent szolgálatába áll. Saját döntése ez, ugyanis a Szent nem parancsol, nem erőszakolja rá akarátát, hanem kérdez: *Kit küldjek el?* Gondolhatnánk ezt költői kérdésnek, de nem az. Nagyon is eldöntendő, tudatos válasz kell hogy elhangozzon a mindenkori ember részéről. Ez a válasz pedig kétféle lehet: „Itt vagyok, engem küldj”, de hangozhat így is: „Küldj valaki mást”.

A Szent és az ember találkozásának minden esetben vannak következményei. Ha úgy tetszik: nem zéró összegű játszáról van szó. A felfoghatatlan az egészben az, hogy a Szent a döntés jogát és lehetőségét átengedi: egyedül a vele találkozó bűnös emberen múlik ugyanis, hogy mit kezd a kegyelemmel: elfogadja vagy elutasítja. Munkálkodik a Szentlélek, ott és akkor, úgy és ahogyan akar. Jelenlétét, „működését” nem tudjuk kikényszeríteni, sem befolyásolni. Szabadságunkban áll viszont elfogadni vagy elutasítani mindazt, amit elkezdett életünkben. Jelen van a Szent Ézsaiással való találkozásakor, ahogyan jelen volt és jelen van számtalan alkalommal a mi életünkben is. Nyitott kérdés, hogy mi történik majd a velünk való találkozása után. Hogyan alakul a mi életünk? Az igehirdetőnek ezt a kérdést egyszerűen, közvetlenül és érthetően fel kell tennie, anélkül, hogy bármilyen formában megválaszolná. Az ugyanis az igehallgató dolga!

Igehirdetési vázlat – Szolgálatra hív a Szent

Látomás, amely maga a valóság

Megszoktuk, hogy a látomások csak áttételesen kötődnek a valósághoz: bár sokszor a valóságból fakadnak, nem a valóság leképeződései. Ézsaiás látomása abból a szempontból is különleges, hogy benne Istent a maga teljes valójában látja, távol minden hamis, emberi elképzeléstől. Magasságban és dicsőségben jelenik meg a Szent, az ítélet trónján ülve. Áház király idejében a zsidó nép Istenről alkotott képe leértékelődött, a jólét gyorsan feledtette a szövetségkötés Istenét az emberekkel. Mindenki jól érezte magát bűneiben, biztonságban tudták életüket, hiszen minden előírt rítust betartottak – igaz, csak színből. Kísérteties a hasonlóság mindennapjaink realitásával! Mindazonáltal nem a korszellemet kell kárhoztatnunk, hanem az élő Isten örömezenetét kell hirdetni a ma emberének, aki ugyanúgy megváltásra, kegyelemre és irgalomra szorul, mint annak idején Ézsaiás Istentől elfordult kortársai.

Ki mutatkozik be?

Isten mindig a maga *teljességében* jelenik meg: az „egység a háromságban”, illetve „háromság az egységben” paradoxona nem feloldható. A maga teljességében jelenik meg a Szentháromság, amikor Ézsaiás számára jelenti ki magát, ahogyan szintén a maga teljességében jelenik meg azon a késői órán, amikor Nikodémus Jézussal találkozik.

Bűnvallás és megtisztulás: változás, újjászületés

Akár elfogadjuk, akár nem, vannak olyan ok-okozati összefüggések a bennünket körülvevő látható és láthatatlan világban, amelyek akaratunktól függetlenül működnek. Isten nem olyan, mint amilyenek mi elképzeljük, pedig igény volna rá... Lényegéből fakadóan legfőbb tulajdonsága

az, hogy *szent* (6,3). Ahol megjelenik, ott szentsége jelenik meg, megszentelve mindent, élő és élettelen egyaránt. Jelenléte nem fér össze a bűnnel, megtisztít.

Szeretnénk sokszor kihagyni egy fontos lépést: bűneink megvallását, a szembenézést önmagunk legbenső én-jével, de nem lehet. Enélkül nincs katarzis. Ézsaiás is ezzel kezd, Nikodémus is megkérdezi: „*Mit kell tennem?*” Mi sem spórolhatjuk meg, nem ugorhatjuk át ezt a lépéscsúfokot. Talán ezért olyan nehéz utat találni a ma emberéhez: mert rögtön az eredményt akarjuk, az odáig vezető utat, küzdelmet, gyötrelmet szívesen „lepasszolnánk”. Paradox módon Ézsaiás különbözősége épp abban a valóságban mutatkozik meg, amelyben tisztátalannak vallja magát: hajlandó elismerni valódi állapotát. Nem saját erőfeszítéseinek köszönhetően tisztul meg (pl. tisztítókurák), hanem egyedül Isten kegyelméből.

Szolgálat! Szolgálat?

Egyre égetőbb kérdés sok gyülekezetünkben, hogy „nincs emberünk”. Egyre kevesebben vannak, akik azon túlmenően, hogy többé-kevésbé rendszeresen megjelennek az istentiszteleteken, hajlandóak valamilyen szolgálatot is vállalni. Ézsaiás látomásából egyértelművé válik: megtisztulása nem önmagáért való. Isten hírnököt keres népe számára, ezért van szüksége tiszta ajkakra. Alkalmassá válik a szolgálatra, mert a Szent alkalmassá teszi erre. Ezt kellene megértenünk és elfogadnunk: Isten tesz alkalmassá, ő készít fel bennünket a szolgálatra. Advent első vasárnapjáig, az új egyházi esztendő kezdetéig (persze azután is, életünk minden napján) újra meg újra feltehetjük magunknak a kérdést: engem mire hívott el?

Ha *tartalmilag* vizsgáljuk azt az üzenetet, amelyet a Szent Ézsaiásra bízott, legszívesebben talán nem is említenénk az igehirdetésben, ugyanis az ítélet trónusán ülő Szent bíraskodik: a 11. és 12. versek tanúsága szerint a mennyben már megszületett az ítélet, amely Ézsaiás igehirdetése nyomán lép majd érvénybe. Az ítélet oka pedig nem más, mint a nép közönye, önteltsége. Most is elénk kerülnek a korábban már említett ok-okozati összefüggések: a Szentel való találkozásnak *van* következménye.

Az ítélet tényének, kéréllhetetlen valóságának ellenére a látomás mégis egyértelműen pozitív képpel zárul: lesz egy *szent* mag, és általuk a Szent újrakezdehet mindent népe között. Vajon kikre vonatkozik az az ígéret? Ézsaiás korában, a háborút követő újjáépítés során ez egyértelműnek tűnt. Ma is az?

Felhasznált irodalom

- JÁNOSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Sopron.
RÓZSA Huba 1996. *Az Ószövetség keletkezése*. 1–2. köt. Szent István Társulat, Budapest.
WEBB, Barry 2001. *Ézsaiás könyve*. Harmat Kiadó, Budapest.